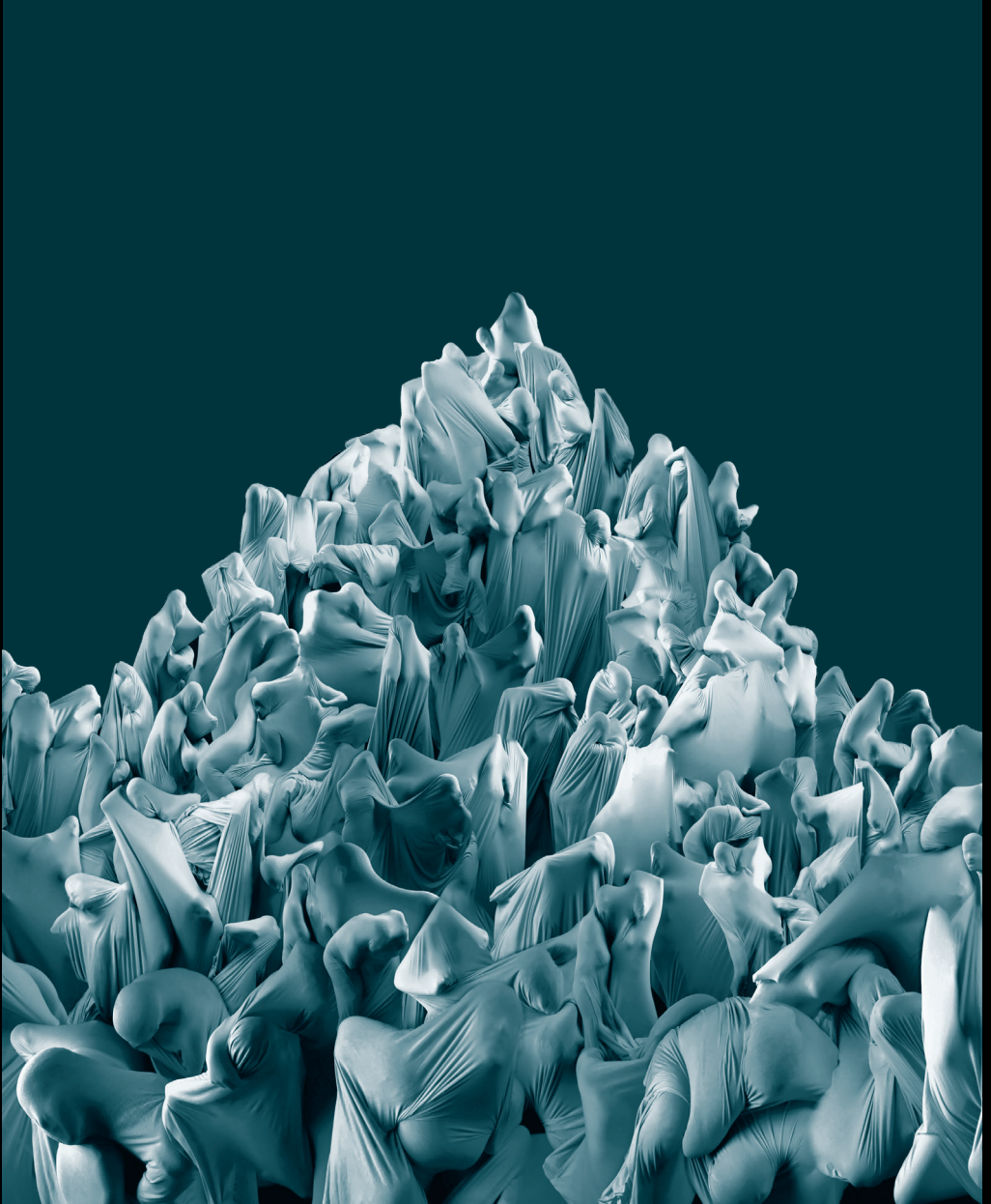

Művészet és Gondolat

KALLIGRAM

■ 2024 · ÁPRILIS ■

XXXIII. ÉVFOLYAM, 2024. ÁPRILIS

T A R T A L O M

- 3 **KUKORELLY ENDRE** _____ ■
Ház, háború, halott (regényrészlet)
- 13–14 **G. ISTVÁN LÁSZLÓ** _____ ■
13 Barlangremény (versek)
13 Elalvásra várva
14 Ikhtüsz
- 15 **BIRÓ ZSOMBOR AURÉL** _____ ■
Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek (regényrészlet)
- 22 **BARÓTHY ZOLTÁN** _____ ■
Utolsó napok (regényrészlet)
- 34–35 **GÉCZI JÁNOS** _____ ■
34 Vers a feltámadás jelenetével. Rendezői bal (versek)
34 Vers a festményen látható jószágról
35 Vers az árnyékomról
35 Vers a gyerekkorról
35 Vers. Két anyag révén megjelenik a harmadik
- 36 **BÍRÓ PÉTER** _____ ■
Hosszú árnyék 2.0 (regényrészlet)
- 49 **OZSVÁTH ZSUZSA** _____ ■
Hosszútáv (vers)
- 50 **SOŇA URIKOVÁ** _____ ■
Marika (elbeszélésPéznés Tímea fordításában)
- 61–64 **BARAK LÁSZLÓ** _____ ■
61 Elégtétel (versek)
62 Egy másik én
63 Kiárusítás
63 Kellékek
64 Féregjáratok

- 65 **GYENGE ZOLTÁN** ■
Malomkerék (esszéregény/részlet)
- 71 **BALI ANIKÓ** ■
71 Héjában krumpli (kisprózák)
73 Braun Ilonka
- 75 **ÁDÁM GERGŐ** ■
Újpesti Borvíkend (novella)
- 85 **FERENCZ HEDVIG** ■
Mindenki polcán, kevesek kezében (tanulmány)
– ki volt Kolozsvári Grandpierre Emil?
- 94 **BENCE ERIKA** ■
Trivulzio tekintete
(Géczi János: *Cholnoky-történetek a Tiltott Ábrázolások Könyvéből*) (kritika)

Címlapfotó: Altamash Urooj

KALLIGRAM
Művészet és Gondolat

FŐSZERKESZTŐ: Mészáros Sándor
ms.kalligram@gmail.com

SZERKESZTŐK:

Ágoston Attila (koordinátor)

oz.kalligram@gmail.com

Száz Pál

palika.100@gmail.com

Szilágyi Zsófia

szilagyi73@gmail.com

Tóth-Czifra Júlia

toth.czifra.julia@gmail.com

Tóth Ramóna Mirtill

toth.ramona.mirtill@gmail.com

Rácz Ágnes Eda

raczagneseda@gmail.com

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Hrapka Tibor

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:

Grendel Lajos †

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Földényi F. László,

Keserű József,

Márton László,

Németh Zoltán,

Hizsnyai Zoltán,

Rédey Zoltán

Szerkesztőség:

KALLIGRAM, spol. s r. o.

Staromestská 6/D

P. O. Box: 223

SK-810 00 Bratislava 1

TEL: 00421/ 2 54415028

FELELŐS KIADÓ: Mészáros Sándor

Szlovákiai megrendelések:

oz.kalligram@gmail.com, valamint

a Szlovák Posta alábbi címén: Slovenská

pošta, a. s.; Stredisko predplatného tlače;

Uzbecká 4; P. O. Box 164; 820 14 Bratislava

214; e-mail: predplatne@slposta.sk

Magyarországi elérhetőség:

ms.kalligram@gmail.com

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou

Fondu na podporu kultúry národnostných

menšín)

Nemzeti Kulturális Alap

**KULT
MINOR**

Kiadja a Kalligram Polgári

Társulás/OZ Kalligram, Hlavná

/ Fő utca 37/19, SK-929 01

Dunajská Streda / Dunaszerdahely

[ICO:42291810] és a Pesti Kalligram

Kft., 1094 Budapest, Tűzoltó u. 8. sz.

fél em. 2. Adószám: 12241273-2-43

Nyomda / Tlačiareň: Colortoys Bt., Győr.

Példányszám/Náklad: 500 db/ks

Ára / Cena: 700 Ft/ 3 EUR.

Magyarországon terjeszti

a Relay Hírlapkereskedelmi Rt.

és a regionális részvénnytársaságok.

EV 358/08 ISSN 1335-1826

Havilap, megjelenik az adott hónap

10. napjáig.

www.kalligramoz.eu

Ház, háború, halott

III. Halott. 1914. 1988. 1956.

„(És) tudni kell, hogy a háború közös, és Diké Eris,
és minden viszályban és ínségből keletkezik”

Hérakleitosz

(Fizika. 0000.) Ha így tartom a lában, az öreg. Így is meg így is, gondolja (K). Lepillant, ezt látja. Ha így megyek, öreges. Ha nem figyelek oda, az öreges. Leülni vagy felállni öreges.

Főleg felállni öreg dolog.

Az öreg férfiak úgy ülnek, *szorosán* keresztbe vetett lábbal, a combok összeérnek, hogy a zokni és a nadrágszár között tíz centi hosszan kilóg a pipaszár lábuk. A szőrtelen bőrrel fedett sípcsont. Nem veszik észre?

Attól nem vesznek észre semmit, mert öregek?

Fénylik a bőrük, igen, de miért fénylik a bőrük? Olyan zoknit húznak, ami azonnal leharmonikázik a bokájukig. Barna, műszálás, és nem érzed a szagát, mégis látod, hogy szaglik. Az öregek így ülnek, gondolja (K), és igyekszik nem úgy ülni, mint az öregek. Nem úgy, mintha már kurvára öreg volna. Lát egy öreget.

Ha öreget lát, igyekszik nem odanézni.

Mégis odanéz.

Miért nem vesz ez a barom a boltban egy pakli hosszú szárú zoknit, miért nem húzgálja le a nadrágja szárát, miért teszi ilyen hülyén keresztbe a lábát. Nincs senkije, aki szólna neki? Miért nem szól magára, hogy heló! Hé-kás! Miért öregedett meg? Voltak *idők*, hogy nem gyártottak másfajta zoknikat, csak ilyen barna, műszálás harmonikázókat.

(Történelem. 1914. 2021.) Borospalackok, poharak, összecukható kerti székek, háttérben a bögötei kúria ablakai, elől fehér damasztabrosszal leterített asztal, körülötte tizenhét ember. Tizenhét vagy mennyi, attól függ, kit számolunk bele.

Engem?

Ha a cigányokat is beleszámítjuk.

Az egyik tonetszéken negyvenes, telt, jó alakú asszony, csaknem a földig érő, testhez simuló, fehér ruhában, félig háttal a kamerának, mellette bézs színűben egy idősebb, ő profilból látszik, szemben velük fehér ruhás, vékony arcú lány, félig-meddig eltakarja az asztal meg a terítő. Minden barna vagy patyolatfehér. A nők haja kontyba csavarva. A fiatal nő mellett nyolc év körüli kislány, épp csak a szeme látszik, a fényképész felé néz. Az asztalnál elegáns, világos színű öltönyben három férfi, oldalvást ülnek, szemben, egy nyitott ablak előtt két álló alak; negyvenes, magas gallérú, bajszos, szemüveges, kezében borospohár, mellette egy fiatalabb, tisztí zubbonyban. Ő is szemüveges. Hátral, jobb oldalt, hat muzsikus cigány. Fekete-fehér, vajsárgára öregedett fotó. Urak és cigányok. Béke van. Örökre. Böven.

A fénykép hátoldalán elegánsan formált betűkkel: Boldog névünnepet kívánnak a túloldaliak. Bögöte, 914. VI. 25. Kilenc név, Mano, rövid o-val, Jóska, Géza, egy kiolvashatatlan, Magdaléna, Lonci, Pista, Anyus, Károly. (K) rokonai. Nem tudom kik, gondolja róluk (K). A rokonaim.

A felmenőim rokonai, hozzátartozói. Ha úgy alakul, még láthatta volna őket. Azt a riadt szemű kislányt biztos láthatta volna. Ha tudná, hogy kicsoda.

Ha nem halt volna meg a spanyolnáthajárvány alatt.

Egy másik fotón, ugyanakkor készülhetett, öt delnő, széles karimájú kalapban, a hosszú, fehér csipkeruhák alól épphogy kikandikál a cipőjük. Balról az első a legmagasabb, a legfiatalabb, a legszebb is, a mellette álló is fiatal és csinoska, a másik három inkább középkorú. Semmit sem tudok róluk, mondja (K) ((C))-nek.

Mondja maga elé.

Egyáltalán semmit.

Balra a kúria, ugyanaz a falrészlet, mint a másik képen, kerti paddal, díszbokrokkal, jobb oldalt, távolabb kétemeletes gazdasági épület, előtte bokros rész, facsemetékkal. Bögöte, Hosszúpereszteg. A cigányok nem látszanak.

Cselédek se, fotózás előtt beküldték őket a házba, a konyhában szoronganak, ki se merik dugni az orrukat. Menjünk el egyszer oda, mondja ((C)). Inkább mondja, mint kérdezi. Menjünk oda, ismétli meg. Izgalmas!

Jó, válaszolja (K). Majd.

(Halott. 0000. 1988.) Elvágják a köldökszinórt, kettéválnak a vérkörök, a véráram megpördül, a magzatnak, aki eddig az anya szívével élt, most önállóan kezd működni a szíve.

(Történelem. 0000.) (K) nagyapja, Károly. Tizenöt éves. Komoly az arca, ritkán mosolyog. A vívóteremben gyakorol. Levegőtlen helyiség, az ablakok csukva, a behúzott fehér vászonsötétítőn áttetszik a narancsszínű napkorong. A vívótörök acélmarkolatán nincs borítás. Vastag, lenfehér vívóruhában van, sisak nélkül. Hosszú, bonyolult gyakorlatok mindkét kézzel, egy padlóig érő, rosszul foncsorozott tükör előtt. Aztán

a vívómesterrel. Sokáig tart. Nem fázik, nem melepszik ki. Csak véd, nem szúr viszsza, alig mozdul a felsőteste.

A vívómester liheg.

Abbahagyják, a vívómester kimegy a teremből. Károly nekidől a tükörnek, behunyt szemmel áll, mint aki ki akarja használni az időt pihenésre. Ellöki magát, a tórt a tokjába tolja. Felvesz az asztalról egy méregzöld, talpas poharat, és összeroppantja.

Egyenletes erővel szorítja, amíg az üveg össze nem roppan.

A vér ráfolyik az abroszra.

A cselédlány épp az asztalt szedi le, áll mellette, tenyerét a fiú szájára tapasztja.

(Történelem. 1956.) (K) és a húga a légópincében *vannak*. Mert levitték őket. Hogy mit csinálnak a pincében? A nagyanyjuk és Julcsa vigyáz rájuk, a szüleik nincsenek ott, Timkóékhoz mentek. Timkóék (K) szüleinek a barátai, és arról van szó, arról beszélnek, hogy mi legyen. Induljanak-e. Jó, elmennek, el van döntve, *elég volt*. Timkó orvos. Ebből elég volt, mondja. (K) apja bólint. Timkó elmagyarázza, hogy az Ivukát bepólyálják, és kap valami nyugtatót.

Vagy mit. valami szert.

Nyuszikám, mondja (K) anyjának, ezt szépen akkor te is beadod majd a kölykeidnek, hogy nyugton alhassanak, érted? És a markába nyom egy papírzacskóban néhány tabletát. Rita bámul a barátnője arcába. Jó lesz, Nyuszi, csak *nyugodtan*, én már kipróbáltam! Ki lett próbálva az Ivu gyereken. És igyekszik mosolyogni. Az nem áll jól neki.

Nyuszi bólint. (K) apja nincs ott, kiléptek a folyosóra Timkóval rágyújtani.

Ezeket mind tudom. Sok.

Rita mosolyog, gyorsan bólintgat. Csúnya. Jó lesz, nem lesz semmi baj, mondja.

Egyszerű, hidd el!

Nem, persze, hogy nem, feleli Nyuszi.

Aztán nem mennek sehova. Folyosó, vissza, haza.

(Szerelem. 1988.) (K) a Deák tér felé igyekszik, elsuhan mellette egy görkorcsolyás lány. Megtaszítja, majdnem fellöki, egy villanásig úgy tűnik neki, mintha a karjához akart volna érni. Túlzás, hogy majdnem fellökte. Ahogy (K) utána pillant, látja, hogy a lány elegáns kanyart leírva megfordul, lefékez, szembefordul vele. Mosolyog. Szia, mondja.

Szia.

Akkor egyszerre bevillan (K)-nak, hogy ki is ez. Egy irodalmi rendezvényen látta valamikor, még gyerek volt szinte. Most is gyerek.

Nem gondolja, hogy gyerek, hanem látja. Rosszul látja. Viszont milyen szép széles ívben kanyarodott vissza, ahelyett, hogy rohanna tovább. És nem pirulna el így. ((C))-nek hívják, ez is eszébe jut. Nézik egymást.

Teherbe fog esni.

És akkor minden jónak tűnik majd. Jónak látszik. Addig még minden szuper. Aztán (K) egy rossz pillanatban mond neki néhány rossz mondatot, és ((C)) otthagya. Többé nem áll szóba vele.

Többé, ez melodramatikus.

Akárhogy is, melodráma vagy sem, ((C)) többé nem állt szóba (K)-val.

(Szerelem. 1914.) Nelli először kizárólag németül tudott. Állandóan a frajlájn szoknyáján ült, az hurcibálta ide-oda, és az anyja is, mert így volt neki kényelmes, németül szólt hozzá. Az apja, amikor hallotta a német gajdolást, bosszúsán legyintve kifordult a szobából. A német lány csámpásan járkált, túlzásba vitt lendülettel, és mint aki nem tudja megfelelően belőni magának a távolságokat, mindennek nekiütődött. Kék-zöld volt mindene az ütközésektől. Neve Emma. Néha a gyereket is a falhoz penderítette, olyankor mindketten hangosan vihogtak. Többet beszélt Nellihez németül, mint a kislány anyja.

Mivel többet beszélt hozzá.

Míg aztán látványosan összefeküdt a János nevű mindenessel, akkor el lett küldve.

Vagy Pál.

Helyette érkezett Frida, többé-kevésbé lecsúszott úrilány Münchenből, de Nelli apja baromira unta, hogy muszáj továbbra is mindenkivel állandóan németül karattyolnia, villámgyorsan kirúgta ezt a Fridát is. Akkor fölvettek egy mamzellt, így aztán Nelli nyolcévesen úgy váltogatott három nyelvet, hogy észre se vette. Ehhez jött a nőrsz tízéves korában, egy kicsit sem száraz, szőke, angol polgárlány, akivel viszont Nelli apja keveredett meglepően gyorsan körülbelül olyan helyzetbe, mint Oblonszkij a francia-kisasszonnyal az *Anna Karenina* elején.

(Szerelem. 1988.) (K) először van ((C)) lakásában. Az előszobában letolja a cipőjét, a hólé azonnal olvadni kezd róla. ((C)) ül az ágy szélén, nézi (K)-t. (K) hátradönti ((C))-t. ((C)) hátradől. (K) kigombolja ((C)) farmerét, lecibálja a cipzárat. ((C)) picit megemeli a fenekét, (K) lehúzza róla a nadrágot. A bugyit nem. Félrehúzza a bugyit, és azonnal belehatol. *Engedi? Engedelmes?* ((C)) pinája frissen van borotválva, a borotvától megbolygatott apró szőrtüszők piroslnak. Lehet, kérdezi (K), ((C)) alig láthatóan megrázza a fejét. (K) kihúzza, és ((C)) arcára élvez. ((C)) mosolyog, fintorog. Fú, mondja, ilyet még nem csináltam.

Egyszer, valamivel később, megengedi, hogy (K) beleélvezzen.

Vagy megbeszélték?

Azt hiszem, ez van, mutatja (K)-nak a tesztet. Mosolyok. Kuszák a fogai. Nos? (K) felkapja ((C))-t, felteszi az íróasztalára. Pezsgőt isznak. Piros pezsgő, félédes.

(K) húga pezsgővel várja őket.

Örül mindenki. Gondolja (K). ((C)) nem szereti a pezsgőt.

Száraz pezsgő, édes pezsgő, örült mindenki.

(Halott. 1914.) Erős felsőtest, finom profil, magas, jóképű, fiatal férfi. Szépen, kisé túl feszesen tartja magát, az állát fölveti, bal keze a zakója zsebében. Illik rá a zakó. Erősen kopaszodik. Szinte teljesen kopasz, ez is jól áll neki. Róm. kath. Neve Károly. Gazdálkodó.

Hosszúperesztegi lakos, született Sárbogárdon 1881. február 9-én, apja József, anyja Keller Mária. Február, 81, Sárbogárd, ezen (K) – mi a jó szó erre – elcsodálkozik.

Elméláz. Február 9. Mereng.

Egy fotográfián négy év körüli kisfiú ül a rozogának látszó hintalován. Nem mosolyog. Igyekeznek rávenni, hogy mosolyogjon, integetnek neki, grimaszolnak, pofákat váganak, semmi. Pepuska felfújja a képét, a gyerek nem mosolyodik el. De miért is kéne

mosolyogni? Azt hiszik, ez vicces? Pepuska, nem Pepuska, az (K) nagymamájának a testvére. Vagy hogy is van. Vajon miért ültetnek fel gyerekeket ilyen hintalöszerűségekre?

(Halott. Szerelem. 1988.) Így álltam az ablaknál, mondja maga elé (K). Üres a lakás, magában beszél, magának mondja. És itt állt az a lány. Nem itt, hanem az ő lakásában voltunk.

(K) a Viki lakásában, a Dunára nyíló ablak előtt. Úgy basztak, hogy közben a párkányra támaszkodtak. Csillogott az egész, kivilágítanak mindent, amit szoktak. Nézte a *panorámát?*

Vagy be volt csukva a szeme? Ez rég volt. Fél órája, fél hónapja. Most az van, hogy Viki *váratlanul,*

tehát számára is váratlanul,

felemeli a kisasztalról az ólomkristály hamutartót, és (K) felé hajítja. (K) látja, mert véletlenül arra pillant, ahogy a levegőben forogva, lassan közeledik az arca felé egy súlyos kristályhamutartó.

(K) nem akarja a gyereket, Viki akarja. Beszél, mondja, amit mond. Nem sír.

(K) se. Valaki haljon meg.

Valaki most mindenképp meghal.

Nem könnyű meghalni, noha úgy tudod, van olyan, hogy könnyű meghalni, legalábbis könnyebb, mint nem. Elég könnyű. Nem nehéz.

(Politika. 1988. 1956.) (K)-nak az jut eszébe, hogy ha ötvenhatban disszidálnak Timkóékkal, a szülei meg a barátaik, a Timkóék, akkor most ismerné-e az Ivánt. Megmaradt volna a barátság? Kapcsolat, bármi? Ugyanoda mentek volna? Ugyanaz a földrész? Miért mentek volna ugyanoda, van elég hely mindenfelé, *szerte a nagyvilágban.* Persze miért ne!

Rendel egy kávét, beleiszik, elég vacak.

Biztos nem Olaszországban kötöttek volna ki, ahol *isteni* a kávé. Nem ilyen szar, mint ez. Tudnának magyarul?

Olvasni biztos nem.

A húga jobban tudna, mint ő, gondolja.

Bejön egy nő, leül a szomszéd asztalhoz. Leül néhány asztallal odébb. Aztán belép az Iván.

Mindjárt meg fog halni.

Túl sok csokit eszik. Hát még, ha Olaszországban élne.

Meggyilkolja egy tábla magyar gyártmányú csokoládé.

(Történelem. 1914.) Károly barátja gyerekkora óta egy Pista nevű fiú. Egyidősek, már a mamájuk hasában kezdték a barátkozást. Pista katonatiszt lesz, Károly gazdálkodik, megmarad a barátság. Jogra jár, nem fejezi be, hazamegy. Bögöte, Hosszúpe-reszteg, Vas megye, Pista sűrűn eljár hozzá, a nagy házban külön szobája van. Károly Kornéliával egy pesti jogászbálon ismerkedik meg. Nelli gazdag, Károly gazdálkodik. Nelli nagybátyja kögazdag, háromezer hold, üzemek, luxusvilla Pomázon, likörgyár Pesten. Versenylovakat tart. Birtok Beregsomban, Bereg vármegye, Beregszásztól nyugatra, Zápszony után, az Isten háta megett.

(K)-nak fogalma sincs róla, hogy a nagyanyja akkor miért volt Budapesten, mit kerestek ott, miért mentek el a jogászbálba. Arról sincs, hogy a nagyapja mit keresett Budapesten, és miért ment el arra a jogászbálra.

Ki mutatta be őket egymásnak, mi hogyan történt.

Mi és hogyan, ebbe ne menjünk bele, valahogy alakult, és Pista, Károly barátja nyilván benne lehetett a dologban, mert Pepuska, Nelli nagybátyja, Pista apjának a legjobb barátja. Távolról rokonok, kibogozhatatlan, miként. Pepuska lovakat tenyészt, Pista apja, nyugalmazott ezredes, úri lóversenyző. De miért nem ez a snájdig Pista gyerek udvarolt Nellikének, akinél szebb lány nem akadt a bálban? Meg egész Pesten.

Az egész halpiacon, ahogy azt (K) anyja emlegette néha a fiának.

Vagy ő kezdte, aztán *eltekintett*, ahogy Vronszkij Kittytől?

(Költészet. Szerelem. 2021.) Egy Lenin körüti bérház ötödik emeletén tartották vasárnap délelőtt az össztáncot. Az össztánc izgalmas. Sok ott a lány. (K) kétszer is végigmegy oda-vissza azon a szakaszon, ahol az a ház lehet, aminek a legfelső emeletén volt a tánciskola meg az össztánc. Errefelé, a Majakovszkij és a Novhét között. Ötvenöt évvel ezelőtt. Sétál a körúton, hátha megtalálja, de nem találja meg. Az egyiket kitatarozták, a másikat nem. Fogalma sincs, hol lehetett. Itt?

Elpukkannak a nyomok, mint a túlfújt lufik.

Lépkedtek a lányok felfelé a lépcsőházban a harmadikra, össztáncra. (K) is. Figyelte a lányokat, igyekezett úgy csinálni, hogy azok nehegy észrevegyék. Félszemmel, úgy mond. Nem is vették észre, rá se pillantottak. (K) most úgy érzi, hogy *sose* néztek ide. Vagyis oda.

Nem néztek rám, gondolja.

Félreállt, a málló vakolatú falnak dőlt, úgy tett, mint aki megköti a cipőjét. Vár valakire, és nézdegél. Keres valamit a zsebében, közben bámul.

Ez marhaság, gondolja, én néztem őket, ők visszanéztek rám, úgy, hogy ne vegyem észre, és nem is vettem észre. Nem tudsz nem nézni, mindig van az orrod előtt ez meg az. Lift nem volt. Az összes pesti bérház kapualjában pereg a vakolat.

(Politika. 1914. 2021.) Egy *halom* ember, mintha egy sódert szállító lovas kocsiról döntötték volna ki őket az országút közepén. Úgy lóg mindene mindnek. Líg-lóg, himbálja magát.

Himbálja a karját, a másikat derékszögben tartja, mintha a nagy seggű asszonya kapaszkodna belé. Itt mindenki *az*, mondja Károly maga elé.

Ennyi zsidó együtt! Kissé el vagyok itt veszve, nem?

Ezen a franckarika Pesten. A fenébe is, ennyire vidéki lennék? És miért beszél az összes jóember magában?

Mint én?

Félhangosan beszél maga elé *ez* a sok sóderkupac. Lófráznak egész takaros kis kupackák is, állapítja meg. Ezen itt látszik, ahogy beszél, hogy siet, sietve beszél, mutogat, grimaszol, a kelleténél hangosabb. Nem veszi észre, nem törődik azzal, hogy mások is látják, hogy az is hallja, aki a legkevésbé sem kíváncsi rá.

De mi lesz akkor, ha mobiltelefon lesz! Vagy az már van?

Csak én törődöm itt, úgy látszik, *mindenkivel*, gondolja. Ez Károly.

(K) nagyapja.

Majd' negyven évvel (K) születése előtt meghalt. Meghalt, mielőtt (K) apja megszületett. *Behívna*k fiatalbereket, azok lelkesen bevonulnak, vagy lelketlenül, ahelyett, hogy nyugton maradnának, tennének ellene valamit. De konkrétan mit lehet tenni, és mi ellen? Hogy kell *tenni*?

(Politika. 0000.) Túl sűrű így ez a bableves.

(Politika. Halott. 1988. 1956.) Timkó Ivu, igen, ez tuti, ki más lenne. Nem látta húsz éve. Harminc éve. Nem *hasonlít*, és mégis, (K) egyből megismeri, ahogy Ivu belép a Centrálba. Az utcán is megismerné.

Nem, az utcán nem ismerné meg.

Épp akkor jön, amikor mintha, érdekes, visszapillantana rá az a nő ott, három asztallal odébb, na mindegy.

Kövér az Iván, mint volt tízévesen, imbolyogva jár, mosolyog, világosszőke, szinte fehér a haja, és úgy szól (K)-hoz, mintha három napja hagyták volna abba. A gyerekek úgy hagyják abba egymást, hogy észre sem veszik. Tegnap még együtt baromkodtatok, aztán egy idő után már nem tudod, mi van vele, és soha többé nem jut eszedbe. (K)-nak fogalma sincs, mi lehet a régiekkel. Mi van a Fuksszal. Falussal.

Falus nővérel.

Rajkairól tud, mert az meghalt. Fogalma sincs a telepi fiúkról. Az Ivu gyerek nem jutott eszébe húsz éve. Meghalt az anyám, tudod, mondta Ivu, ahogy lezöttyent a székre. Tudom, válaszolta (K).

De nem tudta. Vagyis mintha tudta volna. Nyilván meghalt. Elfelejtette, oda se figyelt. Luftballon, gondolta, ahogy Ivukára nézett. Luftballonember.

A kellenél mindig egy fokkal hangosabban rikácsoló Rita néni, (K) anyjának a barát-nője, és persze, hogy meghalt. Eljössz velem a Jurtába, kérdezi (K)-t váratlanul.

Hová?

Közben észreveszi, hogy eltűnt az a néhány asztallal odébb ülő nő, aki az imént mintha visszamosolygott volna rá.

Elmentek a Jurtába, ahol komoly és kellemetlen levegőjű politikai ülés folyt, pártot alapítottak, valamit biztos, hogy alapítottak, és mikor különösen gázos dolgok történtek, összenéztek. Folyamatosan összenéztek.

(Halott. Politika. 1956. 1988.) Józsi bácsi ötvenhat elején szabadul Kistarcsáról. Halálra ítélték, aztán életfogyt, aztán rehabilitáltak. Icka várja. Várja, de mit várjon, nem várt az szegénykém semmit az égvilágon, mondja (K) anyja. Icka a Józsi bácsi felesége. Ő volt a legszebb közülünk, mondja. Hú, nagyon szép volt!

A Lonci is szép volt.

Én is, teszi hozzá, legyint, mosolyog, de az Icka...! Józsi bátyádat letartóztatták, *elhurcolták*, az Icka csak hetek múlva tudta meg. És...

Int a kezével.

Egyszerűen nem értesítették. Hetekkel később.

(K) hallgat. Mit mondjon?

A gyerek meghalt, folytatja (K) anyja. Józsi és Icka gyereke, annyi idős volt, mint a húgod. Icka meg elfonnyadt. Ilyen furán fonnyadt, érted?

Értem.

Miattuk. És *kifelé* int a fejével. A *komcsik* miatt, gondolja (K), nyilván a komcsikra gondol.

Á, nem, mondja (K) anyja a fiának. Nem érted.

Nem értem, gondolja (K).

Aztán (K) anyja arról kezd beszélni a fiának, hogy mi lesz az ebéd. Bableves jó?

(Halott. 1914.) Megyei bál a Vigadóban. Nem a Vigadó, hanem a Gellértben volt, a jogászbálon, hogy Károlyt bemutatja a barátja Nellinek. Ez furcsa.

Igazából egyáltalán nem értette Károly, hogy Pista miért mutatta be őt ennek a tökéletes nőnek.

Egyáltalán, ez csupán néhány hónapot jelent amúgy, ugyanis néhány hónap múlva Károly elesik a fronton. 33 éves.

Elesik és front.

Károly jól táncol. Nelli is, de különösképp nincs kedve, unja ezeket a kedves tökfilmekókat. Különösképp Károlynak sincs kedve ugrabugrálni, viszont úgy tudja, hogy itt szinte kötelező, lányokat táncra kérni bálban kötelező. Nelli túl szép. Kornélia. Nem feltűnően az, de csak azért nem, mert egyetlen olyan gesztusa sincs, ami feltűnhetne; tökéletesen ura a mozdulatainak. Ura magának – leginkább mégis mások felett úr, és Károly ezen mintha keresztüllátna. Ő igazán látja Nellit, a túlzó szépségét, és ez zavarja. Fene tudja, mi zavarja.

Kicsit minden.

Összeszorul a torka, de tényleg.

Zavarja, amit lát, ha olykor belenéz a tükörbe, és iszonyúan zavarja, hogy nem képes nem Nellike mellét bámulni. Jó, és akkor feláll az asztaltól, hogy körülnézzen. Ne csak egyetlen pontra nézzen, mint a birkák.

Nellinek tetszik Károly. Tulajdonképpen tetszik neki, kár, hogy ilyen hirtelen felállt innen. Pista viszont nem tetszik neki. Úgy néz erre a fiúra, mint Balzac *harmincéves asszonya*, Julie a férjére, a fess, érzéketlen és buta d'Aiglemont márkira, akibe, míg hozzá nem ment, ráadásul még szerelmes is volt. Mindenesetre azt hitte, hogy szerelmes. Pedig Pista nem buta, sőt, csak, mondjuk így, nincs szerencséje. Persze mi az, hogy szerencse. D'Aiglemont inkább korlátolt, mint buta,

ha jól emlékszem.

Pistának is, ha Kornélára pillant, furamód az jut eszébe magáról, hogy *a fészkes fenébe*, nincs szerencséje. Ezt később majd máshogy kénytelen látni, ám az csak később lesz. Ha rápillant, izgulni kezd. A túl szép nők túl szépek. Túl szépnek lenni hiba. Vagy pech?

(Háború. Költészet. 1956.) A kitelepítés az kitelepítés. Kitelepítés, punctum, azt jelenti, hogy a komcsik kitelepítik a családot a fővárosból. Kaptak valami határozatfélért, el kell hagyniuk a lakást, ennyit meg ennyit vihetnek magukkal. (K)-nak fogalma sincs igazából, hogy történhetett.

Fogalma sincs erről meg amarról, ez elég sokszor előjön ebben a szövegben.

El kell hagyniuk Budapestet, meg van adva, hogy melyik faluba. „Budapest területéről kitelepítem az önrel egy háztartásban élőkkel együtt, tartózkodási helyének Boconádot jelölöm ki. Ottani elhelyezéséről a helyi tanács gondoskodik”. Falunév, utca, házszám. Mondjuk Boconád.

Ide kell költözniük. Illetve nem költöznek, hanem jönnek értük teherautóval, felpakolhatnak rá egy-két dolgot, ágynemű, edények, tányér, pohár, ilyesmik. Felpakolnak ennyit meg ennyit, de mennyit? Létezett valamiféle *keret*, meg volt adva, hogy mi igen és mi nem? Segítettek nekik pakolni az ávósok? Könyveket vihettek? A nagyapa szőnyeget? Az eszscájgot? És ott majd kipakolják az asztalra?

(Halott. 1914.) Károly áll a férfitoalett tükörsora előtt, túl hosszan. Azon mereng, hogy mit csináljon. Menjen haza? Abba a vacak kis szállodába? Nyitva az összes ablak, behúzza a hideg levegőt, besodorja a havat. Mellette alacsony, testes fiatalember, az erősen vérző orrával vacakol, arca előtt tartva zsebkendőjét, idéetlenül hátrahajtott nyakkal, hasztalan igyekszik előállítani a vérzést. A szmokingja ingjén vérpöttyök.

Károly diszkrétan elfordul, elkapja a fejét, a tükörből látja mégis, hogy a másik rámered. Tudok segíteni valamiben, uram, kérde a köpcöstől, de semmi válasz. Belökik az ajtót, betódul a táncteremből a zsvíj, néhány taktus valcer. Nem magyar, gondolja Károly a fickóról, és megkérdezi németül is, de az erre se mond semmi. Mindjárt hanyatt esik, gondolja.

Aztán arra, hogy legalább most egy percig nem izgult.

Vagy fél percig.

Fenébe, mintha kölyök lennék! Mindjárt harminc vagyok, mit izgulok emiatt! Miat-ta. Vagy bármi.

Bárki miatt!

Nem vagyok gyerek, és izgulok! De nem csak a gyerekek izgulnak, és mégsem nézhetek csúnyább nők után, amikor itt van ez a szép, aki hajlandó néha rám pillantani! Ezen morfondírozik. A halálon nem morfondírozik. Miért is kéne morfondíroznia a halálon?

(Halott. 1956.) Tartottak a spájzban egy jókora fonott kosarat, abba pakolták volna a gyerekeket, (K)-t meg a húgát. És indulás Németországba. Amerika vagy Új-Zéland, de aztán nem lett belőle semmi. Először nyilván Ausztria. Aztán Ausztrália. A ház előtt, az úttest közepén pőfögött a teherautó, dudált két hosszút, még kettőt, (K) apja intett a harmadik emelet ablakából, hogy nem. (K) anyja az ágyon feküdt, a falnak fordulva. Nem sírt, csak úgy volt.

A falnak fordult, és kész.

Harmincöt.

Már 35. Az sok.

A férje negyvenkettő, a súlyos sebesülése miatt fizikai munkát nem vállalhat. És két gyerek.

Meg a haza.

(K) apja komolyan kockáztatva szökött haza negyvenhatban a würzburgi hadikórházból, amerikai fogságból. Otthagyta azt a lányt, a Juliusspital önkéntes ápolónőjét, akinek köszönheti, hogy túlélte, hogy megmentették a lábát. Hazaszökik Németországból ebbe a valamibe, a kommunizmusba, és most meneküljön el? Igen, menekülj el, öreg! Mondja (K).

Nem az apjának, mert az már nincs. Menekülj innen, mondja maga elé. Kifelé, a konyhába menet megbotlik az előszobaküszöbben. Pedig az a küszöb mindig is ott volt. Hol megbotlasz, hol nem.

(Halott. 1914.) Károly visszamegy a bálterembe. Megcsapja a meleg, az összekeveredett parfümszag, felhevült emberi testek kipárolgása. Megkeresi az asztalukat, Nelli nincs ott. Összerándul a gyomra. Elment. Még jó!

Kész, nem látja többet!

Érzi, hogy remegni kezd a lába az idegességtől.

Keresni kezdi, sehol sem látja, a táncparkett mellett állva gondosan átvizsgálja a párokat, semmi. Megint és megint, semmi. Tanácsstalanságában visszamegy az asztalukhoz. Nelli a helyén ül, egyedül, a súlyos damasztterítő sarkát morzsolgatva közömbös arccal néz maga elé. Ahogy megpillantja Károlyt, fáradtan elmosolyodik. Nem mozdul, a fejét se mozdítja, sápadt az arca, a fehér, csipkés nagyestélyiben olyan, mint egy márványszobor. Károly a terítők vérfoltokat lát, mint imént annak az alacsony fiatalembernek az ingmellén. Hol volt, Nellike? kérdezi a lányt. Hol lettem volna, itt ülök, nem is tudom mióta, válaszolja Nelli. Maga hol volt!

Én a... és a fejével int, de Nelli nem néz oda.

Milyen görcsösen gyűrögeti az abroszt, gondolja Károly.

Azzal az erős kis kezével.

Abbamaradt a zene, egyszerre hirtelen mindenki elhallgat. Mik azok a – kicsit kívár – vérpöttyök, mutat az abroszra. Valaki megvágta a kezét?

Nelli lepillant.

Vér? Kifröccsent a vörösbor, mondja, és *bágyadtan* elmosolyodik. Haza szeretnék menni. Szólna a mamának? ■ ■ ■

■ **Kukorelly Endre** (Budapest, 1951) Budakalászon él. Kreatív írást tanít 1994 óta, a Magyar Író Futballválogatott alapítója, 2010-től két és fél évig az LMP parlamenti képviselője volt. 30 magyar és 19 idegen nyelvű könyve jelent meg. Legutóbbi regénye: *Cé cé cé pé, avagy lassúdad haladás a kommunizmus felé* (Kalligram). Tavalay jelent meg legújabb verseskötete: *Istenerem, ne romolj*.

Barlangremény

Valaki fogja le a szemem, amíg lát.
Halottan könnyű. Nincs ellenállás.
A végső fénypázmák sürgetése,
a héjat súroló égi lámpás
ösztönöz, hogy lehet látni még,
hozzá rendezi a sötétet,
mint földet az ég.

Valaki fogja le a szemem, amíg lát.
Nem azért, hogy ne nézzen,
hanem hogy nézését megeddze
egy senkire nem tartozó szégyen.
Lenni mint szenteltvíztartón a terítő,
amit ráterítenek.
Ne lehessen keresztet vetni.
A víz odabent reked
a semmi felépített templomát
szentelni meg.

A lezáró tenyér vonalát
nézni, amíg csak lehet.
Milyen kiszolgáltatott a két tenyér.
Milyen meleg a barlangremény,
ami terel egy másik világba át.

Elalvásra várva

Az szól most, aki fél, de félelmét
nem birtokolja. Talán nem is tudja,
hogy félelméből kenyér lehet még,
csak be kéne gyújtani a kemencét,
oda csöndesen betolja, amiről
nem is tudja, hogy félelem. Annyiszor
látta a tenyerén, olvasta a jeleket,
de nem is gondolta, hogy tenyér volna.
Szóval, ha betolja a tenyerét, nem is
érezkeli, hogy ég, ha megsül, mintha
két nap volna. Ha kiveszi, két nap
süt a füle mellett. De nem tudja,
hogy két napja maradt, időből
ennyi is elég, ha két nap süt rá, az
elég volna. Kívánná az éjszakát,
de két nap süt a füle mellett, amikor
belülről teljesen hideg lett, az a két
nap melegíti, óvja. Akinek napjai
az éj helyére állnak, annak az éjfél
hova lesz? Él még kicsit, ezt-azt ide-
oda tesz, aztán eltelik a nappal, észre
sem veszi, hogy fáradt, ledől kicsit,
már semmire sem éhesen, s mire
elalszik, először fél, aztán ő a félelem,
aztán, mivel az idő nem telik, csak
süt a párnája mellett, mert füléhez
emeli kezét, csak süt a két nap,
az nem idő, egyre halványabban süt,
ami nem kel, nem nyugszik. Ahogy megkelt
a kenyér, nem kell megennie sem,
mire elalszik, nem kell lennie sem.

Ikhtüsz

Miért vehetjük, Uram, a szánkra neved? Két, számunkra nem létező ima közt, amit te imádkozol, nem följobbvalóhoz, mert neked föntebb csak úgy van, ha magad hajolsz le, nem is magadhoz, mert a nyílként mondott szó nem lehet bumeráng, két, számunkra nem létező ima közt mire vársz? Várakozásodban neked nem múlik idő, inkább, mint egy nagy gyapjúkendő, kinyúlnak rostjai, ami korábban szorosan körbevett, most meglazítod – dédelgeted a teret, hogy beférjen a kendő és magad közé a név, amit a szánkra vettünk. De miért vehetjük, Uram, a szánkra? Miért kap a hal a víz alatt uszonyára képzelt szárnyakat, hogy kopoltyúja lüktetése, szájának ütemes széthúzása, kerekedése hínárok között a szárnycsapást idézze? Nem lenne jobb neked, ha neved kimondatlanul, csak mint valami rezgés, mondjuk múltó nyárban vagy fejfájásban a kitisztult őszidő reménye vagy láng fölött a levegő rezgő sávja, be se férne egy kimondó szájba vagy egy értelmét vesztett könyörgésbe? Mi neked a név? Ha teremted gyújtózsínórja, ne hagyj, hogy tűzre lobbantsuk avatatlan szájjal gyapjúkendőd és tested között a titkodat, és kimondjuk, amire szívünk, fejünk fel sose készülhet, hogy megértse. Vagy vedd kezébe azt a halat, hagyj, hogy szárnyat álmodjon magának, mint mikor szélcsendben egy belső szél támad, amit más néven úgy nevezünk: áldozat. Vedd kezébe ezt a halat, és el ne áruld nekünk, hogy a fiad.

G. István László 1972-ben született Budapesten. Költő, műfordító, tanár. Legutóbbi verseskötete: *Villanó por*, Magvető, 2023.

Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek

A mikor az egri nagyapám meghalt, nem éreztem semmit, csak szégyent. *Magyar ember megméri a szót*, ezt mondogatta nekem mindig, és sokszor tényleg napokig nem beszélt, legfeljebb mordult egyet a bőrfotelben, ha a jegyzetfüzetéből kiderült, hogy a tervezettnél kevesebb bikavér ment el a negyedévben, de az érzéseit sem úgy fejezte ki, mint mások, néha jól megszorongatta a nyakamat hátulról, nála ez volt a szeretet. Néhány nappal a halála előtt jelent meg a novella, amit az utolsó hónapjairól írtam, amikor végleg elvesztette önmagát, és már nem is lehetett egyedül hagyni, mert kávéval fűszerezte a húslevest, nemcsak azt felejtette el, hogy melyik végén kell megfogni a dugóhúzó, sokszor a saját neve se jutott eszébe, én pedig felhasználtam mindezt, még a temetéséből is sikerült jelenetet csinálnom, és azzal nyugtatam magam, hogy úgyse tud már olvasni. *Komoly, sokrétű szöveg, amely egy alulretorizált nyelven igyekszik feltérképezni a kegyetlenség és az együttérzés terepnumait*, ezt írta nagyapám megalázásáról az irodalmi folyóirat szerkesztője, húszezer forintot kaptam a publikációért, és abból a pénzből pár napig írónak képzeltem magam, kenyeret vettem, szalámit, sajtot, üdítőt, fűvet, olyan dolgokat, amikre a fizetésüket költik az emberek.

És találtál már valami melót, kérdezte apám, amikor két héttel a temetés után beültem mellé a Volvóba. A féklámpák hosszú sorát néztem az M3-as bekötőn, *felvettek pár hete egy defibrillátorértékesítő céghez*, feleltem, de ő csak sóhajtott egyet, és kettesbe rántotta a sebváltót, még arra se vette a fáradságot, hogy belekérdezzen a hazugságomba. A pohártartóban ott gőzölgött a benzinkutas kávé, korán indultunk Egerbe lederíteni a muskotályt, hiába mondtam neki, hogy elintézem a pincemunkát egyedül, minden csak edzést tartani, ő nem akart rám bízni egy ilyen fontos feladatot, mert amióta rászakadt az a tíz hektár szőlő, olyan elszántsággal vetette bele magát a borászkodásba, mintha minden egyes eladott palackkal nagyapámnak fizetné a mennyországi tartózkodást. Pedig én szívesen besegítettem volna neki, már gyerekkoromban is szerettem lejárni a pincébe tölgyfahordót kénezeni, az volt a legjobb része az egri nyaralásoknak,

amikor nyomkodhattam a csömöszölővel a szőlőlé tetején összesűrűsödött törkölykalapot. Persze az is lehet, hogy tízéves fejjel valójában a hátam közepére se kívántam a szivattyúzást meg a borfejtést, és csak utólag színeződött át ez a sok emlék, talán amikor az apám is meghal egyszer, a vízilabdázás is megszépül, hogy aztán a legvégén az egész gyerekkoromat elfelejtsem. Nem fáj az öreg halála, mert nem is ő feküdt abban a koporsóban, mire leengedtük a földbe a testét, már régen eltűnt belőle az az ember, aki annak idején megtanította nekem, hogy a muskotály érési ideje három hónap, és hogy a tíz hektós hordóba tíz kénlap kell, az öt hektósba viszont bőven elég négy is. Augusztusban még ő matekozta ki a költségvetést a jegyzetfüzetében, és ő vitte ki a cigányokat reggel hatra a szőlőbe, de októberben már rárohadt a dűlőre a kékfrankos, mert azt se tudta nagyapám, hogyan kell felvenni a telefont, a csengőre se reagált, úgy kellett betörjünk az ajtaját apámmal. Sötét volt az előszobában, az összes redőny leengedve, a nappaliból kihallatszott a dobozostévé recsegése, de már a folyosóról láttam, hogy nem ül senki a bőrfotelben, és a konyhában is csak szétszórt edényeket találtunk, meg valami zöldséget, tojásállagú anyagot a falon szétkenve. *Biztos a hálóban lesz*, mondta apám, és tényleg, ott derengett egy görbe sziluett az ajtó tejüvegén. Úgy ült az öreg az ágy mellett a földön, mintha ottfelejtették volna, halkán dudorászott, a tenyerét bámulta.

Nagyapám a dűlőbe vájatta harminc évvel ezelőtt a nagypincét, hiába magyarázta neki apám, hogy a felszínre kellene építkezni, ő hallani sem akart a technológiai újításokról, nem érdekelte a közetgyapotos szigetelés meg a költséghatékony légkondicionálás, *a bor föld alatt érik, én nem pirulázok*. A traktor mellett parkoltunk az udvaron, apám kiszállt, és átnézett rám az autó felett, *van egy haverom*, mondta, *csinál most valami sportújságot, ha gondolod, odaszólok, hátha kell neki ember*. Nem feleltem, csak kinyitottam a pinceajtót, és elindultam lefelé a lépcsőn, mintha egy kripta érkeznék, olyan érzésem támadt, ahogy kigyulladtak előttem sorban a hajólámpák, a távolban fémtartályok verték vissza a tompa fényt, penésszel benőtt palackkupacok és hordók, *csak aggódom, hogy mi lesz veled*, hallottam apám hangját a hátam mögül, egyenesen a tarkómba beszélt, *mert jó ez az írogatás, tudod, hogy szeretem, de nem ártana valami b-opszió is, hát a kaszinóba se tesz fel mindent egyre az ember*. Odadrótoztam a szivattyúcsövet a derítőkád belsejéhez, a másik végét belenyomtam a tartályban érlelődő muskotályba, a pulóverem ujjával kitöröltem a penészt a konnektorból, *vagy felvehetlek ide is pincemunkásnak, ha nagyon kell a pénz*, kiabálta túl apám a gép zúgását, miközben néztük a tömlőből csörgedező bort, szemcsés volt az aranyárga folyadék, habos.

Nagyapám nyolcvanegy évet töltött el ezen a földön úgy, hogy egyszer se tette be a lábát kórházba, *minek menjek én oda, ahova meghalni járnak a népek*, mondogatta, és igaza lett, tényleg nem jött ki a sürgősségiról, amikor egyszer végül be kellett vinni. Hónapokon át vigyáztunk rá előtte apámmal, egymást váltottuk Egerben a kanapén, nehogy valami hülyeséget csináljon, nem mintha veszélyes lett volna bárkire önmagával kívül. Olyan lett az öreg, hogy újra és újra meg kellett tanítani mindenre, napi ötször leszedte a szárítóról a ruhákat, de a szekrény helyett a mosógépbe rakta őket vissza, aztán pár óra múlva megint kitergetett, máskor meg félősen csoszogott szobáról szobára a felemás mamuszában, seprűvel, lapáttal a kézben, mintha mindenáron rendet akart volna csinálni abban a zűrzavarban, ami megszállta az agyát. Szünet nélkül beszélt, de mondatokra már nem volt képes, csak rakosgatta egymás után a szavakat, néha még eszébe jutott, hogy ki vagyok, ilyenkor boldogan ismételte a nevem, és az arcomat gyúrte két kézzel, ha viszont bekattant nála valami, képes volt egész éjsza-

ka nagyanyámat keresni a házban, *habó, Mucus*, ácsorgott az ágyam előtt, svájcisapka, félregombolt kabát, csíkos pizsamanadrág, *megyünk szőlőbe?*

Bíró Béla, borász, így mutatkozott be, amikor ő még ő volt. Belenézett az emberek szemébe, és jól megszorította a kezüket, de nem azért, hogy az erejét fitogtassa, nem tartotta többre magát másoknál, egyedül a származására volt büszke, *földtúró paraszt vagy te is, kisunokám*, gyakran hallottam ezt tőle, és nemcsak a hátát húzta ki ilyenkor, az egész teste megemelkedett kicsit. Apámnak viszont soha nem mondta, hogy büszke lenne rá, ez jutott eszembe, miközben vártuk, hogy az utolsó csepp muskotályt is át vigye a kádba a szivattyú, *visszatérő álmom, hogy itt vagyok veled a pincében*, nézett rám hirtelen, *és azokat a borokat kóstolja, amiket már nélküled csináltam, ott áll, ahol most te, és csorgatja bele a szájába a lopóból a cuvé-t*. Megdöntöttük a kiürült fémtartályt, óvatosan engedték le a földre, nem volt már benne semmi, csak borkő az oldalán, és még egy kis söprő a fenekén, lassan csorgott ki a lefolyóba a sűrű, sárgás üledék. Felkaptam egy szivacsot, aztán leguggoltam apám mellé a földre, így másztam be a hengerbe, és az öregre gondoltam közben, ahogy hetvenöt évesen is itt térdel a söprőben, remegő kezében törőrongy, szájában zseblámpa, *a munka az, kisunokám, amit a kezekkel csinálsz*, mondja, én meg hunyorogva bámulom a földet, és ugrál a szememben a fény.

Benyomtam a szivattyút, apám a megtisztított tartálynak dőlve nézte, ahogy köpi ki a cső a muskotályt. Elindultam kezet mosni nagyapám irodájába, az ajtó mögött üres kannák heverték a földön, az íróasztalon ezeréves, megsárgult szerződéses és szándéknyilatkozatok. Nem dobott ki soha semmit az öreg, még az a jugoszláv gyártású szivattyú is meg volt a sarokban, aminek tízévesen leégettem a motorját, szappant viszont nem találtam sehol, a fiókot is azért nyitottam ki, hátha ott lesz, de a fekete bőrtárca láttán hirtelen elfelejtettem, hogy mocskos a kezem. Hátranéztem a vállam felett, csak aztán nyúltam érte, tizennyolc darab húszezrest számoltam benne, plusz kétszáz eurót. Még akkor is görcsölt a gyomrom, amikor becsuktam magam mögött az irodaajtót, és zsebre dugott kézzel visszamentem a szivattyúhoz, ügyelve, nehogy kiessen a pénzköteg. De apám már nem volt ott a tartálynál, az udvaron várt engem, *rendeltem pizzát*, mondta, és szódát eresztett egy-egy pohár leánykába, *az öreg kiütné a kezünkéből, röhögött koccintás közben*. A műanyagrekeszekben ültünk, *szeretnék kérni tőled valamit, fiam*, szólalt meg újra a pohár felénél, *ha én is ide jutok, mint nagyapád szegény, akkor vigyél ki Svájcba eutanáziázni, van rá félrerakva pénz, vagy szorítsd a fejemre a párnát, és akkor tied a lóvé*. Zúgás verte fel a csendet az út felől, megmentett a választól a futár, apám már nyúlt is a zsebébe a kártyáért, de én megérintettem a vállát, *ezt most én állom*, mondtam neki, *megjött az első fizu*.

Lement a dülők mögött a nap, mire rákanyarodtunk az autópályára, ő fél kézzel fogta a kormányt, én meg belesüppedtem az ülésbe. Pirosan világítottak a sztráda szélén az útjelző oszlopok, egyre halványuló, folyamatos csík lett belőlük, ahogy le-lecsukódott a szemem, küzdöttem az álommal, nem akartam most elaludni, de akkor megszólalt a mobilom, valahonnan távolról szólt a csengőhang, olyan messziről, mintha nem is az én fülem hallaná. Emlékeztem erre a hívásra, olvastam róla valahol, valamikor, és talán meg is történt velem, igen, a mosogatónál álltam otthon, a konyhapulton rezgett a telefon, én meg elzártam a csapot, letettem a tiszta tányért az edényszárítóra, és megtöröltem a kezem, mielőtt odanyúltam érte. A Mester volt az, recsegett a hangja a vonalban, olvasta nagyapámról a novellát, ezért keresett, *tudom, hogy nem tud ezzel most mit kezdeni*, mondta szomorúan, *de fogadja őszinte részvétem*, én pedig

megköszöntem neki, mert nem bírtam bevallani, hogy nincsen szükség együttérzésre, a mécsesek is várhatnak, nagyapámat csak a történet kedvéért tettem el, a szövegen túl még életben van, tegnap este az utolsó cseppig megette a négyszáz grammos meggyjoghurtot. De még le se tettem a telefont a konyhapultra, már jött is a következő hívás, apám neve villogott a képernyőn, és én nem akartam felvenni, mert éreztem, hogy felzárkózott az élet a fikcióhoz, tudtam, hogy biztosan ezt akarja elmondani nekem, *bedobta az öreg a törölközőt, fiam*, ennyire emlékszem abból a beszélgetésből, és ez a mondat zúg a fülemben akkor is, amikor felriadok a mozdulatlan Volvóban, bevág a szél a lehúzott ablakon, egy érdes kéz érintése a tarkómon, a fejem apám vállán.

Az írás egyszerű. Csak leülsz a gép elé, és vérszel. Tizenöt éves vagyok, amikor szembejön velem ez az idézet egy Hemingway-portréra photoshopolva, görnyedt háttal ücsörög az asztal előtt a prózaírók legnagyobbika, piszkos, feltúrt, fehér ing, komor, eltökélt tekintet, szinte látni az arcán azt a rengeteg szenvedést, amit egy művésznek át kell élnie ahhoz, hogy kiszipolyozhassa magából a jelentős alkotásokat. Hát erről van szó, bólogatok a laptop képernyőjének, és ropogtatom a hagymás-tejfölös chipset, fel is ragasztom ezt a mondatot a falra, hogy délutánonként, a gimiből hazajövet ebben a szellemben láthassak neki a munkának. Minden nap eret vágok a papír fölött, firkálok az egyperceseket a matekfüzetbe, és töltöm meg a mappákat mindenféle Word-dokumentumokkal, *a fájdalom rabszolgája, az érzelmek értetlensége*, még most is megvannak valahol a fájlok a gépemen. Szerelemről és elmúlásról szólnak az első novelláim, pedig az osztályban a csajokkal legfeljebb üvegezés közben jutok el a szájra puzsiig, és a halállal is csak akkor találkozom, amikor anyámmal eltemetjük a lakópark legeldugottabb virágágyásába Dzsonit, a papagájomat, de ez nem akadályoz meg abban, hogy vesén löjsem, szétkemózzam vagy túladagoljam a férfiszereplőimet, a nőket pedig rommá baszassam a főhőseimmel, akik egytől egyig vékony, okos, szemüveges srácok. De igazából regényt akarok írni, türelmetlenül várom, hogy besétáljon az életembe egy olyan femme fatale, mint Lady Brett Ashley A nap is felkelben, és nem is azért vágyok erre, hogy megdughassak végre valakit, hanem hogy történjen velem valami, hogy igazi lehessen az a vér a papíron. Halk szavú, keresztény lány, így képzelem őt, és nemcsak a gesztenyeszínű szeméről álmodozom hónapokon át, hanem azt is képről képre látom, ahogy válasz nélkül hagyja az első szerelmes üzeneteimet, mert az ő szíve már Krisztusé, de mivel nem adom fel, előbb-utóbb beadja a derekát, és eljutunk egy szenvedélyes análszexig, ami persze olyan jól sikerül, hogy ki is dobja utána a Bibliát a szelektívbe. De van egy csomó fantáziám még, csöcsös arab lányok meg negyvenes, festett szőke némettanárok, túl sok pornót nézhettem akkoriban, és nem segített rajtam a rengeteg tizenkilencedik századi irodalom se, Nicole Aniston egy Jó-kai-regényben, nagyjából így képzeltem el a szerelmet.

A kilenc tizenhetes járattal indulunk Szokolyára. Írótábor lesz a Börzsönyben, tele a kocsi friss magyar szakosokkal, zsíros hajú, olcsó zakóban izzadó költősrácok szür-csölgetik a Kőbányait, és kockásinges doktoranduszok cigiznek kifelé a lehúzott ablakon, megy a szokásos szájkarate a költészet társadalmi jelentőségéről meg a polgári irodalom létjogosultságáról, de én nem hallok az egészből egyetlen szót sem, csendben bámulom azt a könyvjelzőnek használt vászon zsebkendőt, amit az ujjai közt morzsolgat a kocsi túlsó végében az a barna hajú lány. Valami Szvoren-kötetet olvas, tele vannak cetlizve a lapok, apró gödrök lesznek az arcán, ahogy elmosolyodik, ez tetszik meg benne először, és hogy megmozdul nevetés közben a karikapiercing az orrában. Lehetne a történetünket akár innen is kezdeni, de az a gond, hogy tudom, úgys ki fogja húzni ezt a részt, *ugye nem gondolod komolyan, hogy tényleg ez legyen az első pillanatom a regényben*, valami ilyesmit ír majd nekem a korrektúrába, *ennél azért nagyobbat kéne villantani, ha azt akarod, hogy az olvasó is belém szeressen*. Aztán hozzát teszi, hogy különben sem muszáj ennyire ragaszkodni az igazsághoz, találjak ki nyugodtan a karakterének egy hatásosabb nyitóképet, én meg bólogatok, és elképzelem, hogy amikor elsétál mellettem azon a vonaton, megpróbálom észrevétlenül letapogatni a seggét a szememmel, de ő direkt hátrafordul a vagonajtóból, hogy elkaphassa a tekintetemet. Csak hát nem jó megoldás ez se, ki fogja szedni ezt is, *olyan uncsi már ez a male gaze irodalom, édesem*, jön a komment a lap szélére, *kétezerhuszonnégyben már nem szabad ilyen férfinnarrátorokat írni, akik kizárólag egy segget látnak a nőből*, de az is lehet, hogy nem szól semmit, csak egyszerűen otthagyj a megjegyzés nélkül ezt a bekezdést a többi szanaszét firkált oldal között, jelezve, hogy megsértődött, mert ezt az elcsípett stírolést igazából nem vele éltem át, hanem egy másik nővel, aki pár évvel később, egy házibuliban nagyon bele akart ülni a faszomba. Egyébként igaza van, mindig az első benyomás a legfontosabb, ezt most tényleg nem szabadna ellazázní, mégiscsak ő lesz a nagy szerelem ebben a regényben, szóval kijárna neki valami extrásabb pillanat, ami egyetlen képbe sűríti az egész jellemét, de most nem jut eszembe semmi különleges, kifogytam a jó mondatokból, az eredeti verzióra pedig, ahogy igazából megláttuk egymást, már nem emlékszem.

Anyám szerint bele volt írva a csillagainkba, hogy a tábor nyitóestjén ugyanabba a prózaműhelybe sorsoljanak minket. A Mesterhez kerülünk mind a ketten, de akkor én már lenyomtam nála egy évet az egyetemen, át is akar rakatni egy másik csoportba, muszáj elmondanom neki, hogy van ez a csaj, csak ettől nyugszik meg, *az az orrpiercinges barna, ugye*, bólogat elégedetten. Három napon át monologizál a vadászkastély kertjében az öreg, egy félliteres málnaszörppel a kezében húzogatja ki a mondatokat, és köpi ránk a prózáírói bölcsességet, de én az égvilágon semmit nem tanultam tőle azon a hétvégén, egyetlen pillanat maradt meg élesen az egészből, ahogy Sári leül mellém a fűbe egy napsárga ruhában, és betűrögeti a szöveget

gét a lába alá, a mai napig így van elmentve a fejemben, most is ezt a képet látom. A második délután tudom meg a nevét, amikor sorra kerül a novellája a műhelyen, gyorsan ki is keresem őt Facebookon, magyar szak, mellette angoltanárr, rúdtáncol, erotikus írókörbe és techno bulikba jár, ennyit tudok róla kideríteni, meg még azt, hogy mikor született, amiből anyám már aznap este bepontosítja a horoszkópját, *jól van, Zsomborka, ez a lány méltó társad lesz, és be is fogod fűzni, ne aggódj*. Csakhogy a csajozás nekem akkor még olyan, mintha bedobtak volna úszógumi nélkül a nyitott ötvenesbe, felszedős dumákat is legfeljebb a laptop előtt tudok kitalálni, és más tennivalóm is lenne egyébként ebben a táborban, kéne kicsit jópofizni a Magvető igazgatójával, hogy legalább megnyissa majd a kéziratom doksját, aztán meg kellenne hívni a Jelenkor és a Kalligram szerkesztőjét is egy-egy sörre. Csak hát nincs most hely az agyamban az irodalomnak, egész hétvégén Sárít kerülgetem a sörpadok közt networkingelés helyett, nézem, ahogy táncol a sötétben Rihannára, és lerázza a híresen nyomulós szerkesztőket a pultnál, együtt kanalazzuk a palóclevest az étkezőben, együtt röhögünk a holtrészeg, megvénült írókon, ahogy beleüvöltik az éjszakába, hogy halál. De hogy rendesen mondjak is neki valamit, az már nem megy, csak ücsörgök mellette, és a számat harapdálom, majd ha sorra kerül a novellám, mantázom magamban, és addig mondogatom ezt, amíg el is hiszem, hogy a szövegemtől hirtelen jó csávó leszek, lehet, hogy eddig rám se nézett ez a csodanő, a mondataimtól viszont tutira be fog nedvesedni, olyan katarzist csinállok neki, hogy ráfújok, és kész is a sikítós orgazmus.

De a tábor utolsó reggelére megint összemegy az arcom. Hajnalban még úgy kelek fel, hogy érzem a sikert az ujjaim között, nézem magam a tükörben, és arra gondolok, hogy igaza van anyámnak, ilyen egy kivételes pasi, ha nem is kifejezetten jóképű, énerőért nem kell a szomszédba mennie, ráadásul regény is jár a fasza mellé, vagy minimum egy-két novella, ezt melyik lúzer mondhatja el magáról. De aztán hiába ismételtetem a dupla presszó mellett, hogy csendes csiga csinósítgat kicsi csodás házacskáján, amikor elkezdem a felolvasást a műhelyen, belegabalyodok a mondataimba, és a szövegem se tetszik már, egyre szarabb az egész, ahogy haladok oldalról oldalra, el van baszva a ritmus, túlírt minden bekezdés. Rátapad a hátamra a póló, nyelni is alig bírok, így nézek fel a végén a többiekre, de fintorok helyett irigy tekinteteket látok mindenhol, még a Mester is bólogat, pár nappal korábban a fél karom se lett volna drága ezért a pillanatért, csak hát azóta már nem érdekel a szakma, én most egyetlen véleményre vagyok kíváncsi. *A sztori nem rossz*, mondja ő, *de a dialógokban van valami papírszagúság, olyan elsőkörosek még, mintha csak úgy leírtad volna őket, és hát az elbeszélői pozíción sem ártana egy kicsit gondolkozni*. Nem felelek semmit, sűrűn bólogatok, és beszedelem a korrektúrákat, de fejben már a harmincéves házasságunkat siratom, intézem a válópert, és kitörlöm az esküvői videókat a gépemről, még a gyerekünk sem ússza meg, épp az arcára szorítom a párnát, amikor meghallok egy hangot a hátam mögül, *na gyere, kávézzunk egyet*, mondja Sári, *vagy fröccs is lehet, attól csak belazulsz, nem?*

Azt is ő találja ki, hogy szkippeljük este a táborzáró szövegpoklot, és bújjunk el a kastély mögé, a patakpartra. Nézegetjük a Göncölszekeket az égen, szedek neki egy csokor pitypangot, amíg lekuporodik a bokorba pisilni, és a végén még a pulcsimat is átdumálom a vállára, én legalábbis ilyesmikre emlékszem, ő pedig csak fél év

múlva árulja el, hogy többször is ott akart hagyni a sötétben, mert úgy viselkedtem, mint egy igazi, modoroskodó balfasz. Tényleg masszívan produkáltam magam, három-négy személyiséget is megpróbáltam eljátszani, hátha legalább az egyikről megkérdezi, hogy nincs-e kedve bent aludni a sátrában, szerényen magyarázgattam, milyen kínkeserves munka a saját életemből művészetet faragni, aztán macsórá váltottam, és kijelentettem, hogy a teljes posztmodern irodalmat le kéne darálni, végül elővettem a bölcsészéneemet, hogy visszaböfögjem, amit az egyetemen tanultam Kant és Gadamer szépségfelfogásáról. De Sári nem szólt rám, hogy majom vagyok, csak húzta az agyam egész éjszaka, *szerintem Hemingway azért elég lektűrös, a legnagyobb magyar prózamester pedig Esterházy*, ilyeneket szúrt oda a monológjaim közé, és röhögött a fejemen. A hatodik fröccs után már nem tudtam rendesen kiejteni Rowling nevét, de azért elkezdtem fejtegetni, hogy miért fontosabb szerző a Péterek bármelyikénél, *ne beszélj már többet, mit szólsz*, mondta akkor, és odahajolt hozzám, a műanyag poharat is kiverte a kezemből, olyan lendülettel rekesztette be a szakmázást. *Szép ez az anyajegy a szádon*, jegyeztem meg két smárolás között, és meg voltam róla győződve, hogy én ezt a nőt most meghódítottam, mint a Wehrmacht Lengyelországot, hajnali három lehet az idő, halvány samponillat az orromban, dohányfüst és fehérbor íze a nyelvemen. ■ ■ ■

■ **Biró Zsombor Aurél** 1998-ban született Budapesten. A Bécsi Filmakadémián végzett forgatókönyvíró szakon, jelenleg próza-, film- és drámairással foglalkozik. Első regénye *Visszatérő álmom, hogy apám vállán ébredek* címmel a Kalligram gondozásában jelenik meg.

Utolsó napok

A raktári teleliftkocsi, amelyben az emberi fül volt, és mellette mindössze egy ceruzával kitöltött kérőlap, 14.57-kor futott be a könyvkiadó állomásra. A szállítmányt Becsey Gergely, az Információs és Olvasószolgálati Osztály harmincnégy éves munkatársa találta meg, aki épp egyedül tartózkodott a könyvtár hetedik emeleti, katalógustérre nyíló helyiségében. Kolléganője, Lujza még szüneten volt, de bármelyik pillanatban visszaérhetett, hogy leváltsa őt, és a férfi indulhaszon csoportot vezetni.

A pulton megszólalt a vezetőkes telefon: biztosan a programszervező lány az, megérkezett a csoport, lent várakoznak az ötödik szinten a főbejáratnál. A könyvkiadó egyik nyitott üvegajtaján át Becsey Gergely ekkor meglátta Lujzát. A nyugdíj előtt álló könyvtárosnő még messze járt, a katalógustér túlsó felében.

Becsey Gergely a szemeteskosárhoz hajolt, és előtúrta az aljáról a papírzacskót, amiből egy órával korábban ő evett ki egy túrós buktát, persze titokban, hiszen az ilyesmi a nyilvános szolgálati helyeken szigorúan tilos; kihajtogatta, beleejtette a fület, majd az összegyűrt kis csomagot a nadrágja oldalzsebébe gyömöszölte.

Indulhatsz, Gergelykém, kanyarodott be a pult mögé Lujza, mire ő bólintott, felvette a telefont, és csak annyit mondott: jövök.

A kérőlapot, amelyet a 286-os helyszámról adtak le, Becsey Gergely feltűnés nélkül, lassan csúsztatta be a hátsó zsebébe. Mielőtt elindult, vetett egy pillantást a kaptárszerű, sok száz kis rekeszre osztott tákolmány felé, ahol az olvasók belépőkártyái és a kártyákért cserébe kiadható műanyag helyszámok sorakoztak. A 286-os asztalnál senki nem ült.

Becsey Gergely a bejáratnál, a márványlépcső aljában köszöntötte az iskolásokat, majd elmagyarázta nekik, az eligazítótáblák miért azt mutatják, hogy az ötödik emeleten vannak. A Palota a könyvtárnak otthont adó nyugati szárnya részben a hegy oldalába épült, és mivel az Oroszlános udvar és az onnan nyíló olvasói bejárat a Várhegy tetején található, elsöre jogosan gondolja mindenki, hogy ez a földszint, csakhogy az épületnek – az előbb említett okokból – ez alatt is van négy emelete, amelyek lefelé, a hegy lábához közeledve egyre keskenyednek. Ez tehát az ötödik szint, folytatta Becsey Gergely, itt van

a ruhatár, a büfé, a beiratkozópult meg hátul, a márvány lépcsőház mögött sok-sok iroda. Fölöttünk, a hatodikon a különgyűjteményi részlegek helyezkednek el, valamint a három kiállítóterem és a díszterem. A legérdekesebb azonban nektek most talán a hetedik szint lehet a nagy olvasótermekkel és a több mint nyolcvanezer szabadpolcos könyvvel.

Akkor felmegyünk oda is?

A csoportvezető beletörölte a tenyerét a nadrágjába, aztán külön-külön megtörölgette az ujjai végét is. Igen, nemsokára felsétálunk oda, mondta.

És akkor néhány szót az épületről. Az itt látható márvány lépcsőház – a két oldal-korlát végénél a hatalmas Atlasz-szobrokkal – az egyetlen rész az egykori császári, majd kormányzói palotából, amely a második világháborús bombázást épségben megúszta. Amíg a múlt század ötvenes éveiben el nem kezdődött az újjáépítés, az üszkös falak között csak a huzat járt. Akkoriban találták ki azt is, hogy a Nemzeti Nagykönyvtár kapjon majd itt végleges otthont, de az intézmény beköltözésére még harminc évet várni kellett. Azelőtt a nagykönyvtár a pesti oldalon, a Nemzeti Múzeum épületében működött. Nézzétek csak: az Atlasz-szobrok lábánál a két márványoroszlán közül az egyik nyugodtan figyel, a másik félelmetesen viczorog. És ezt figyeljétek! Az egyik Atlasz-figura fiatal és jóképű, a másik idős és mogorva. Az utóbbi maga a szobrász, vagyis ehhez a szoborhoz a művész a saját arcvonásait használta fel.

Becsey Gergely ezután a királyokról is mesélt: IV. Béla, Luxemburgi Zsigmond, Mátyás, már ők építkeztek ezen a területen, persze a mostani palota jóval később épült, és bár Mátyás messze földön híres könyvtára szétszóródott, később az alapítók az ő szellemi örökségét szerették volna tovább folytatni.

Arrébb, a beiratkozópult és beléptetőkapu közötti sávban fekete inges biztonsági őr járkált fel-alá.

A csoportvezető, a gyerekek és a két felnőtt kísérő hátrasétáltak a lépcsőház mögött húzódó hosszú folyosóra, ahol a főigazgató, a Szponzor és a gazdasági vezetők irodáival szemben az alapító eredeti könyvszekrényei sorakoztak. A hátsó folyosó hét közben mindig ki volt világítva, most viszont – hiszen szombat volt, amikor csak az ügyeltesek dolgoztak – az ötödik szintnek ez a része teljes sötétségbe borult.

Amint Becsey Gergely a csoport élén a keresztfolyosó torkolatához ért, a szponzori irodával szemben kattant egy mozgásérzékelő, és a lakkozott bútorokon, a díszes vitrinek üvegén éles, erős fény áradt szét. A két felnőtt kísérő és a gyerekek újra köré gyűltek, és ő újra mesélt, előbb a tizenkétezer kötetről, amely a gyűjtemény alapját képezte, majd az alapító hatalmas vagyonáról, illetve arról, hogy a könyvtár állománya mára elérte a tizennyolcmillió darabszámot. Fontos kiemelni, hogy ebbe nemcsak könyvek, hanem térképek, kották, kéziratok és másféle dokumentumok is beletartoznak.

Tizennyolcmillió? Az egyik kísérő átszólt a gyerekek feje fölött. És hol tudnak ekkora mennyiséget eltárolni?

Ó, gyakorlatilag mindenhol. Vannak ugyan külső raktáraink, de az anyag nagy részét házon belül tartjuk. Bár ezt az olvasóink nem látják, rengeteg a raktár az épületben, azt lehet mondani, az egész palotaszárny egy hatalmas polclabirintus. E mögött a fal mögött, több emelet mélyen húzódik például a LAR, vagyis a Lépcső Alatti Raktár. A legtöbb dokumentumot egyébként a tornyokban tároljuk, erről később lesz még szó.

Tornyokban?

Igen, a könnyűszerkezetes toronyraktárakban, amelyekkel az északi és déli oldal egykori belső udvarait feltöltötték egészen a mostani olvasótermek szintjéig.

Az egyik szekrény mellett sárga pólós, befont hajú kislány ácsorgott, és a vitrin-üveghez közel hajolva próbálta kibetűzni a címeket a több száz éves kötetek gerincén. És... és... és *A dzsungel könyve* megvan?

Persze. *A dzsungel könyve* rengeteg kiadásban megvan nálunk. Hivatalosan a könyv minden kiadásából kell hogy őrizzünk egy-két példányt, feltéve persze, ha a megjelenése után bekerült hozzánk, és azóta nem vezett el.

A kislány eltátotta a száját, a szeme kikerekedett.

Sajnos nagy ritkán előfordul.

És megnézhetem valamelyiket?

Becsey Gergely körül tolongás támadt. Tenyerek, ujjak emelkedtek a magasba, és az iskolások könyvcímeket kezdtek kiabálni.

Várjatok, várjatok, pszt, pszt. Attól tartok, gyerekek, ezekre most nem lesz időnk, mert amíg a könyvek a hetedikre megérkeznek, az legalább fél óra. Azt viszont meg tudom nektek mutatni, hogyan kell kikérni a könyveket, és azok hogy jutnak el a távoli raktárból az olvasótermek szintjére, mielőtt a vendégeink kézbe vehetik őket.

A könyvtárból, ahová én járok, szólalt meg egy vékony kis hang, haza is lehet vinni!

Ja igen, egy fontos dolgot még nem említettem: itt, a nemzeti könyvtárban csak helyben lehet olvasni, a kölcsönzés nálunk sajnos nem engedélyezett.

A visszhangos ötödik szinti hátsó folyosón felerősödött a zsvaj, és több iskolás is vadul ugrándozott.

Feljebb, a hatodik emeleti aulában, a díszterem előtt Becsey Gergely a különgyűjteményekről mesélt: az ősnymtatványokról, amelyeket a könyvnyomtatás első évtizedeiben készítettek több mint ötszáz éve, aztán a kéziratár irodalmi hagyatékaikról, az ott őrzött kódexekről, köztük a harminchat corvináról; a plakátokról, a zeneműtárról és színházi anyagokról, mert a könyvtár – amint azt korábban már említette – mindent gyűjt, mindent, ami a nemzeti kultúrával, történelemmel kapcsolatban állhat, és ami a gyűjtőkori szabályzatában szerepel, de hogy mi a gyűjtőkori szabályzat, arra most nem térne ki, arról a gyerekeknek még nem kell tudniuk; legyen elég egy szemléletes példa: az intézmény tehát nemcsak könyveket próbál meg beszerezni, hanem például régi buszjegyeket, moziműsort, villamosmenetrendet is. Ha nem így tenne, ezekből nagy eséllyel egy sem maradna fenn, hiszen ezeket otthon senki nem őrzi meg, viszont hátha valaki, egy kutató száz év múlva éppen erre lesz kíváncsi, és ebből tud rá következtetni, hogyan éltünk mi. Értitek?

Ha nem a nyilvános lifteket használjuk, a hatodikról a hetedikre az aula két oldalán felfelé vezető, keskenyebb lépcsősorokon juthatunk fel. Mi most a kéziratár mellől induló lépcsőket választjuk. De itt már tényleg csendben kell lenni, jó?

Ahogy Becsey Gergely és az iskolások felértek a hetes szintre, a két nagy olvasóterem meg a lexikonszoba megszokott, szombat délutáni csendje fogadta őket, csak a digitális katalógusként használt régi számítógépek kerregtek álmosítóan a katalógustér több ezer kis fiókot rejtő szekrény sorai között. A negyedik oldal felől, a könyvkiadó három, szélesre tárt üvegajtáján túlról Lujza kíváncsi várakozással kémlelt a csoport felé – a jelek szerint az elmúlt fél órában még arra is volt ideje, hogy kirúszozza a száját.

A számítógépes feldolgozás elterjedése előtt a könyvek katalógusait kis papírcédulák milliói segítségével bővítették, ezeket a cédulákat találjátok a fiókokban. A kartonlaposcskák ábécésorrendben követik egymást, ezért kivenni őket a helyükről nem szabad. A fiókokat kihúzhatjátok, de a laposcskákat, kérlek, ne emeljétek ki belőlük. Csaknem

harminc éve a nyilvántartásokat már csak számítógépen bővítjük, ami azóta került be a könyvtárba, azt már csak számítógépen lehet megkeresni. A régi állományból ugyanakkor a hatalmas mennyiség miatt még nem mindent tudtunk bevinni a számítógépes adatbázisba, ezért a két nyilvántartás egyelőre nincs teljes összhangban egymással.

A csoportvezető az egyik számítógéphez lépett, és a kezébe vett egy még üres kérőlapot. Tegyük fel, kiválasztottuk a katalógusból a könyvet, amit olvasni szeretnénk. Mivel nincs elérhető példány szabadpolcon, a könyvet a raktárból kell kihozatni, amihez előbb egy ilyen lapocskát kell kitöltenünk. És vajon mit kell ráírni szerintetek?

A távolból elektromos motor bűgása hallatszott, és a levegőt, a plafont kíváncsi szemek fürkésztek.

Nos, elsőként az úgynevezett helyszámot. Amikor egy olvasó megérkezik hozzánk, a belépőkártyáját leadja a könyvkiadó állomáson – Gergely a három nyitott üvegajtó és Lujza felé mutatott –, cserébe kap egy műanyag kártyát egy számmal, amely az olvasótermek egyik asztalát jelöli. Az lesz az ő helye, így annak a számát kell feltüntetnie a kérőlapon is. Később, ha megérkezik a könyve, ezt írjuk ki neki az emeleten többfelé elhelyezett kijelzőkre.

A csoportvezető a könyvkiadó bejárata feletti elektronikus tábla felé bökött. A kolléganőm, Lujza most éppen a 417-es asztalnál ülő olvasót várja, hogy jöjjön a könyvéért.

A bűgás megint erősödött, és Gergely közönsége egy pillanat alatt széledt szét: egy gyerek itt, egy gyerek ott bukkant fel, volt, aki az egyik sor katalógusszekrény mögé nézett be, és voltak, akik a kerregő katalógusgépek körül keresgéltek izgatottan. Mi ez, valami kisvonat?

És vajon mit kell még a kérőlapra írni? Gergely megtörölte a homlokát az inge ujjával. Már csak a felnőtt kísérők és a sárga pólós kislány álltak mellette.

Mit?

Hát a könyv szerzőjét, a címét és az úgynevezett jelzetét, ami azért fontos, mert onnan tudják a raktárosok, a labirintus rengeteg polca közül melyiken kell a könyvet keresniük.

Addig az ajtóig, egy, kettő, há... Két kislány az északi olvasóterem nyitott üvegajtóját nézte ki célvonalnak, ám az egyik felnőtt kísérő melléjük lépett, és megragadta a vállukat. Nem mentek sehová. Itt nincs futkározás! És most már csend legyen!

És ha a könyvet megtalálták, akkor – Becsey Gergely a kétharmadánál végigfutó perforáció mentén kettétépte az űrlapot – a raktárosok a kérőcédula egyik felét a könyv helyére teszik, így jelezve, mi hiányzik a polcra, a másik felét pedig a könyvvel együtt ideküldik a könyvkiadóba. Később, amikor az olvasó a könyvet az asztalához viszi, a cédula bekerül a helyszámhoz tartozó rekeszbe az olvasó belépőkártyája mellé, a kollégaim vagy én innen tudjuk, a vendégeink milyen könyveket használnak éppen, kitől mit kell visszakérni legkésőbb este háromnegyed nyolcig. Nézzük csak, *A dzsungel könyve*...

A motorhang már közvetlenül a fejük fölül jött, és bent, a három nagy üvegajtón túl Lujza lassan elindult a pultról a teleliftkocsik kifutója felé, miközben a gyerekek felé mosolygott.

Becsey Gergely egy lánc előtt állt széttárt karokkal: nem, ennél beljebb az iskolások nem mehetnek. A láncról, amely a könyvkiadó bal oldalát az olvasók számára is nyilvános tértől elválasztotta, tábla lógott: *SZOLGÁLATI TERÜLET*. A férfi háta mögött a visszaosztóasztal és a teleliftállomás helyezkedett el, leghátul pedig a félretételi polcok.

Vele szemben ott tolongott az összes gyerek. Figyelték, ahogy a könyvkiadó állomás plafonján levágódik egy csapóajtó, és az álmennyezet mögül kék rekeszes kocsi

bukkan elő, és kezd ereszkedni a tartóoszlophoz rögzített, függőleges sínpályán. Gergely hallotta, ahogy a kocsi rákanyarodik a derékmagasságban húzódó, vízszintes pályarészre – felül nyitott tartókosara közben finoman billent egyet, hogy a nyílása továbbra is felfelé nézzen –, majd hangos gongszó kíséretében megáll.

Most. Gergely mögött Lujza a sín mellett várakozott, és tudni lehetett, ez az a pillanat, amikor a teleliftkocsi kosarába belenéz. A Tabán felől az ablakon át betűzött a forró nyárdélutáni napfény, az egyik, félig kitárt ablakban az enyhe szél egy fikusz leveleit rezgette, a levegőben por szállt, és a lehúzott relaxa résein csíkok vetültek a szőnyegpadlóra meg a pult mögötti két forgószek támlájára. Egy sávban felszikkanni látszottak a lebegő porszemek.

Gergely óvatosan hátrafordította a fejét. Lujza szélesen mosolygott a csoport felé frissen rúzsozott szájával. A kezében két könyvet tartott, a borítójuk mögül kilógott a kérőlapokból letépett cetli. Helló, gyerekek, szeretettel köszöntelek titeket én is ezen a csodálatos helyen.

Na igen. Becsey Gergely csoportvezető lépett egyet hátra, és átbújt a lánc alatt. Na igen, tudom, hogy ez a legérdekesebb: a raktári teleliftrendszer, amellyel a könyveket és más dokumentumokat házon belül szállítjuk.

Lujza most nem foglalkozott velük, a könyvekhez tartozó helyszámot írta be a kijelzőtáblákat kezelő számítógépbe.

Nyugatnémet fejlesztés még a hetvenes évekből. Soha nem borul fel, látjátok?, hintáztatta meg Gergely a kék rekeszt, majd megmutatta, hogyan kerül át a közepénél felfüggesztett műanyag doboz a vázszerkezet oldalára, ha a kocsi újra függőleges pályarészhez ér. Száz ilyen kis kocsinak van. A sínpálya közel másfél kilométer hosszan hálózza be az épületet, és összeköt minket a legtávolabbi raktárakkal is. Az állomások száma ötvenhat, és egy járással egyszerre nyolc kilogramm könyvet tudunk szállítani.

A kifutó vízszintes állomásán eddig három kék kosaras szerkezet várakozott. Amelyik az előbb érkezett, halk zümmögéssel beállt negyediknek leghátulra.

Mindig a sorban legelől álló megy el először, így ha mi küldünk el kocsit, mindig abba pakolunk, magyarázta Gergely, és sorban megmutatta az egyszerű vezérlőpanel gombjait a sínpálya mellett: a zöld az indítógomb, míg a sárgával más állomásokról lehet ide kocsikat átkérni, ha innen épp az összes kifutott. Hogy hová szánjuk a küldeményt, azt az egyes kocsik motorházának oldalán, egy mágneses számskálán állíthatjuk be, ugyanis minden állomásnak külön számkódja van, amelyeket a raktárosoknak és az itt dolgozóknak – Gergely mutatóujjával a saját halántékára bökött – fejből kell tudniuk. És hogy ilyet is lássatok, egy kocsit most el is indítunk, igaz, üresen, ezért a könyvkiadó kódját hagyjuk rajta, ami azt jelenti, hogy a kis kosár csak megtesz egy kört az álmennyezet fölött, és nagyjából egy perc múlva visszatér. Amíg erre sor kerül, ismerjetelek meg néhány százat a könyvtár legkisebb könyvei közül!

Gergely lenyomta a vezérlőpult zöld gombját, és a gyerekek érdeklődéssel nézték, ahogy a legelső szerkezet nekiindul, rákanyarodik a könyvkiadóhoz tartozó pályarész függőleges szakaszára, és eltűnik fent az álmennyezet mögött.

A csoportvezető a kordon lánc alatt átbújva visszatért a pult elé, megkerülte az iskolásokat, és az ajtók közötti falakba süllyesztett vitrinekhez lépett.

Egy hajdani nyomdaigazgató adománya a könyvtárnak. Na, ki találja meg a legeslegkisebbet?

A csoport a kísérőkkel a nyolc, hat, négy vagy két centiméter magas minikönyvek köré sereglött, és amíg a szinte csak nagyító alatt látható, bordó bélelésű díszdobozban tartott könyvecskét keresték, Gergely fél füllel a távolodó, majd újra közeledő bűgűt hallgatta a plafon fölött.

Gyertek, most pedig benézünk az olvasótermekbe. De ott aztán tényleg nagyon csendben kell lennünk. Ígérjétek meg!

Újra kint a katalógustérben, útban az általános olvasóterem felé az egyik felnőtt Gergely mellé szegődött. Szóval ezek voltak a legkisebb könyvek. De mekkora a legnagyobb?

Attól függ. Súlyra egy Amerikában kiadott, huszonnyolc kilós kötet a jádekövekről, méretre pedig egy másfél méteres album az egyiptomi piramisok rajzaival.

A kis kék kocsiokba egyik se férne be!

Ha extra méretű könyvet kell szállítani, arra ott vannak az egyszemélyes raktárosliftek, amelyek közvetlenül az olvasóterembe érkeznek, az egyiket mindjárt látni is fogjuk. Ha szükséges, a raktárosok használhatják a szolgálati teherlifteket is, amelyeknek az egyik ajtaja a toronylépcsőházba, másik ajtaja a hátsó, dolgozói folyosóra nyílik.

A katalógustér északnyugati sarkában megálltak egy újabb nyitott üvegajtónál. A déli és az északi oldal tükörszimmetrikus egymással, vagyis a túloldalon is ugyanezt az elrendezést találnánk, suttogta Gergely.

Belépett az üvegajtón át a terembe, és a látogatók utánatódultak, mire Gergely körbemutatott a polcokkal és oszlopokkal több részre tagolt, mégis egybefüggő téren: most az általános olvasóban vagyunk, ahová tíz tudományterület válogatott szakkönyveit helyeztük ki. A teremnek két bejárata van, tehát nemcsak itt, hanem a katalógustér túloldala, északeleti sarka felől is bejöhettünk volna.

Először középre, az oszlopokkal és alacsony könyvespolcokkal határolt tágas, átriumszerű tér felé irányította a csoport figyelmét. Íme, amiről beszéltem: az oszlopok közötti részen volt régen a palota belső udvara, mármint odalent a mélyben. Átalakításkor ezt az udvart építették tele raktárakkal, vagyis ezeknél az asztaloknál az olvasóink tulajdonképpen egy könnyűszerkezetes, tizenkét emeletes torony tetején ücsörögnek. Így, hogy a torony teteje éppen egy szintben van a hetedik az emelettel, és az egész egybefüggő szőnyegpadló borítja, mindebből senki nem érzékel semmit. A külső emeletek belmagassága természetesen sokkal nagyobb, mint a könyvtároló emeleteké, a számozásbeli különbség ebből adódik.

A felnőtt kísérő, aki a könyvek méretéről érdeklődött, elismerően csettintett. Mesteri megoldás. És a két szélén? Most ő mutatott az átriumon túl, előbb a nyugati, majd a keleti ablaksor közelében elnyúló keskenyebb teremrészek felé.

A palota szobái, termei lehettek ott a bombázások előtt. Az egykori falak helyét ma már csak az oszlopok jelölik. Itt, ahol mi állunk, folyosó húzódnak, és mi, dolgozók tulajdonképpen most is annak használjuk, ha el akarjuk érni az emelet hátsó részét, ahol az irodáink vannak.

Addig az ajtóig, hallotta Gergely, egy, kettő, há... és a kisfiúk máris szaladtak volna éppen arra, amerre Gergely mutatott, az alacsony könyvespolcsorok és oszlopok által szegélyezett úton egy behajtott tartott, szolgálati területet jelző üvegajtó felé. Ezúttal a másik felnőtt kísérő ragadta meg a vállukat. Viselkedjétek!

A két nagy olvasóterem háromezer-öttszáz négyzetméteren több mint nyolcvanezer kötet érhető el közvetlenül, suttogta Gergely.

És hol a lift, amiről az előbb beszélt?

Gergely most az átriumszerű tér ügyelőpultja felé mutatott, amely körül, sőt a pult asztalán is rengeteg, dúsan burjánzó szobanövényt lehetett látni. Egy-egy ág, levél időnként megrezzent, mintha rejtőzne a lombok között valaki. A kis erdő mellett, a pult vége és a telekocsi itteni állomása között, a fal síkjába illeszkedve ott volt a sötétbarna, kulccsal nyitható liftajtó kis ablakkal a közepén. Látja?

A kíséző bólintott.

Ahogy említettem, a raktárakba a torony egyik oldalán az egyszemélyes lifttel, a torony tulsó végében pedig toronylépcsőházból lehet bejutni, mondta. Ott üzemelnek a nagy teherliftek, hiszen a kollégáknak sokszor több száz kilogrammnyi könyvet kell egyszerre mozgatniuk, és arra az egyszemélyes kisliftek nem alkalmasak.

Ekkor a két kíséző megfordult, és észrevette a nagy terem túloldalán, két könyvespolc között észrevétlenül megbújó, lambériaborítású ajtót. Kitalálom, mosolygott az egyikük. Az ott hátul a raktári lépcsőház kijárata.

Pontosan. Az az ajtó mindig zárva van.

Elképesztő. Tényleg egy igazi labirintus. Bárcsak bemehetnénk!

Arra sajnós csak a legkritikább esetben van lehetőség, látogatóknak oda tilos belépni, sőt az még nekünk, egyszerű dolgozóknak is az. A raktári területre kizárólag a raktárosok léphetnek be.

Psztt, pszt! Gergely gyorsan visszatessékelt a csoportot a katalógustérbe, mert a könyvtár építészeti megoldásaiért kétségtelenül a két felnőtt lelkesedett leginkább, a gyerekek már csak szaladgáltak, ugráltak vagy a katalógusfiókokat nyitogatták.

Nos igen, szabadkozott Gergely, megértem, ha ez annyira már nem érdekes nekik, azt hiszem, a legtöbben még túl kicsik ehhez.

De, nagyon is érdekes, lelkesedett az egyik kíséző. Csak nem tudják kimutatni.

Egyet áruljon még el, vette át a szót a másik felnőtt. Azt mesélte, hogy az alsóbb szinteken, mármint a főbejárat szintjén és alatta rengeteg iroda található. Mivel foglalkoznak ott? El nem tudom képzelni, min dolgoznak egy könyvtárban ötszázan.

Ó, hát rengeteg a feladat. Az egész könyvfeldolgozás odalent történik a kötelesepéldányok fogadásától és a visszamenőleges beszerzésektől a katalogizáláson át a könyvek felcímkezéséig. Sokféle adatbázis, nyilvántartás is ott épül. Na és a folyóiratok! Aztán mindenféle digitális és fotóstúdiók, könyvrestauráló műhelyek, a kötészet, egy ekkora intézményt fenn is kell tartani, beszerezni, ami elfogy, és megjavítani, ami elromlik, hopp, és a rendezvények! Szóval hosszan sorolhatnám.

Aha, már értem. Fiúk, gyertek vissza!

Fekete zakós, komor külsejű férfi haladt el mellettük. Gergely ismerte: lelkész volt, aki rendszeresen a könyvtárban írta a beszédeit a következő istentiszteletre. Haragosan nézett Gergelyre, amíg átsétált a csendesebb déli oldalra, a történettudományi olvasóterembe.

A büfé és a beiratkozópult közötti férfivécében Gergely magára zárta az egyik fülke ajtaját, és előhúzta a zsebéből a zacskót. A mosdó ablakain át, az Oroszlános udvar felől még hallatszott az iskoláscsoport zajongása.

Ki lehet a szolgálatvezető?

Igyekeznie kell, mindjárt négy, Lujza munkaideje pár perc múlva lejár, ráadásul bár mikor érkezhet egy újabb *olyan* kocsi.

Szétnyitotta a zacskó száját, aztán beleköpött a véccésészébe: a vérmaszatos, kagylószerű csonkra a zacskó alján itt-ott porcukorszemcsék, túrósbukta-morzsa tapadtak. Fúj. Gergely összerázkódott. A fül egyik peremén, a halottfehér cimpa tövénél csomóba sűrűsödött az alvadt vér, fentebb a bőrszövetek közül egy elvágott, világosabb színű porcdarab tűnt elő.

Gergely újra köpött. Meg kell tudnia, ki a szolgálatvezető, bár még jobb, ha azonnal a biztonságiakhoz fordul, persze feltűnés nélkül. Hátha meg lehet úszni, hogy Lujzának szólni kelljen, mert akkor az egész ház a feje tetejére áll.

Ahogy kilépett a vécéből, látta, hogy az egyenruhás, kopasz ör épp a márványszobrok előtt ácsorog, ugyanott, ahol háromnegyed órával ezelőtt ő beszélt az iskolásokhoz.

Becsey Gergely megtorpant. Eszébe jutott egy eset, amely nemrég, nem sokkal azután történt, hogy a könyvtár az intézmény védelmével egy külsős céget bízott meg. A korábbi, itt dolgozó biztonsági őrköt ezzel egy időben elbocsátották, és az a hír járta, hogy a könyvtár sokat spórolt így.

Mi van, kisgyerek, beszóltál? Zavar valami? Kornél, a legfiatalabb tájékoztató, aki ma nem dolgozott, úgy mesélte Gergelynek, hogy az ör ilyesmiket sziszegett az arcába egészen közelről, és végül majdnem megverte őt. Az előzmény annyi, hogy Kornél szólni merészelt az örnek, amiért az a szokásos járőrözés közben a hetediket az olvasói lift elé köpködté a szotyolahéjat.

Máskülönben az új örök mintha tényleg folyton újak lettek volna, akik csak néhány órát vagy napot töltenek az épületben, aztán eltűnnek örökre. Az egyenruhájuk, a fehér W betű a patentgombos, fekete ingen, illetve a kopasz fej, a borotvált, tetovált alkar állandó – de a fejeken az arc, Gergelynek úgy tűnt, mintha naponta többször kicserélődne.

Ez a mostani ör, nem messze Gergelytől, épp a kezébe vette a telefonját, és szűkre húzott szemmel méregette környezetét. És mibe is fogja Gergely beavatni őt? Abba, hogy a véres csonkot már egy órája a zsebében hordja?

Gergely újra elindult, majd újra megállt.

Megint tett egy lépést előre, utána viszont megpördült a saját tengelye körül, amittől úgy nézhetett ki, mint aki tánclépéseket gyakorol. Márpedig ha mond bármit is, az csak az igazság lehet: a fül már egy órája nála van, és nála volt végig, mialatt az iskolásokat körbevezette.

Az ör egyetlen pillanat alatt termett mellette. Hát te meg mit akarsz? Mit bohócodsz itt, mi?, förmedt rá Gergelyre.

Gergely oldalt fordult, mintha a mozdulata az előbbi pördülés szándékos folytatása lenne, és őt csak a plakátok érdekelnék az egyik Atlasz melletti oszlopon. Semmit.

Az ör akkor ránézett a telefonjára, megnyomott rajta egy gombot, beleszólt a kis mikrofonba az egyik füléből kilógó fülhallgató zsinórján, és elgyalogolt a ruhatár felé.

Semmit. Gergely egy darabig még ott álldogált a lépcső aljánál, szemben a plakátokkal, majd hívta az egyik nyilvános liftet, és visszament a hetedik szintre.

Akartunk szólni, de aztán hagyunk, vidd csak végig a csoportot.

Tessék?

Valaki rosszul lett, egy nő. De azt mondta, nem kell orvost hívni, már haza is ment.

És miért szóltatok volna?

Gergely a székébe ült a pult mögé, és lehajolt, hogy előkeresse az asztal alatti polcon a szolgálatvezetői beosztást. Én nem lehetek, én már voltam szolgálatvezető a héten kedden vagy szerdán.

Lujza közben elkezdte összeszedgetni a holmiját. Elfelejtetted? Pedig te vagy ma. A hangja már-már büntudatosnak tűnt.

JÚNIUS 16. SZOMBAT DU.: Becsey G.

Gergely valami fura bizsergést érzett az arcán. Teljesen kiment a fejéből, mondta. Az igazság az, hogy napok óta meg sem nézte, mikor kerül rá a sor újra. Nem érdekelte: a könyvtárban úgysem történik soha semmi.

Mi volt ez a rosszullet?

Á, csak a melegtől. Csodálkozol? Ilyen forróságban. Te még bírod, Gergelykém? Falféher vagy.

Bírom, bírom.

Olvasó jött, aki befejezte a munkát, és akinek Lujza előbb a raktári könyveit helyezte a fal melletti, számozott polcra, majd a belépőkártyáját adta vissza a helyszámos műanyag tábláért cserébe. Szörnyű ez a fülledtség, nem?, panaszkodott Lujza neki is.

Valóban jöhetne már a lehülés, helyeselt az olvasó, és elköszönt.

Az olvasótermekben a légkondicionáló az utóbbi hetekben hol működött, hol nem: délután négy óra három perckor az asztali hőmérő huszonhét fokot mutatott; lehet, az üzemeltetés most is lekapcsoltatta a hétvégére, vagy csak a rendszer nem bírja a terhelést megint.

Négy óra hét perckor Lujza mosolygósan, vállán a retiküljével, kezében könnyű kis szalmakosárral távozott.

Egyedül a könyvkiadóban szombat délután, ilyesmi ősztől tavaszig nem fordulhatott volna elő, de most, a nyári zárás előtt, amikor a termék napról napra üresebbek, már nem volt szükség egész nap két emberre.

Gergely a székében gubbasztott, és a pult lapjának hibáit kaparászta. Nem bánta, hogy nem avatta be Lujzát. Ő a világ legkedvesebb, unokák nélküli nagymamája, de amint valami kizökkenti, pánikrohamot kap; sikítózás lett volna a vége, vagy ájulás, esetleg szívroham, vagy az ablakon ugrik ki ijedtében. Nem, Lujza csak rontott volna a helyzeten.

Az általános olvasóban, a középső, átriumszerű tér ügyelőpultjánál a maga köré hordott szobanövények lombjai mögött Csoóri Edit ücsörgött észrevétlenül, és a szabadpolcra kerülő, új beszerzésű könyvekre ragasztott színes címkéket. Te vagy a szolgálatvezető, oldd meg, mondaná, sóhajtásától megrezzennének egy páfrány levelei, és viszsztatenné a fülére a fejhallgatóját, amely reggeltől estig erdei madáracsicsergést játszik le neki a számítógépéről. Legfeljebb annyit tenne még hozzá: remélem, az én fülemet nem vágják le. Mikor lesz már vége a napnak? Elegem van ugyanis.

Edit évek óta olyan komoran és unottan gubbasztott a székén a privát lomberdő mélyén, hogy ha észrevették egyáltalán, az olvasók akkor sem fordultak hozzá soha, átjöttek inkább Gergelyékhez a könyvkiadóba vagy a túloldalra, a történettudományiba szegény Kurucznéhoz.

Szegény Kuruczné viszont örül, hogy él. A fizetése kiegészítéseképpen egész nap a külföldmunkáival van elfoglalva, amiket titokban csinál. Könyveket korrektúráz például, mert enélkül, azt mondja, éhen halnának a férjével, aki régóta daganatos beteg és munkaképtelen. Ráadásul Kuruczné férje, úgy hírlík, egyre rosszabb állapotban van, a nő ezért félóránként hazatelefonál, és amint lehet, elhúzza innen a csíkot. Mindenesetre a gondolatai nem a könyvtárban járnak, az biztos. Pont őt avassa be? Évek óta nem beszéltek egymással.

A hírlapolvasóban, a történettudományi melletti keskeny sávban ott van még a patogós Gosztola. Tőle aztán várhatná az ember a diszkréciót. Gosztola a Dolgozói Tanács képviselőjeként, amióta Gergely ismerte, folyamatosan aláírást gyűjt, sztrájkot szervez, vizsgálatot kezdeményez vagy nyílt levelet fogalmaz, igaz, eddig akármibe foggott, az rosszul sült el. Voltak, akik szerint Gosztolát nem is érdekli más, csak a hőzöngés, és hogy egyre vörösebb fejjel, rikácsolva ordíthasson, sokszor az olvasók füle hallatára, és amit lehet, kikérjen magának a dolgozók nevében, a munkavédelmi törvény vagy az egyetemes emberiesség jegyében. Ez érdekelte Gosztolát, meg a söre. Ha megtudja, mi történt, Gosztola biztosan riadót fúj: a rendőrséget, a rendőrséget azonnal!

Gergely tovább kaparászta a pult lapjának hibáit. Ne, a rendőrséget ne, egyelőre ne. Pedig Gosztola legkésőbb hétfőn körlevelet írt volna a belső levelezésre: *Botrány! Kollégánk, Becsey Gergely egy fület talált szombaton a teleliftkocsiban!*

Csakhogy akkor valaki feltehetné a kínos kérdést: kollégánk, Becsey Gergely miért várt egy órát, sőt miért várt több mint másfél órát, mielőtt az esetről bárkit értesített volna?

Szandra, aki szemben, a lexikonszobában ügyelt volna ma, be se jött: még tegnap beteget jelentett, de Gergely nem lepődött volna meg, ha kiderül, Szandra a napot a Velencei-tónál vagy a Balatonnál tölti. Az ilyesmi igazán rávallana.

Háromnegyed öt. Gergely a napi rutinnal könnyen megbirkózott: a visszaadott könyveket, ha az olvasó még szerette volna használni őket, a számozott félretételi polcokra tette, a többi mehetett a nagy visszaosztóasztalra, ahol a könyvek a színes ragasztószalaggal elválasztott szektorokban időről időre kupacokba gyűltek; az egyes szektorokon címkék egy több tíz- vagy százazres jelzettartománnyal és az ehhez tartozó raktári teleliftkóddal – bár ezeket a könyvtárosok fejből is tudták. A ma délután visszaadott könyveket elég, ha záráskor vagy hétfőn dél körül indítja útnak, gondolta Gergely: aznap csak egykor nyit a könyvtár, a raktárosoknak addig bőven lesz idejük mindent a helyére pakolni.

A raktári telelift hétköznap este hétkor, szombaton délután ötkor áll le, utána az olvasók már csak a kikért dokumentumokat és a szabadpolcos állományt használhatják.

Pontban ötkor a déli oldal felől egy furcsa testalkatú, aránytalanul hosszú lábú fiatal raktáros jelent meg. Beszélt az északi kollégával, kezdte a srác, de ő most épp lent levegőzik a raktárosöltöző nyitott ablakánál, és azt kérte tőle, vigye le neki az északi raktárak kéréseit is, ha vannak.

De nincsenek, tárta szét a kezét Gergely, mehetek haza, jó pihenést. A bő, sokzsebes munkásnadrágos fiú a levegőbe csapott: jesssz!, mondta, majd közelebb lépett.

Egyébként jól érzed magad?

Miért?

Nem vagy ma túl jó bőrben, úgy látom.

Ja, csak az egész heti fáradtság. Meg a meleg.

Értem. A srác vigyorogva bólogatott, majd fordult is vissza a déli oldal felé. Na, akkor hellóka!

Miután azokkal a lehetetlenül hosszú lépteivel elballagott, Gergely arra gondolt, hogy a srác, ha tudna bármit, semmiképp nem lett volna ennyire laza és barátságos. És mégis: felbukkanása egyáltalán nem volt magától értetődő.

Évekkel azelőtt, hogy Gergely a könyvtárba került, a nap utolsó kéréseiért a raktárosoknak még személyesen kellett feljönniük, nehogy egy kéréslap még útban legyen,

amikor ők már elindultak az utolsó körökre a polcok és folyosók labirintusában. Az utóbbi években ezt megoldották telefonkapcsolattal.

A megállapodás úgy szólt, hogy a könyvkiadósok az utolsó negyedórán már nem indítanak el kocsikat, viszont pontosan 17.00-kor, vagyis abban a percben, amikor most a nyakigláb fiú felbukkant, két telefonhívásnak kellett volna érkeznie, egy tőle, egy meg az északi kollégájától: itt a pillanat, a könyvkiadó küldheti az utolsó járatokat mindkét irányba, és a könyvkiadó mára nem fogad több kérést.

A gyakorlat jól működött, de a raktárosokkal így Gergelyéknek alig volt kapcsolata, a tornyokban dolgozók nem voltak többek számára ismerős telefonhangoknál, akikhez azonban sem nevet, sem arcot nem tudott társítani. Jó estét, itt az északi torony! És: Helló, itt dél! A telefonba a raktárosok ennyit, ha mondtak, és Gergely legfeljebb akkor látott közülük egyet-egyet, ha azoknak túlméretes könyveket kellett hozni-vinni.

A nyakigláb viszont, aki nemrég dolgozott a könyvtárban, nem először jött még-ísz személyesen. Miért?

Gergelynek arról sem voltak információi, hányan vannak összesen a raktárosok, és mikor mennyien dolgoznak egyszerre. Meg kell majd tudni, ki volt a másik, aki jelenleg az északi oldalért felel, és egyáltalán, hogy kik voltak ma beosztásban. Egyelőre mindenki gyanús, a 14.57-es kocsit bárhol jöhetett, nemcsak az északi vagy a déli toronyból, de a rideg és sötét nyugati oldalról is, sőt innen a hetedik szintről is, ahol a lexikonszoba kivételével minden olvasóteremben van állomás, bár csak a hírlapvasóét használták. Ráadásul az északi és déli átrium ügyelőpultja mögött, az egyszemélyes raktárosliftek mellett – egy-egy szekrényajtónak álcázott bejáraton át – közvetlenül is hozzáférhetőek az aknák, amelyekben a tornyok belső fala mentén a negyvenméteres sínek függőlegesen végigfutnak.

Gyanúsak emiatt az olvasók is. A zöld levélerdő közepén ücsörgő Csoóri Edit észrevenné-e, ha valaki mögé lopózva kinyitná az akna ajtaját, és bármit az arra haladó kosárba ejtene? Az aknák nyílását régóta nem zárták se az északi, se a déli oldalon, és az ajtón behajolva látni lehet a fel- és leszálló kocsikat, ahogy eltűnnek a sötétben.

Hogy honnan hová tartanak a kosarak, szintén ellenőrizhetetlen: a hetvenes évek végén, amikor a rendszer épült, nyomon követésre még aligha gondoltak.

A nap egyre erősebben tűzött be az ablakokon, és rávetült a könyvkiadó belső falán a helyrajzi naplók hosszú polcaira. Gergely, amennyire tudta, lehúzta a relaxát, és elővette a hátsó zsebéből a fül mellett talált kéréslapot.

A 286 feliratú kis fakkban a helyén van a piros műanyag tábla, vagyis annál az asztalnál most senki nem ül. Gergely ma délre jött, ezért csak Lujza tudhatja, ki használta az asztalt délelőtt. És azóta? Gergelynek nem rémlik, hogy ő ma bárkinek kiadta volna. A 286-os a déli terem nyugatra néző ablaksora közelében van, és nagyjából mostanáig, amikor a délutáni nap már betűz oda is, a hetes szintnek az a szeglete egészen elviselhető; amióta tart a kánikula, legtöbbször délelőttönként kérnek oda helyet a körülményeket jól ismerő törzsolvasók.

Az aláírás – vagy inkább szignó – kibetűzhetetlen; ahogy kezdődik, az talán egy elnyújtott, széteső M betű, a vezetéknev első betűje talán V vagy egy elfordított L, Gergely ezt az olvasójegy száma alapján mindjárt kideríti. Ceruzával kitöltött kéréslapra sem emlékszik máról. A lapot Lujza vehette át, annál is inkább, mert ő, ha az olvasó elfelejtette a dátumot, a megfelelő mezőbe rendszerint a könyvkiadó állomás csattanós időpontbélyegzőjével üti be a leadás napját, míg Gergely ezt tollal szokta odafír-

kantani a kérések ellenőrzésekor. A lapon a bélyegző rikító, friss fekete festékével ott a mai dátum: 06-16.

Ceruzával megírt kéréseket egyébként nem is lett volna szabad elfogadniuk, de a régi olvasókkal gyakran kivételt tettek, főként az engedékeny Lujza, aki több mint huszonöt éve dolgozott itt, és minden törzsolvasót ismer. A kitöltés módja mindenesetre rutinos látogatóra vall, hiszen az illető szerzőt és címet sem írt a lapra, mint aki pontosan tudja, azon egyedül a jelzet fontos, a raktáros a többi adatra rá se néz.

A könyv nélkül kallódó kéréslapban egyébként nem volt semmi rendkívüli: a lap azért jöhetett vissza, mert a könyv nem volt a helyén, legalábbis a jobb alsó sarokban, a kiszolgálás elmaradásának indoklásánál az N.T., vagyis „nem található” rövidítés volt kipipálva. A raktáros tollal a pipa fölé magyarázat gyanánt azt is odaírta, hogy *H83*, vagyis a dokumentum hiányát a polcon először 1983-ban észlelték, és az adott jelzeten tárolt dokumentum azóta sem került elő.

A könyvtár használóinak teljes adatbázisát az épületben három helyen – a személyzeti portán, a beiratkozópultnál és a könyvkiadóban – lehetett elérni az úgynevezett szolgálati gépeken. Az itteni ócska, lestrapált, öreg gépen más program nem is futott. Gergely átült a pult jobb oldalához a megsárgult, csontszínű monitor elé, és megmozgatta az egeret. A szolgálati gép felzúgott.

Beütötte az olvasójegyszámot, aztán enter: A-17411, ezek szerint az illető tudományos fokozattal, doktori címmel rendelkezik, az A betű mindenesetre erre utal, B lett volna, ha az olvasó bölcsész vagy annak tanulója, C ugyanez a természettudományokkal, D minden egyéb. A számítógép hangosan kerregett, és a képernyőn beesett arcú öregember fotója jelent meg rossz felbontásban: Dr. Mór Lajos, lakóhely: Lenti, övé tehát az ML szignó. Születési év: 1939 sätöbbi. Ez viszont különös: dr. Mór Lajos egy éve, májusban iratkozott be utoljára három hónapra (nyugdíjasként ötvenszázalékos kedvezményel), és az adatlap információi szerint azóta sem járt a könyvtárban.

Gergely visszaült a saját gépéhez, hogy rákeressen dr. Mór nevére az interneten. Olajmúzeum Baráti Kör, Zalaegerszeg, blablaba, éves rendes gyűlés, tervezett előadók, sätöbbi, eladó motoros kapa, átvételi hely: Lenti, Kossuth utca, az ár alkuképes, aztán egy gyászjelentés. Életének ennyiedik évében, felesége, testvérei, fia, lánya és unokái, történész, levéltáros, türelemmel viselt, Olajmúzeum Baráti Kör, fájó szívvel. Még januárban halt meg, *búcsúzunk töled, drága barátunk, dr. Mór Lajos.* ■ ■ ■

Baróthy Zoltán (1977) prózaíró, Budapesten él. Novelláskötete, *Az Amcsalat hegység tisztá levegője* 2018-ban jelent meg a JAK-füzetek sorozatban.

Vers a feltámadás jelenetével. Rendezői bal

Méhénél alig fájóbb a szúrás.
A zúgás egyszemélyes. A jelenet
ugyanannak az alkotásnak
a világot jelentő deszkáin
játszódik. Két kép között lezajlik
a rebellió. Ugyanúgy kissé
mocskosak a talpak. Emítt hanyag,
ott naturalista árnyék, ami
errefelé jelkép, amott modell
nyomán készült. Ottan, végezetül,
megjelenik, amit perspektívának
nevezünk. A férfitest a fentről
érkező erős fényben didereg,
a fel- és alkaron erek duzzadnak,
nagyítószerkezet alól rajzanak
a szőrszálak a mellkasra. Amúgy
minden tökéletesen hibátlan.
Kétségtelen, a képek hatással
vannak egymásra. Hogy végezetül
a test mivé alakul, az egyedül
a mennybemenetel-részben lesz
nyilvánvaló.

Vers a festményen látható jószágról

Hideg orrú, szaga a tengerben
ázott szőrre. Plinius jegyzi meg
a kutyáról, hogy minden lény közül
a leggyönyörűbb, s hűsége példás.
Tudott, hogy megtanulja az emberi
szerencsétlenség felvigyázását.
Igazsága nincs, mert nincs igazság.
Mindezen változtatni nem lehet,
sem a vörös és barna okkeren,
melyet ólomfehér világosít,
sem a tengeren, mely a jelenetet
lehatárolja. A tér, amelynek
közepére fektették, szomorú,
a szokatlan alacsony horizont
miatt, s ami benne található,
együtt és külön, az szükségtelen.

Vers az árnyékomról

A térmélység mindenkor hiányzott.
Csakis ő készült sűrű festékből,
a körvonallal határolt sötét
felület. Kitakarta, mint spotlámpa,
az árnyékot, a múltat. Hiánnyal
nem lehet összebútorozni, bár
dönthettem, hogy visszacsavarom
a megvilágítást vagy magam is
a fényforrás elé állok, vesse
mellé az árnyamat. A városban
nyáron hosszúak a nappalok,
jártunk a Gellért-hegyre vezető
lépcsőn, a kölcsönkért, függönyözött
műteremlakásban s a portrékkal
bélelt kiállítási csarnokban.
Inkább kellett számomra a jó ősz
a szürkéivel és barnáival,
lassú reggeljeivel, estjeivel.

Vers. Két anyag révén megjelenik a harmadik

Ha borostyánt találsz földszurokban,
tudható, nyitva maradt valamikor
egy pillanat, amely a verőfényt
világra hozta, s e fény hívta
elő a folyékony anyagcseppekből
a szilárd formát. Nem pusztán a gyanta
és a fekete bitumen szilárdul
meg, ha megvilágítják, a gyantában
s a bitumenben kikeményedik
a fény is.

Vers a gyerekkorról

Kodak-film-sárgán izzik a homok
az alföldi nyárban. Az akácok
levélzöldje fakó, az árnyékban
nevelkedettek árnya sötétebb.
Hogy gyermekszem nem látja tisztán
a jelenvalót, a nyelv miféle
vegyszere rögzíti s mely víztisztá
lencse igézi meg, ha formája,
tónusa, se nézete, s mindezek
ellenére áthatja a mindenséget?
Ha mindenhol ott hever és mindent
kisajátít, ami a másiké?
Ha használja a megfoghatatlant?
A háttérben az elhevert dombság,
drapériaként, hullámokat vetve.
A zúgva előkanyargó patak
térérzetet kelt, de nem adható
vissza döbbenetes színe, amely
a hídláb alatt az örvénygaraté.

■ **Gécz János** (1954) költő, író, képzőművész.
József Attila- és Artisjus-díjas, Baumgarten-em-
lékdíjas. Összegyűjtött versei 2021-ben jelentek
meg a Kalligram Kiadónál.

Hosszú árnyék 2.0

Rudi

– Hogy hol a férjed? – szorította görcsösen a telefonkagylót Rudi, miközben ingben, gatyában ácsorgott az irodai kanapéja mellett, amelyen az éjszakát töltötte. – Igen... Nos, kérlek szépen, Gábor, az emlékeim szerint, nulla óra huszonkét perckor távozott az ünnepségről, mert meg lett kérve, hogy vigye haza a Tamást.

– Hazudsz! – mondta Magda.

– Igen? – hunyta le a szemét Rudi.

Lehajolt a libafos színű telefonért, felvette, átvonult vele az íróasztalhoz, és óvatosan leült.

Magda szívesen gyötörte volna még, de végül az időszűke miatt megkegyelmezett neki.

– Ne fáraszd magad, Szamoviccsal és a Tamással is beszéltem már. Szóval?

– Nézd – fészkelődött Rudi úgy, mint amikor az első ciklusa alatt, még a régi szép időkben, valami fontos megyei elvtárssal beszélt –, fogalmam sincs, hogy hol van, és mivel magam is erősen ittas voltam már, az időpontra sem emlékszem, de az igaz, hogy kettesben indultak el. Én azóta egyikőjükkel sem beszéltem. A Tamás mit mondott?

– Hogy hazacipelte, de végül a kapuban hagyta, mert onnan nem volt hajlandó mozdulni.

– És most meg már nincs ott...

Magda úgy tett, mintha ezt meg sem hallotta volna.

– Mit tegyek? – hajtotta le a fejét Rudi megtörten.

– Semmit, a másik kettő már tudja a dolgát. Indulnom kell.

– Azért szólok neki, ha látom...

– Még szép... – mondta Magda, és letette a telefont.

Jól indul a nap – gondolta Rudi.

Hátrádólt a széken, kinézett a reggeli fénybe, majd inkább az asztalra kikészített kancsó vizet és pezsgőtablettát kezdte bámulni. Nagyon sóhajtott.

Az ablakoscsapat megkapta, amit akart, alaposan kimulatta magát, és bár meglehetősen sórtlan figurának tűnt az elején, a végére a főnökük is úgy feloldódott, hogy ketten támogatták haza. Amikor vitték fel az emeletre, mintha lett volna valami kavardás, mert handabandázni kezdett, hogy hol a felesége, de ahogy ágyat érzett maga alatt, mintha elvágták volna, elájult. Szamovics némileg meglepő, de örömteli módon elég könnyen letett a nagy mellű Vikiről... Persze lehet, hogy mégsem a főnök csaja volt, akkor túlaggódta a dolgot, és feleslegesen beszélt le róla, de van ilyen, amúgy is a lánya lehetett volna. Összességében és alapvetően jó kis este volt, az meg, hogy mindez mire lesz elég, mennyit hoz, hoz-e a konyhára, majd kiderül. Ő mindent megtett, tiszta a lelkiismerete.

Az baj persze, hogy az Ágika nem jött el... Nyilván elege van szegénynek a folyamatos rajongásból meg abból, hogy állandóan és nem is mindig túl tapintatos módon össze akarják boronálni a tanár úrral. Rudi érezte, hogy ebben neki is van némi felelőssége, sőt, dehát mit tegyen, ha ő tudja, látja, érzi, hogy összeillenek... Na, mindegy.

Mondjuk, a Tamás nem fogta vissza magát...

Töltött magának egy pohár vizet, és már-már nyúlt volna a pezsgőtablettáért, de az utolsó pillanatban meggondolta magát, lehajolt az alsó fiókhöz, elővette az ott heverő üveget, és bár tudta, hogy legkevesebb kétélű a fegyver, amihez nyúl, komótosan nagyot húzott belőle. Kirázta a hideg.

Elsétált az ablakhoz, és óvatosan, éppen csak hogy félrebillentve a függönyt, kinézett a fötérre.

A tájkép jobb oldalán a plébánia épülete állt, aztán jött az alig csergedező Varnyú patak medre felett átívelő híd, amelyen túl kettéágazott az út, hogy onnan Petőfi, illetve Kossuth utcaként induljon egyrészt a temető és a templom, másrészt a posta felé. A hídtól balra az iskola nyáriasan kihalt udvara terpeszkedett a viszonylag friss mázolás ellenére is életveszélyes öntöttvas mázókákkal, a nem túl nagy, de aszfaltozott, hepehupás focipályával, a kétszintes, megviselt épülettel és az egész mögött a tanároknak még a hetvenes években épített négy aprócska szükséglakás panelrekeszeivel, amelyeknek immár egyetlen egy lakója volt, a magát a Béke utca felőli, bal szélső krikliben meghúzó Perényi Tamás tanár úr. A kép közepén a falu ütőerének tekinthető Béke utca vonult hosszan és unalmasan ki a földekig. Folytatva a pásztázást jött a hol működő, hol bezárt ABC masszív paneltömbje másfél éve az Ibikével a fedélzeten, előtte a buszmegálló, majd a falu legértékesebb telke a Dombi Jani kocsmájával, mellette a bugyirózsaszínre festett palotájával, és végül ott sorakoztak az erdőn át veszélyes kanyarokat leírva egészen Szentandrásig ereszkedő útra kivezető Lejtő utca házai, közöttük az ő főműve, az alkalmazkodás és a kétségbeesett előremenekülés háromszintes szimbóluma, a *Borovica üzleti tréning- és tudásközpont*.

2003 tavaszán kezdte építeni az apósától örökölt tágas telken a három szintjével szentistvándi viszonylatban felhőkarcolónak számító Fenyő motelt, amely az alul berendezett éttermével és a tizenöt aprócska, de tulajdonképpen guszthusosan és jól felszerelt szobájával (csodálatos kilátással a falura és a környező hegyekre) hat-hét évig viszonylag népszerű célpontja volt a könyékre látogató alapvetően belföldi turistáknak, aztán megnyílt Magasváron a wellness- és élményfürdő, és attól kezdve, mint ha mindenki egyszerre dobta volna el a túrabakancsot, elkezdtek nem jönni az emberek. Akkor a Fenyő hat-hét évre Csipkerózsika-álomba szenderült, neki pedig hazafelé igyekezve akárhányszor lekanyarodott a magasvári útról, el kellett haladnia a lezárt,

bedeszkázott épület előtt, és tehetett bármit, ettől mindig szomorú és ingerült lett, főleg, hogy a Dombi Jani kocsmája előtt évről évre terebélyesebb lett a hatalmas lombjával a terasz fölé boruló tölgyfa és egyre több a poharázó ember.

Aztán egy lusta szombat délután látott egy műsort a tévében. A riporternő elment egy nyomorult alföldi zsákfaluba, ahol rétest nyújtott egy csomó fogatlan és vihogva összevissza beszélő öregasszonnyal, aztán a főtéren összefutott a csikósmellényében parádézó, szétivott fejű, kásás hangú polgármesterrel, az elvitte őt egy frissen felhúzott épületbe, a regionális turisztikai fejlesztési program keretében, nagyjából uniós forrásból megépült, a település jövőjét *mint rövid, mint középtávon nagyon pozitíve érintő* konferencia-központba. Ott alaposan körülnéztek, majd az addigra már visszafogott nejloninget viselő polgármester betessékelt a riporternőt egy udvarba, ahol bemutatta a még nála is rosszabb arcú és kásásabb hangú haverjait, és végül így, ahányan csak voltak, összedobtak egy jó kis velős pacalt.

A megvilágosodott Rudi megemelte a Fenyő tetőterét, az alsó szintet kettéválasztotta (egy derekas kávézó és egy nem túl nagy, de kifejezetten látványos előadóterem lett belőle), az első emeleti szobákat kettesével egybenyitotta, hogy kisebb tárgyalókat nyerjen, a másodikon, a harmadikon és a megemelt tetőtérben pedig a régi iskola szerint aprócska, de gusztusos kétszemélyes szobákat csinált két darab szülő vagy egy darab franciaágygal, hogy legyen mindkét fajtából. Hozatott internetet, lentre kivetítőt, kissé túlméretezett hangosítást, a szobákba tévét, sőt, ha hosszas és fájdalmas vívódás után is, de meghallva az idősk szavát (az apja faszát az összesnek!) végül megtoldotta az épületet annyival, hogy legyen hely egy szaunának és egy háromszor öt méteres medencének.

A felesége szerette volna beletenni a névbe a wellness szót, de Rudi akkor egyszer erős maradt, úgyhogy a sokat látott épület végül a kissé homályos, de sokat ígérő *Borovica üzleti tréning- és tudásközpontként* nyitotta újra a kapuit.

Hét közben ilyen-olyan, jó drága tréningeket, ügynökképzéseket szerveztek ilyen-olyan cégek, a hétvége pedig a csapatépítésre, jutalombulira érkező céges csoportoké volt. Ezek jellemzően péntek délután futottak be, és vasárnap ebédig maradtak. Rudi, ha csak tehetett, mindig személyesen fogadta a társaságot, hogy időben hozzáláthasson a leitatásukhoz, aztán hagyott nekik némi időt a kipakolásra, majd gyalogosan átkísérte őket Szentistvánd egyetlen látványosságához, a gróf úr kriptájához, ahol a nemzeti kegyhely gondnokaként Szamovics tartott rövid, de elég háttorzongató vezetést.

Este még szervezett nekik egy sütögetős vagy bográcsozós mulatságot, és ezzel a munka nehezen túl is volt, mert szombat, vasárnap gondos házigazdaként be-benézett ugyan, és ha gond volt, intézkedett, de mivel a vad, autentikus falusi élményt már megszerezte nekik első este, nem sokat fontoskodott, hagyta őket békében.

A Dombi Jani megint kezdte. Kiállt a kocsmája elé, és mint az utóbbi időben gyakran, akkor is integetni kezdett a függöny mögött lapuló Rudinak.

Anyád picája! – gondolta Rudi – Hát nem volt még elég?

Zavarta, hogy az irodája ablakából éppen a Dombi Jani birodalmára lát. Húsz éve még nyilván megpróbálta volna bezáratni, de mostanra ez a fajta lendület, harci kedv valahogy eltűnt belőle,

Egyidősek voltak, talán egy fél év lehetett közöttük, és egész életükben viaskodtak, állandóan egymásba botlottak, keresztezték egymás útját, a polgármesteri székben kétszer is helyet cseréltek, sőt mintha a Dombi Jani még az Erzsi körül is sündörgött vol-

na legényként, de persze hiába, mert ők az Erzsivel az első pillanattól kezdve tudták, hogy mit akarnak, és aztán úgy is lett minden, ahogy azóta is van.

Nézte, ahogy a poros és sárga busz komótosan befordul a megállóba.

Tulajdonképpen hiányzott neki a harc a Dombi Janival. Hiányzott a gyűlölet, a minden átízó indulat, a minden porcikáját szétfeszítő erő, az akarás, mert régen még minden élet-halál kérdése volt, a munka, a pénz, a jövő, és igen, adott esetben az Erzi is. Akárhogy csürte-csavarta, hiányzott neki a régi Dombi Jani, mert a Dombi Jani sem volt már a régi. 2005-ben kivonult Szentistvándról, vett magának egy benzinkutat Szentandrás legjobb helyén, a főút mellett, ő pedig örülhetett volna, mert tulajdonképpen győzött, de 2010-ben hivatalba lépett Csák Matyi, az a magasvári szűk naci, félnyírt hajú görény, és attól kezdve ő volt a gond, de benne – Dombi Janival ellentétben – nem volt semmi emberi, vele nem lehetett becsülettel harcolni, olyan hátszele volt a fickónak, hogy ha a Rudi nem a Rudi lett volna, talán ki sem vette volna többet a pohárból a protézisét, csak hevert volna naphosszat a kanapéján. A Csák Matyi még a programjába is beletette, hogy tíz év alatt Magasvárhoz csatoltatja Szentistvándot, hogy gyarmattá teszi, a sok magasvári köcsögnek persze tetszett a dolog, meg is választották zsinórban sokszor.

Rudi megrázta a fejét.

Attól, hogy van egy romos királyi várak és európai pénzekből a tövibe basztak egy veleszt, miért kell imperialista gennyládának lenni? Mindegy, a tíz év már majdnem letelt, és persze nem ették olyan forrón a kását, de a veszély nem múlt el, még állni kellett a vártán, és még sokáig kelleni is fog. Bassza meg!

Nocsak! – hökkent meg Rudi.

Hirtelen, szinte a semmiből Dukon és Magda bukkant fel a Béke utcán. Ácsorogtak egy ideig, aztán elindultak a főtérfelé.

Magda fürgéket, aprókat lépett, szemmel láthatóan meg volt könnyebbülve, Dukon viszont – és ezen Rudi egy cseppet sem csodálkozott – jóval bizonytalanabban mozgott, időnként megtörten hunyorogva tekergette a nyakát, de akárhogy is volt, alapvetően jó volt nézni őket, ahogy gyalogoltak egymás mellett. Rudi elégedetten mosolygott, örült, hogy ilyen könnyen, gyorsan megoldódott az ügy.

Időközben kiértek a főtérre, és a busztól kissé távolabb megálltak még egy percre. Magda felsandított, mondott valamit, nyilván, hogy Dukon menjen csak nyugodtan, közben a keze kedvesen elbabrált a férje tehetetlenül fityegő karján, az megrázta a fejét, és válaszolt valamit, nyilván azt, hogy szó sem lehet róla, de az elszánt tekintetéből is kiolvasható volt, hogy pontosan tudja, milyen gyötrelmesen hosszú és kegyetlen napja lesz, és hogy jelen pillanatban nem tudja, csak reméli, hogy megéri az estét, és viszontláthatja Magdát.

Magda fellépett a buszra, intett még, aztán eltűnt a mocskos ablakok mögött, a Dukon pedig nézett utána, aztán mintha belefáradt volna a hősi szerepbe, hirtelen összeroskadott.

Rudi arcáról is leolvadt a mosoly, elszorult a szíve, és úgy zuhant rá ismét az egész, ki tudja hányadszor, mintha akkor tudta volna meg.

A Balázska... Istenem.

Rudi hatalmasat sóhajtott.

Dukon még állt egy darabig, aztán összetörve, imbolyogva, de elindult, hogy átvágjon a főtéren.

– Ez idejön... Hát persze – motyogta maga elé Rudi, de nem volt ereje elmozdulni az ablaktól.

Hirtelen, mintha csak arra várt volna, hogy eltűnjön a busz, a bekötözött fejű Imi jelent meg a Borovica kapujában, majd nagy rüssel nekilódult, de Rudi szinte még fel sem fogta, hogy az embere, a Borovica mindenese, minden jel szerint a Dombi Jani kocsmájába igyekszik, amikor Imi megtorpant, ostobán maga elé nézett, majd kissé nehézkes hátraarcot végrehajtva visszakotródott a Borovicába.

Dukon

Hol vagyok?

Dukon arra ébredt, hogy féloldalt fekszik, és riadtan kalimpáló szívvel nézi, ahogy a bal kezének a hüvelyk-, gyűrűs- és középső ujjával görcsösen kapaszkodik egy rozsdás drótkerítésbe. A gyomra kavargott, szomjas volt, fáj a jobb válla, és mintha egy, a tarkóján átdöfött vasrúdon pörgött volna. Elnézte még egy ideig a kerítés túloldalának támasztott hullámpala darabot, majd óvatosan hanyatt fordult, és megadóan lehunyta a szemét, de mivel szinte azonnal zuhanni kezdett a földszagú, nyirkos sötétségbe, inkább kinyitotta gyorsan. Elmosódott zöld foltokat látott, és valami kegyetlenül nyomta a derekát. Felnyögött, és addig-addig helyezkedett, amíg az ágak között fel nem tűntek az ég gyenge fényben derengő darabkái. Próbálta elhessegetni az arca előtt mocorgó leveleket, de azok szentelen legyek módjára valahogy mindig visszatértek, és tovább birizgálták az orrát, a fülét, a nyakát.

Továbbgördült a bal oldalára, és a feje alá tette a karját.

Ezzel kellett volna kezdenie. A pörgés lassult, a hányingere émelygéssé szelídült, és ahogy előbb aprókat, majd egyre mélyebbeket szusszantva rendezte a légzését, ha kibékülnie nem is sikerült a gondolattal, lassan képes volt tárgyilagosan, tényként kezelni, hogy nem az ágyában fekszik Magda mellett, hanem félig egy autó alatt, egy kerítés tövében.

Elnézte a bal hátsó kerék helyén álló, hevenyészve megépített téglaoszlopot és az utca túloldalán húzódó terméskő kerítést, amely előtt mindenféle virágok nyújtózkodtak a frissen ültetett fűben.

Hirtelen tágra meredt a szeme.

Vad iramban visszafelé kezdett peregni benne a film, aztán megállt, elindult egy jelenet, majd újabb csévézés, újabb bevillanó kép és így tovább, újra meg újra, ő pedig kétségbeesetten nézte, figyelte az egészet, és tanácstalanul próbált meg felfogni, kihámozni valamit a fékevesztetten vágató emléktöredékekből.

Szamovics arca meredt rá az esti sötétből, és közben igyekezett lerángatja róla a takarót... *De miért, miért? Miért csinálod? Miért nem hagysz?* Sötétség, zuhanás... *Állj fél!* – szól rá valaki, de hogy ki, fogalma sincs, pedig ismerős a hangja. *De hát állok!* Áll hát, mi mást csinálna?! Sötétség, újabb zuhanás... Az oldala valami keménybe ütődik, ég és fáj, de végre fekszik ismét... *Csillagok, csillagok...* Megint rángatni kezdik... Szamovics helyett a tanár úr arca jelenik meg felette. Mosolyogni próbál, biztató a hangja... Gyere! Mindjárt ott vagyunk – mondja... *Hol, Tamás? Hol a picsában?*

Egy csontos vállat érez a hónaljában... Úgy feszül a csuklója, a karja, mintha ki akar-
nák törni... *De ki és miért? Bazmeg, Tamás, ez fáj!* Hirtelen felfogja a helyzetet... *Ka-
paszkodik a nyomorult...* Mozgatni kezdi a lábait, mert érzi, hogy minden könnyebb
lesz úgy... Egy lépés, két lépés, három, négy... Elesik... Egy kertkapunak támaszko-
dik, ül a földön... Tekergeti a nyakát, benéz a kertbe, fel a házra... *Hazaértem...* Az
ajtó felett ég a lámpa... Hirtelen végigömlik rajta a jeges veríték... *Itthon van a Mag-
da...* *Tamás, nem mehetünk be...* *Sajnálom...* Képtelen mozdulni, pihennie kell, le-
hunytja a szemét... Sötétség... Látja maga előtt a telő hold keskeny karójának ezüstös
fényében imbolygó Béke utcát, hallja a saját meg-megcsoszszano lépteit is elnyelő ha-
talmatlan csendet. Egyedül van... *Végre!* A tanár úr eltűnt... Vízelnie kell... A Bartháék
frissen épített terméskő erődítménye előtt sötétlő virágágyás felé indul, de meggon-
dolja magát, és végül inkább Szlovák Jani bácsi kerítését célozza meg. Eltartott egy
ideig, amíg átverekedte magát a bokron, de végül csak bejutott az ott ácsorgó ezeréves,
rendszám nélküli Opel Astra mögé... Rövid matatás, enyhe homorítás... Hátratán-
torodik, neki az autó oldalának, egy pillanatig örül, hogy biztosan támaszkodik vala-
minek, de akkor egy rejtélyes erő hirtelen mégis előrelődítja...

Dukon hunyorgott a reggeli fényben. A végső zuhanásra tisztán emlékezett, a föl-
det érére már nem... Elnézte a körülötte gyér csomókban őrt álló harmatos fűszála-
kat, és az a nyomasztó érzése támadt, hogy tud valamit, amit jobb lenne nem tudnia,
hogy ismer egy titkot, ami annyira súlyos és életbevágó, hogy ha óvatlanul kikotyog-
ná valakinek, nemcsak az illetővel, de valószínűleg saját magával is végeznie kellene.
Megborzongott. Mintha félt volna, hogy mit talál odalent, oda sem nézett, inkább óva-
atosan, tapogatódzva a kezére bízta a dolgot... Nem tévedett. Egy pillanatra lehunyt
a szemét, aztán visszatuszkolta a helyére a pöcsét, és felhúzta a cipzárt.

Körülnézett, hogy merre tudna a legkönnyebben átjutni az ágak között, és a fejét
leszegve kúszni kezdett. Az autó elejénél bukkant ki, megkapaszkodott a lökhárító-
ban, előbb térdre küzdötte magát, majd felállt, és fél kézzel még akkor is az évekkel
korábban, mindörökre kihűlt motorháztetőre támaszkodva előregörnyedt, és a hajá-
ba, a gallérjába, a nadrágjára kapaszkodó fűszálakat, leveleket, hangyákat kezdte vo-
na sepregetni magáról.

– Gábor!

A hang irányába kapta a fejét. Alig néhány lépésnyire Magda állt kövé dermedve
a néptelen Béke utca közepén.

– Hát te? – egyenesedett fel Dukon.

Magda egy pillanatra lehunytja a szemét, és mély levegőt vett, ő pedig újból, ala-
posabban végiggondolva az egészet arra jutott, hogy a feleségének ezúttal is igaza van.
Tényleg rossz kérdés volt.

– Mindenhol kerestelek! – lépett közelebb az asszony. Még akkor is aggodalmas rán-
cok futottak keresztbe a homlokán. – A Tamás hazakísért állítólag...

Dukon megadóan bólintott.

– Talán az zavart meg, hogy otthon vagy, pedig a buszhoz készültél már, amikor el-
indultam a Szamovicshoz. Nyilván nem akartam *úgy* a szemed elé kerülni. Nem tu-
dom persze, csak gondolom...

– Igazad volt, *így* tényleg sokkal jobb.

– Ne izélj már! – nézett fel Dukon az égre. – Tudod, hogy mennyire félek tőled...

Magda elmosolyodott, belekarolt, és a főtéren ácsorgó busz felé biccentett.

– Megkavarták a beosztást, mert az Ildi még nem csinált élesben programozott szünetet, és a Csabai azt akarta, hogy inkább legyenek ott vele.

Dukon bólintott, aztán csendben elindultak a főtér felé.

– Mégis mi jött rád? – kérdezte Magda.

– Nem tudom. Rossz nap volt.

Magda bólintott, ez még nem volt elég.

– Meghalt a Pali bátyám. Szarás közben ütötte meg a guta, ott feküdt a budi előtt.

Magda bólintott, hallott róla.

– Az Erzsike meg zokogott, hogy vigyem be az ágyra, mielőtt megjön a doktor-nő, merthogy így nem lehet, de nem tudtam megmozdítani sem, vagy alig. A gatyáját azért felrángattam.

Dukon elnézett, szerencsétlen arcot vágott.

– Annyira szeretjük? – csodálkozott Magda.

– Rohadtul örültem – rázta meg a fejét Dukon. – A vén farok... Kábé úgy végeztem, ahogy kívántam neki, aztán meg ez járt a fejemben egész nap. Nem volt jó érzés.

Volt még néhány percük. Magda felnézett rá, megsimogatta az arcát, és mondta, hogy menjen nyugodtan, de ő nem akart.

– És mi lett az autóval? – kérdezte Magda.

– Mi lenne? Fent maradt Szamovicsnál.

– A Tamás magyarázott valamit...

– Nem tudom. A Tamás mindig magyaráz valamit – vonogatta a vállát Dukon, de hirtelen mintha bevillant volna valami.

– Ugye azért nem fogsz túl gyakran ilyet csinálni? – nézett rá Magda.

Dukon az előbbi fejszoválás tapasztalataiból kiindulva ezúttal inkább maradt a vállvonogatásnál.

– Mikor csináltam utoljára?

Magda elnevette magát.

– Tegnap...

Dukon végignézte, ahogy a busz elindul, és gyötrelmes lassúsággal kapaszkodni kezd az erdőn át Szentandrásig kanyargó főút felé.

Állt a lassan elülő nyár- és kipufogógáz-szagú porfelhőben, odabiccentett a Dombi Jani-féle kocsmá törzsvendégeinek, akik pohárral a kézben imbolyogva, kócosan és borostásan már ott ácsorogtak az épület előtt magasodó tölgyfa alatt.

A westernfilmek magányos hőseinek a komótos tempójában átvágott a néptelen főtéren, hogy bemenjen a polgármesteri hivatalba.

Imi lépett ki a Borovica kapuján, és nagy lendülettel megindult a kocsmá felé, de a tölgyfa alatt álló társaság vad pizsgésbe, fejszoválásba kezdett, hogy ne, ne.

– Kukkol a Rudi! – kiabálták fojtott hangon, másfele nézve.

Imi egy idő után felfogta, megtorpant, bambán rájuk bámult, majd sarkon fordult, és ugyanolyan, határozottan ahogy elindult, visszamenekült a Borovicába.

Amikor Dukon többszöri kopogás után végül rányitotta az ajtót, Rudi ingben-gatyában, mozdulatlanul állt az ablaknál, és kifele bámult. Olyan volt, mintha meg sem hallotta volna, hogy bejött. Ismét köszönt. Újabb kínosan hosszú másodpercek teltek el. Rudi végül böffentett egyet, lassan, óvatosan megfordult.

– Álomban – nézett rá vöröses szaftban úszó szemmel – ültem a konyhaasztalnál, az Erzsike meg azt magyarázta mosogatás közben, hogy kellene egy kórus. Nem

nagy, egy közepes. Nők, férfiak vegyesen. Csak arra emlékszem, hogy nagyon komolyan gondolta. Szerinted?

– Mi van az autóval? – kérdezte Dukon.

Rudi megadóan lehajtotta a fejét.

– Az Imi elgázolta. A hűtőnek annyi, a jobb első kerék kifordult, oda a tengely... Otthagytuk a picsába... Ennyire futotta egyelőre.

– És most mi lesz? Fel kell mennem Katókához. Tegnap elmaradt a Pali bátyám miatt. Megígértem neki.

– Szombat van – indult meg Rudi az íróasztal felé. – Ne menj!

– Akkor mi lesz hétfőn? – makacsolta meg magát Dukon.

Rudi lerogyott a székbe.

– Nem tudom, Gábor – nézett maga elé. – Meg kell majd javítani... Gyalog ugye csak nem járhatasz... Addig, ha kell valami a városból, a fiúk biztos levisznek vagy felhozzák, helyben meg elboldogulsz valahogy, majd szerzek egy motort.

Dukon nagyon jámbor és türelmes ember volt, viszont ha nem kapott választ a kérdésére, vagy ha nyilvánvalóvá vált, hogy az adott társalgás a továbbiakban már csak egyre lassabban, egyre szélesebben fog hömpölyögni a semmitmondás óceánja felé, képtelen volt udvariasan lezárni a beszélgetést, vagy kivárni, amíg ezt a másik fél teszi meg, és egész egyszerűen faképnél hagyta az illetőt.

– Volt már ilyen... – nézett fel Rudi, de Dukon addigra már a főtéren járt, és hazafelé igyekezett, hogy rendbe tegye magát Katóka előtt.

Óvatosan lépett be a kádba, megnyitotta a zuhanyt. Hidegen indult, forró lett, ő pedig igyekezett minél hamarabb elintézni a finomhangolást, és aztán csak állt lehunyt szemmel, és fel-le mozgatta a szűrős és bizsergető vízsugarat a köldöke és a feje búbja között.

Hirtelen ismét beindult a csévézés. Eltartott egy ideig, mire megállt a kép, és elkezdődött a vetítés.

Szamovics udvarán toporog az első vagy második pohár pálinkával a kezében, és nézi, ahogy a házigazda cigarettával a szájában áll a zsíros füstben, és félrehajtott fejével, hunyorogva forgatja a húsokat a rácson. Ő éppen azon gondolkodik, hogy szóba hozza-e Pali bátyámat, vagy az ünneprontás lenne, amikor valaki hirtelen hozzásimul hátulról. Az illető bal keze a csípőjére siklik, a jobbja pedig mohón és céltudatosan becsusszan a farzsebébe. Szamovics egy pillanatra megáll, nézi az egészet, elmosolyodik, aztán folytatja a munkát, ő pedig dühösen megperdül. A postás Jani vigyorog rá, ijedten teszi fel a kezét, hogy *csak lusta vagyok, nem buzi*. Nem lehetne, hogy ne találjon ki mindig valami vicceset, hogy egyszerűen csak a kezébe nyomja azokat a rohadt leveleket? Mindegy, hátranyúl, előhúzza a kétrét hajtott borítékot a farzsebéből. Katókának van címezve, úgyhogy visszateszi, bólint, mert megszokta már, hogy Katókának ő kézbesít, mert ő úgyis felmegy hozzá, a postás Janinak viszont akár egy-egy nyomorult levél miatt is majd háromnegyed órát kellene kutyaolnia oda-viszsa... Hát nem?

Kilépett a kádból, leült a szélére, csepegett néhány pillanatig, majd nagyot nyögve előrehajolt, és felvette a földről a saját szárába ájult nadrágot. Ha kissé domborúan, gyűrötten és földesen-fűszálasan is, de ott volt a boríték. Áttette a tiszta nadrágjába, belebújt, majd felhúzott egy hűvösen illatos pólót, és kivonult a konyhába. Némi töprengés után rágyújtott, és – lesz, ami lesz – felhajtott egy fél bögre langyos teát, de

nem lett semmi. Elüldögélt még egy keveset a bejárati ajtóhoz vezető lépcső tetején, hallgatta a bogarakat, a szellő motozását, aztán nagyot szusszantva felállt és elindult.

A Lejtő utcáról a magasvári út alatt leágazó Vadvirág utca nyolcszázhuszonhárom méter után némileg megfáradva betántorgott még a fák közé, és onnan egyszerű erdei útként vonszolta tovább magát a régi vadászházig, amelyben Katóka éldegélt, majd tovább, az útról megközelíthető parkolóig, amit mindenki csak felső parkolóként emlegetett, mintha bárhol, bármikor lett volna belőle alsó.

Dukon, mint valami küszöbön, megállt egy pillanatra az aszfalt töredezett, elmorzsolódott legvégén, és káprázó szemét lehunyva azzal biztatta magát, hogy bár az út továbbra is enyhén emelkedni fog, a nyári nap viszonylag korai, mégis gonosz forrósága után legalább a félhomályos erdőben folytathatja. Pontosan félúton járt.

Szédült, a jobb combja és válla nyilallt, és enyhe hányingere is volt, de úgy érezte, nagyobb baj már nem lesz.

Leül majd a mindig hűvös ház konyhájában, kér egy pohár vizet, kicsit piheg, szuszog, panaszkodik, mert az öregek szeretik hallgatni a fiatalabbak nyomorúságát. Mára – gondolta – tökéletesen meg fog felelni, ha elmeséli, hogy elromlott az autó, persze anélkül, hogy az este és a reggel további részleteibe jobban belemenne. Katóka hunyorogva néz majd rá, próbál komoly és együttérző arcot vágni, de közben persze remekül fog mulatni rajta, mint mikor a Himnuszról felelt annak idején, és bár nagyon figyelt, nagyon nem akarta, minden második, harmadik szónál mégis éneklésre váltott a hetedikes kappanhangján.

Aztán átnézik a bevásárlólistát, megkeresik a recepteket, mert azokra annyira vigyázva van, hogy soha nincsenek meg elsőre, közben pedig Katókán lesz a sor, hogy panaszkodjon a Bundira, a tévéműsora, a lisztre, a keresztretjévényekre, bármire. A Bundira azért, mert olyan, mint régen, tehát ha rájön, elcsavarog, hogy dögökben, ilyen-olyan ürülékben hemperegjen, utána pedig nem hajlandó megállni a slag előtt, az összes többire meg – éppen ellenkezőleg – azért, mert nem olyan, mint régen.

Zajt hallott a bokrok közül, mintha valaki szándékosan zörgette volna az ágakat, az avart. Dukon mozdulatlanra dermedt, és ide-oda kezdte forgatni a fejét az erdő zajokkal, zörejekkel zsúfolt csendjében.

Egy kefefrizurás férfi ugrott elé a sűrűből.

Nem volt túl magas, de az elegáns öltönyében is látszott, hogy csupa izom, hogy nem viccel, hogy ha a szükség úgy hozza, olyan gyors és kegyetlen, mint Jason Statham bármelyik filmjében, de különösen az egyikben, aminek a címe persze éppen nem ugrott be ijedtében. A fickó lépett kettőt Dukon felé, a bal kezét előrenyújtva mutatta neki, hogy ne mozduljon, a jobbját pedig furcsán hátrakarta, mintha elő akarna venni valamit a farzsebéből.

Dukon döbbsen nézett rá. Az egész cirkusznak az égardta világon nem volt semmi értelme.

– Állj már meg! – vakkantottak rá, pedig ő úgy érezte, hogy rég a földbe gyökerezett a lába és akkor sem lenne képes lépni, ha akarna, de természetesen nem volt kizárható, hogy tévedett. – Jobbra át, tíz lépés előre!

Dukont elöntötte a forróság, kiverte a víz, a szíve tájékán viszont mintha fagyos ujjak babráltak volna. Úgy remegett, hogy a fogai is belekoccantak. A végén – lesz, ami lesz – elcsalt egy lépést, mert nem volt kedve megalázó módon egy csorba szikla tetején billegni.

– Maradj ott!

Dukon felnézett az égre, vetett még egy kétségbeesett pillantást a fényben susogva reszkető levelek között meg-megvillanó kékségre, és behunyta a szemét.

Magda – motyogta maga elé kapkodva a beálló hatalmas csendben, és örült, hogy a végére ért.

Pisszegést hallott, úgyhogy lassan, óvatosan nekikezdett megfordulni.

– Vissza! – üvöltött rá akkor már elég idegesen a fickó. – Térdre!

Dukon nem értett semmit. Engedelmeskedett, és bár azt nem mondta senki, lassan a levegőbe emelte a kezét.

Ágörgés, recsegés-ropogás, avarsuhogás hallatszott, a jelek szerint volt még valaki a bokrok között, és most előjött onnan. Dukon hallotta, hogy váltanak néhány szót, és ugyan nem értette őket, érezte, hogy róla beszélnek.

Nem akart már félni, nem akart reménykedni sem, és bár nehezen döntötte el, hogy a kettő közül melyik a megalázóbb az adott helyzetben, a halálnál mindkettőt vonzóbbnak érezte. Majd' felrobbant a mellkasa. Olyan hevesen vert a szíve, mintha odabent kucorogva a sötétben elveszítette volna az időérzékét a monoton munka közben, és néhány pillanat alatt akarta volna letudni azt a harminc-negyven évnyi dobogást, amire normális körülmények között és az eddigiek felett még hitelesítve volt.

Azok ketten mintha elindultak volna... Várt még egy ideig, és utána sem fordult meg, csak a válla felett sandított utánuk. A kopasz ment elöl, még akkor is idegesen vissza-visszanézve rá, a másik viszont nyugodtan, egyre lassuló tempóban lépkedett utána leszegett fejjel, aztán hirtelen meg is állt. Dukon nem tudta eldönteni, hogy az ingét gyűrögeti-e a nadrágjába, vagy az övével szórakozik-e, de nem is igazán érdekelte, inkább csak örült, hogy éppen elég messze jutottak már ahhoz, hogy onnan talán nem fordulnak vissza agyonlőni, vagy szakavatott mozdulattal kitekerni a nyakát.

A kefefrizurás udvariasan, de határozottan mutatta, hogy menjenek már, a hátsó pedig bólintott, és kimért tempóban elindult.

Azok a görbe és kurta lábak, a súlyemelő karok, a frizurája, a tarkója...

Azonnal felismerte, mégsem akart hinni a szemének, de akkor az addig megnyugtatóan távolodó alak mintha, jó szokásához híven, a rá jellemző harcias határozottsággal a nem létező bizonytalanságot is el akarta volna oszlatni, lassított a léptein, majd megfordult és ránézett. Egyenesen a szemébe, pedig ahhoz már nem volt igazán közel.

Az Andor – motyogta Dukon, de alig ért a végére, Magyarország tulajdonképpen első embere az arcán végighullámzó félmosollyal a szája elé emelte a mutatóujját, és egy aprót biccentve még hunyorított is hozzá... Aztán sarkon fordult, két-három lépéssel utolérte a kefefrizurás Jastont, és néhány pillanat múlva eltűntek a hirtelen kanyart leíró úton.

Dukon lehunyta a szemét, figyelt, és amikor nem mozdult semmi, amikor már csak a saját lélegzetvételét hallotta, hiába volt minden, hirtelen a maradék erő is kifutott a lábából, először csak a vállával kellett nekidőlnie a közeli fa törzsének, aztán már a teljes hátával, és végül csak le kellett csúsznia szegénynek a földre, és ott is maradnia jó ideig.

A rémület hamar elmúlt, a szégyen sokkal rosszabb volt, az úgy belévette magát, mintha soha többet nem akarná elhagyni.

Félreállították, lekergették az útról, sőt tulajdonképpen nem is kellett kergetni, mert riadtan cincogva leszaladt róla. Azt tette, amit az ilyen kefefrizurás faszok elvárnak a hozzá hasonló, erdőben bókászó, szövetnadrágos, pólós Gipsz Jakaboktól: be-

szart, és szó nélkül engedelmeskedett. Bármit megtehetett volna vele az a fickó, neki nemhogy védekezni, még csak tiltakozni sem jutott az eszébe. Kiverte a víz, és felkavarodott a gyomra.

Legalább nem pisáltam be – gondolta, de azért ellenőrizte is egy gyors pillantással.

Ha ő lenne az ország első embere, máshogy csinálná. Ő keményen rászólna az emberére, elküldené onnan, majd megveregetné a szabad szemmel normális állapotában is alig látható, de rémületében még ijesztőbben apróra töpörödött Dukon vállát, kezét szorítana vele, cinkosan ráhunyorítana, hogy elnézést, ezek a fiúk már csak ilyenek, és ez még a szelídebb fajtából való, majd keresetlenül, a nép egyszerű, a pörköltet kanállal és uborkával lapátoló gyermekének a kedélyes tónusában afelől érdeklődne, hogy hát mikor lesz a búcsú, mert sok jót hallott a szentistvándiakról, és szívesen beugrana egy jóféle pálinkára, és amikor azt hallaná, hogy az idei már megvolt, újabb hunyorítással, évdőve rázna a fejét, hogy ő tulajdonképpen – minek mindig az a fene nagy felhajtás meg a sok verekedő legény? – beérné búcsú nélkül, csak a pálinkával is, az meg azért nyilván akad kinek-kinek a kipróbált rejtkehelyén, amit nem ismer az asszony, amire az a szerencsésebb, magát akkor már valamiféle modern Mátyás királyos mesében érző Dukon lassan feloldódva annyit válaszolna huncutul, de tisztelettudóan visszahunyorítva, hogy abban hiba nem lenne, mert hát gyakran megnyílnak azok a titkos rekeszek anélkül is, hogy miniszterelnökök kopogtatnának az ember ajtaján. Höhö.

Feljebb húzódott abból az elhajított rongybabaszerű, félig fekvő testhelyzetből, amit addig elfoglalt, és egy száraz gallyat tördelve, morzsolgatva tovább üldögélt a fa tövében, és figyelte az erdőt.

Persze, ha már eljutottak az ajtóig meg a kopogtatásig, nem állná meg, és hozzátenné, hogy ha előkóstoló nélkül szeretne pálinkázni a miniszterelnök úr, jobban teszi, ha a tanár úrnál nem próbálkozik, mert hát ő – talán a fiataltsága okán, talán másért – elég izgága ember, és – rossz néven ne vegye – józanul csak despotának, az európai eszme és a demokratikus berendezkedés, a jogállamiság, ne kerteljünk, a magyar szabadság megrablójának, ittasan viszont mindezeket felül orosz–kínai ügynöknek és/vagy maffiózónak is tartja, és ilyenként nem igazán szereti, sőt. Horváth Andor komolyan bólintana, hogy hát így van ez, mindig a családon belül a leghangosabb a perpatvar, és ő, ha tehetné, az összes tanár úrral leülne egyenként, komolyan, mint férfi a férfival, hogy egy kupica mellett vitassák meg ezeket a dolgokat, de hát ez képtelenség, ugye, szóval csak abban bízok, hogy idővel az összes derék magyar ember be- és átlátja majd, hogy ő mit miért tesz néha nehéz szívvel, önmagával is kemény csatákat vívva...

Dukon megcsóválta a fejét. Vagy így valahogy...

Elmúlik, elfelejtem – nyugtatta magát. – Vagy... Vagy szép lassan átalakul ez a nyomorult történet is, és addig-addig csűröm-csavarom majd, amíg nem sikerül elfogadhatóra gyúrnom.

A két lehetőség közül az utóbbit tartotta valószínűbbnek. Túl régóta hallgatta az öregeket ahhoz, hogy ne így gondolja.

Felállt, elhajította a gallyat, és rosszkedvűen leporolta magát.

Egy utolsó kanyart és utána még nagyjából száz métert kellett megtennie Katóka kapujáig, de egyre hosszabbnak érezte az utat, és ehhez mérten nehezen is vette rá magát az indulásra. Egyetlen dolgot akart: lefeküdni, hanyatt dőlni otthon a hűvös szobában, bekapcsolni a Paprika tévét és a fény lassú útját követve heverni egész álló nap, amíg csak Magda meg nem érkezik.

Mit mondana Katókanak? Hogy más, fontosabb dolga akadt? Hogy közbejött valami? Szamovics születésnapja? Az autó vagy az Imi? Az a bokor a Szlovák Jani bátyám kerítésének a tövében? Az Andor? Vagy az a kefefrizurás, aki nyilván még most is sajnálja, hogy nem röpített golyót a fejébe, vagy nem baszta gégén a tenyere élivel? Hogy úgy érzi magát a tegnap este és különösen az utóbbi fél óra után, mintha egy szakasznyi részeg katona éppen most látott volna hozzá, hogy szép sorban haladva, másodszer is megerőszkolja? Hogy ennek az egész nagy küzdesnek amúgy sincs értelme, mert rövid időn belül úgyis belefutunk a mocskunkba, elnyel a tenger, jön valami járvány, szomjan halunk mind egy szálig, vagy a nap dönt úgy, hogy elég volt, és eltűnik valahol a büdös nagy semmiben, ha ugyan nem zuhan egyenesen ránk...

A franca!

Elindult, és bár átsuhant rajta, hogy az úrben rejtélyes utakon közelítő, ki tudja hány futballpályányi sziklákról sem kellene megfélekednie, ezt a gondolatot már elhessegette, és az út hátralévő részében azon igyekezett, hogy a házba már az a Dukon kopogtasson be, akinek Katóka az elmúlt kicsit több, mint négy évtized alatt megismerte.

Félig nyitva találta a kertkaput. Nem mintha igazán számított volna, mert az ösvény felőli oldalt leszámítva a kert nagy részét amúgy is csak fák és sűrű bokrok zárták körbe, de Katóka mindig kitipegett vele, hogy saját kezűleg csukja be utána a nyikorgós rácsos kaput, amit Bálint bácsi, amíg élt, évente lekent valami csodaszerrel.

Dukon furcsállta a dolgot, vetett egy pillantást a zárra, de mivel nem látszott rajta semmi különös, beljebb lépett. Hiába forgatta a fejét, Bundit sem látta sehol, pedig az az évek múlásával egyre mérséklődő lelkesedéssel ugyan, de mindig elé koccogott az öreg nádbútorokkal, virágos ládákkal és cserepekkel zsúfolt verandáról, ahol a vezetési pontját berendezte.

Elindult a hatalmas, megviselt állapotában is impozáns épület felé, amely mindig olyan hallgatagon nézett vissza rá, mintha már csak a múlt érdekelné, azok az idők, amikor még nagy élet zajlott a falai között, amikor szinte folyamatos volt a nyüzsgés, és a pártvezetés, a művészvilág és a tudományos élet nagyságai adták egymásnak a kilincset.

Gyerekként gyakran ólálkodtak a környéken, figyelték a jövés-menést, a hatalmas autókat, de az ő fantáziáját mindig is a ház izgatta a repkénnyel befutott terméskő falával, a második szintjéről kiugró tágas teraszával, a tornyos sarokszobáival. Izgalmas, veszélyes kaland volt, mert ha elkapták őket, komoly seggbe rúgás járt érte, és nemcsak a Bálint bácsitól vagy valamelyik emberétől, de az apjától is, merthogy az is a Bálint bácsi embere volt, és az efféle hírek mindig elsőként jutottak el hozzá.

Dukon fellépett a verandára.

– Hahó! Csókolom! Megjöttem! – kiáltotta, de nem mozdult semmi – Katóka!

Semmi... Se a csoszogó, de fürge léptek, se a szokásos *Jól van, jövök már!* a kamra mélyéről vagy a fürdőszobából, csak a csend.

Megállt egy pillanatra a küszöbön, visszanézett a parkszerűen hatalmas kertre, nagy levegőt vett, és belépett a nyitott ajtón a tágas, félhomályos előtérbe, amelyet még Bálint bácsi rendezett be nappalinak és étkezőnek annak idején, amikor kezdett túl nagy lenni nekik a ház, és nemcsak a teljes emeletről, de a földszinti helyiségek egy részéről is lemondtak, mert így is annyi helyük volt, hogy azt sem győzték belakni, kifűteni.

Lekapcsolta a villanyt, mert a konyha felől és az erdőre néző ablakon át bőven elég fény jutott be, és mert zavarta a hatalmas karoscsillár sápadt és hideg fénye. A kézzel hímzett díszpárnák kissé ellapulva sorakoztak a kanapén, a kedvence, amely egy gyü-

mölcsös tálat tartó, kicsit pixeles arcú lányt ábrázolt, a könyöklőn pihent, Katóka nyilván azt tette a feje alá, amikor – évtizedes szokása szerint – hajnalban felriadva áthvert még ide szunyókálni egy kicsit.

Elkerült a konyha felé. Az asztalon ácsorgó öblös, virágos-madárkás, aranyperemes teásbögrétől és az alaposan megkezdett tepsi piskótától eltekintve már-már feszélyező rend és tisztaság volt. Katóka gyakorlatilag a maga készítette süteményeken élt, és bár valahogy mást várt volna tőle az ember, nemhogy nem traktálta a vendégeit, kifejezetten szűkmarkú volt még Dukonnal is. Olyan persze nem fordult elő, hogy ne kínálta volna meg, de mindig szigorúan kiporciózta azt a két-három kockát, amit neki szánt.

A vécebe éppen csak bekukkantott, a fürdőszobába be kellett mennie, mert a zuhanyfülkére nem látott rá az ajtóból. A függöny természetesen el volt húzva. Dukon túl sok ilyen filmet látott már, nagyot nyelt, mert annyira vadul, rendetlenül pumpált a szíve, hogy egy-két pillanatra még a füle is bedugult. Olyan erővel, olyan ügyetlenül rántotta félre az ócska, megsárgult műanyag függönyt, hogy alaposan beütötte a kezét a csempe szélébe, a tartórúd pedig kiugrott a helyéről, és éles, fémes zajjal ide-oda pattogott egy ideig, majd begurult a mosdó alá.

– Bassza meg! – rázta fájdalmas arccal a kezét, de a füлке legalább üres volt.

Mínta valahol megnyikordult volna a padló. Kirohant, de ahogy mozdulatlaná dermedve, lélegzet-visszafojtva figyelni kezdett, akkora volt a csend, hogy elbizonytalanodott. Aztán ismét hallotta a nyikorgást, majd nyomban utána, egy másik hang is megütötte a fülét.

Először azt hitte, hogy Katóka nyöszörög, de amikor elindult a széles, tróféákkal teleggatott közlekedőn, amelynek a mélyén a hálószoba nyílt, már tudta, hogy tanács-talan és kétségbeesett szűkölést hallott.

– Bundi!

Amikor látta, hogy a hálószoba ajtaja nyitva van, először lassított, majd a hátát a falnak vetve meg is állt.

Megszoknia ugyan soha nem sikerült, de ismerte ezt a csendet, és tudta, hogy túl sokat már nem tehet. Nem volt más dolga, mint venni néhány mély levegőt, elszámolni, mondjuk, háromig, és belépni a szobába.

Azt hitte, hogy tudja, mire számíthat, hogy ismerős lesz a látvány, de tévedett.

Bundi az ágy előtt hevert a szőnyegen, és amikor Dukon átlépte a küszöböt, először csak idegesen morogva felkapta, megrázta a fejét, majd az ínyét rángatva vicsorogni kezdett. Véres volt a mancsa. Dukon hátrált egy lépést, és fél szemmel az ágyra sandított.

Furcsa, idegen, már-már komikusan nőies, sőt gyermeki sikoly szakadt fel belőle.

Hosszútáv

Az, ki ott állt a parton jelre várva,
méregette az időt: igen, nem, talán, bárha...
S hitte, kidugaszolhat folyót, mint jó mesterember –
folytassa útját, mert a legfőbb cél a tenger.

Minden új volt: a csalást jóindulattal itatta föl.
A szégyent betakarta, mint tester a meleg öl.
Amikor úton volt, szeme sarkán tetten ért egy árnyat.
Odafordult, elfoglalta hűlt helyét a bánat.

Most, ha visszanezék, fel-alá jár a parton.
Hozzám beszél, de nincs válasz, nincs pardon.
Te miért állsz itt? Mire vársz? A folyó csak zúg.
Elnyel éveket, igent, nemet, talányt a cúg.

Marika

A házikójába lépve Marika belegabalyodott az ajtóként szolgáló régi szőnyeg szálaiba. Lerakta az ölnyi rücskös krumplit a kis foltos matracra, leült hozzájuk, és elkezdte letakarítani róluk a port és a földet. Az egyik úgy nézett ki, mint egy nyitott csőrű, apró szárnyú kacsa, és büszkén rakta a tessék-lássék legyalult polcra, ahol egész nyáron egy sárgarépafigura száradt. A burgonyakupacból előkotor-ta a sárgarépa új társát – egy krumpligumót, ami egy hárommellű hölgyre hasonlított, ám a lába közt egy csíra dudorodott.

Megtisztította a krumplidíványt, a dinoszauruszt és a szívecskét is, egy locsolókanás kislány mintás régi huzatot terített alájuk, és elégedetten gyönyörködött a művében.

Hogy gondosan kiporolja a szánkózás közben kiszakadozott zsebét, a fáskamra elé ment. Az udvar egy csapat kacsát leszámítva üres volt, az apja még nem ért haza a munkából, a nagyanyja pedig a titokból. Marika nem tudta, mi lehet az a nagy titok, miért öltözik ki a nagyanyja minden héten, és hazatértekor, az esti híreknél miért bosszantja apát azzal, miért bömböl Mariša fia, ki megy férjhez, kihez hívtak mentőt, ami délelőtt végigszirénázta az egész falut, és így tovább. Marika furcsállta, hogy egyáltalán mire jók a titkok, ha máris elkotyogja őket az apjának.

Minden nőnek kell, hogy legyenek titkai, ezt Marika is tudta. Az osztálytársai fennhangon beszéltek mindenről: milyen büdös a fingjuk, mennyire utálják az osztályfőnököt, hogyan puskáznak, és hogyan törlik otthon a függönybe a taknyukat. A kövér Maroš, aki egész tanév alatt kiszorította őt az iskolapadból, elmesélte, hogyan porolta ki egyszer a tizedik emeleti lakásuk ablakán a szőnyegbe tekert macskát. Ő ilyen még Kikának sem árulna el, nemhogy kérkedjen vele. És Kika is csak neki mesélte el, hogyan smárolt Lukással, amikor Galád családosa játszottak – Lukáš volt Gomez, Kika pedig Morticia, mert neki volt a leghosszabb és legsötétebb haja.

Visszament a házikóba, az alacsony bódéba, ahol a télre megkészített fát tárolták. Ellenőrizte, hogy az előző napi agyagtányérek megfelelően száradnak-e és elővette a parfümököt rejtő banános dobozt. Az edénykével gyerekkorában tornyokat épített a homokozóban, most pedig parfümösszetevők rothadtak, lúgozódtak és úsztak ben-

nük oldatokban. Az irkájába feljegyezte a piros és a fehér szőlő új illatát, a penész előrehaladását a kifakadt bogyókon. A folyadékból egy vattás pálcikával a csuklójára kent egy keveset, a babás ébresztőórával lemért öt percet, amin másodpercmutató helyett esernyőt forgott, beleszagolt, és lejegyezte.

Nagyanyja csak a fészkerben pattant le a bicikliről, ugyanolyan kecsesen, ahogyan felült rá. Olyan volt, mint a műkorcsolyázók, aki örült szögben nyújtják ki maguk mögé a lábukat. Az iskolában is hasonló fecskepózokat csináltak, de Marika nem sokáig tudta megtartani. A biciklire is úgy szállt fel, hogy először felült az ülésre, és csak a cipője orrával tartotta, majd ellökte magát. Ezután már simán rátette a lábát a pedálra.

– Mara, hol vagy? Mennyi az idő?

– Öt óra lesz – kiáltotta Marika a nagyanyjának, miközben betolta a dobozt a deszka alá.

– Csipkedd magad, hol vagy már megint? Hozd a kapát!

Marika odament az ajtóhoz, ahol csak a nagyanyja fehér fejét és kezét látta. Fekete szoknyakosztümében beleveszett a fészker sötétjébe.

– Fogd, nehogy összepiszkoljam magam – mutatott egy nagy kapára. Marika a kisebbel szokott kapálni, ezt alig bírta megemelni, és bár fókuszálva vágott vele, mindig ferdén és gyengén csapódott a földre. Kivitte a kertbe, végig a gyümölcsösön, amit drótkerítés választott el a szomszédos telkektől. Nagyanyja a beton peremén maradt, mert odébb odapiskítottak a csirkék, és a titokba ő csak ünnepi cipőben járt.

– Várj a körtefa alatt, amíg átöltözöm – parancsolta a nagyanyja, és eltűnt odabent, Marika csak annyit hallott, hogy azt mondja, legyen csendben, még levegőt se vegyen.

Az almafák körül a fűvön a vakondtúrások megszikkadtak, földjük szürkére színeződött, az egyik szétvertnek a földje szabályos kört alkotott a fa árnyékában. Marika szorongatta a kapanyelet, a levegőt az orrán keresztül vette és miközben koncentrált, csak a tyúkok összevissza kotkodácsolását, az út túloldalán haladó traktort és a feje fölött repkedő fecskéket hallotta.

Miért épp este ötkor túrnak a vakondok?

A nagyanyja és az apja így magyarázta: örködni kell, és amikor a domb növekedni kezd, le kell csapni többször, bőszen és mélyen. – Vagy egyből eltalálsz, vagy csak kikapod a kapával, aztán szétcsapod – mondta neki a nagyanyja, amikor felfigyelt az első kupacra a fák mellett, a földtől nem messze. – Mindenünket megeszik, megrágcsálják, mindenütt lyukak lesznek, tönkreteszik a fűvünk.

Marika a mélyzöld fűben virító sűrűbb és hígabb, különféle színű tyúkszart nézte, és nem értette, hogy lehet egy vakond rosszabb egy tyúknál, ami tönkreteszik a fűvet, és még meg is dézsmálja. Remélte, hogy egyáltalán nem keletkeznek újabb vakondtúrások, és ha mégis, csak akkor, ha majd megjön a nagyanyja, hogy szokás szerint félretolja Marikát, és maga vagdosson, pechjére, a vakond nyakon csípése nélkül.

Valami megmozdult a régi tyúkszaros üst mellett, lehetett csupán egy levél, egy fűszál, egy rovar. Amikor az apja a tyúkólat takarította, mindent belapátolt nekik az üstbe. Az üst most csak úgy állt a földben, rozsdásodott, már nem raktak tüzet alatta. Nagyanyja vízzel öntötte le a tyúkszart, Marika pedig kevergette. A főzetet állni hagyták, és addig locsolták vele a sárgarépat és a petrezselymet, hogy átnedvesedett a cipő-

jük. Marika aztán a csap alatt áztatta a tornacsukáját, amikor senki sem látta. A tyúkszar bűdös volt, de ennek köszönhetően a nagymama szerint jobb lett a répájuk, ezért ellenkezés nélkül öntözte a répát, csak az iskolában nem dicsekedett el vele senkinek. Főleg azután, hogy kinevetették, amikor az egész osztályban ő volt az egyetlen, aki tudta, mi az a marharépa. Így volt még egy titka Kika és a többiek előtt.

Valami ismét megmocant, a fű egy kicsit megemelkedett, a föld lassan berepedezett, mint a nagymama kenyérének a héja. Marika bekukkantott a fészkerbe, csönd honolt és sötét, félt megszólalni, hogy van-e ott valaki, nehogy megszökjön a vakond. A talaj még jobban felpúposodott, körülbelül egy méterre a régebbi vakondtúrástól. Marika közelebb csúsztatta az egyik, majd a másik lábát. Nem volt messze, a hosszú nyelű kapával elérhette volna, de nem kapkodta el, sírás kerülgette, cseppet sem volt kíváncsi a vakondra, voltaképpen inkább azt szerette volna, ha elmenekül, és másvalaki répáját rágja meg – ha egyáltalán igaz, hogy így tesz, mert a rádióban azt hallotta egy mesében, hogy a vakondok szúnyogot és földgilisztát esznek.

A föld feldudorodott, a vakond sötét, nedves földet hányt a före, Marika pedig hallotta a háta mögött a nagymamát, a kapákkal zörgött, és mondókált a csirkéknek, akik időközben az elülső udvarba is betódultak és odapiszkítottak.

– Még ne – súgta Marika a vakondnak, csak hogy már későn, a nagymama mindegyre a fészkerben babrált, a kupac már láthatóan buckásodott, és Marika tudta, mit remélhet a nagymamától, ha ilyen dermedten talál rá az új vakondtúrás mellett. Egy ugrással az üstnél termett, lesújtott a kapával a friss földre, amit aztán teljes erejéből félrehányt, még egyszer lecsapott, a vakond alagútja feltárult, tovább csapkodott a kapával, föld került a zoknijába és a tornacsukájába is, fájdalmat érzett a kezében, meg azt, hogy amit csinál, hiábavaló, a vakond megszökött, ennek rossz vége lesz, kikap, és holnap is ott állhat, aztán a rákövetkező napon is, és eluralkodott rajta a félelem, hogy ennek sosem lesz vége.

– Nagyobb lyukakat csinál, mint a vakond! – förmedt rá a nagymama. Azonnal az unokája mellett termett, kikapta a kezéből a kapát, és az üres lyukat nézte, ahogy potyogtak bele a kikapált föld göröngyei.

– Rád bízni valamit – dünnyögte, és megfordult, hogy visszavigye a kapát a fészkerbe, amikor valami megmozdult a gödörben. Marika egy zömök, halványrózsaszín mancsot pillantott meg, mögötte a vakond egy részét, a fejét és a felsőtestét, félig felgyűrt, vastag, fekete bundáját. Hátsó lábait föld lepte, csak tehetetlenségében ásott, nem volt hová bújni.

Nagymama a tyúkszarra használt lapáttal végzett vele, felkapta rá, és a trágyára dobta. Aztán meghagyta Marikának, hogy temesse be a gödröt, és egy darabig lesse, nincs-e még egy a kertben.

Miközben az apja a híradó előtt ült, a nagymama pedig házi aludtejet töltött a snidlinges újkrumplilhoz vacsorára, Marika a házikóban takarította a cserépedényeit. Hogy mit csinálna, ha valaki hirtelen kirántaná innen és földet hányna rá, nem tudta. Ellenállt a készítésnek, hogy kinézzen a trágyához, a hóna alá csapta a könyvét, és belement a házba.

A nagymama a konyhaasztalnál vacsorázott, úgy, mint mindig, hogy belásson a nyitott ajtón át a nappaliba, mit találtak ki megint ezek a nagyságos urak, meg ki és hol

sodródott ki az éles kanyarban. Marika vele szemben ült, és a sárga krumplikat piszkálta, amikor az apja a színházi fesztiválos tudósításnál felállt, és a konyhában egy csészebe aludttejet töltött magának.

– Dorota a harmadikat várja – mondta nagyanyja a tányérjába. Az apja csak megvonta a vállát, és visszament a nappaliba, de Marika az anyja nevére felkapta a fejét. A beszélgetés azonban ezzel a mondattal véget is ért, nagyanyja befejezte az evést, nehezkén felállt, és a tányérját a mosogatóba rakta. Míg háttal állt neki, Marika bedobott egy krumplit a szájába, a többit visszaöntötte a tálba, és elsietett a fürdőszobába. Fogta a fogkefét és a fogkrémet, és amíg a fogát mosta, még egy adagot szedett az apjának, és feltöltötte az aludttejes csészét. Nagyanyja éppen az utolsó edényeket öblítette, amikor Marika felvette a pizsamáját, és bebújt a paplan alá, hogy győzze befejezni a könyvét, mielőtt a nagyanyja bejön a közös szobájukba, imát mond, és lekapcsolja a villanyt.

Vagy ötvenszer olvasott el egy mondatot, és be kellett csuknia a könyvet, térden elrebegnie a Miatyánkot és az Üdvözlégyet, az imákban sem lelte örömét, a bemagolt szavak nem bírtak jelentéssel, de a nagyanyja árgus szemmel figyelte, ezért összekulcsolta a kezét, és csukva tartotta a szemét.

– A Hiszekegyet is megtanulhatnád, hisz’ már másodikos leszel – vette oda a nagyanyja, és eloltotta a lámpát.

Mindenki közül Marika anyjának volt a legnagyobb titka, amiért elhagyta őket, és új családot alapított egy falubeli férfival, mindenkitől távol, egy olyan országban, amiről még az iskolában sem tanultak. Nagyanyja egyszer a kerítésen keresztül azt mondta a szomszédnak: – Hogy is kelne az föl hajnali ötkor a malachoz!

Ezért jutott eszébe mindig olyankor az anyja, amikor a bűzlő disznóólhoz ment. Bár a kismalac szót fogadott, és mindent megevett, amit bedugott a kapuján, de miatta olyan korán neki sem lenne kedve felkelnie.

Marika a disznóólban téblábolt, és korai almával etette a malacot. Vakondtúrások már napok óta nem mutatkoztak, és a hétvége után kezdődött az iskola, így több szabadot kapott a nagyanyjától, előkészítette a ceruzáit és a tanszereit, és amire még szüksége van, azt az első iskolai héten szerzik be. Almát vágott a vágódeszkán, amikor hallotta, hogy a nagyanyja idegesen csapkod a nyárikonyhában, és hívogatja. Kelletlenül letette a kést, kiment, és egy pillanatra megállt az ajtó előtt. A házikóját nézte. A fák kezdték lehullatni a leveleiket, az apja faluszerte a szántásnál segédkezett, ami azt jelentette, hogy hamarosan lemondhat a házikójáról, télre teletömik fával, ami addig csak úgy felvágatlanul hevert a ház mögött.

– Mit eteted annyira, ha itt főzöm neki? – kérdezte a nagyanyja a nyárikonyhából, miközben lassan levette az öreg kályháról a gőzölgő fazék szétfőtt apró krumplit, és darát szórt bele, apróra vágott csalánt meg vitaminokat. Fel sem nézett, amikor Marika gépiesen adogatta neki a hozzávalókat és azon törte a fejét, hová rejti el a házikóban tárolt kincseit, a krumplikat, az illatszereket és a függönyszőnyeget.

Ütést érzett a hátán. A nagyanyja nem mérte fel a köztük levő távolságot, különben nagyobbat csap. Megszidta, hogy nem figyel, pedig tudja, hogy még kap tőle vízfestéket, de úgy látszik, mindhiába, Marika továbbra is mihaszna, pedig már majdnem nyolcéves. Marika hallgatta, félt, de a túrás felett a kapával még jobban félt. Most csak

a házikóban akart lenni, élvezni az utolsó néhány napot, mielőtt elkezdődik az iskola, amikor a konyhában körmölheti a házi feladatot bömbölő tévé és főzészagok közepette.

Bebújt a házikóba, amíg nagyanyja a disznót ganajozta. Az apja lépett be az udvarra, a táskájában üvegek csörömpöltek, jutalom a segítségéért, a pincelépőcsőnél lerakta, a nagyanyját kereste. Marika tudta, hogy a nagyanyja panaszkodni fog rá, de az apjától nem félt – megint csak annyival elintézi, hogy legyen szófogadó, leül vacsorázni, aztán a tévé elé, fáradtan és fásultan. A parfümös doboz után nyúlt, hogy valami másra gondoljon, zörgött, hogy ne hallja, mit mond a nagyanyja, de a disznóólból hallatszó lárma miatt úgysem jutott el hozzá sok, csak az, hogy az apja felsorolja, ki mindenki segített még a nagybátyjának a szántásban.

– A nagy pani panaszkodott nekem, hogy nem fogadsz szót – mondta Marika apja a cukrászdában. Szeptember másodikán, iskola után elvitte sütitni, vagyis miután megérdeklődte a művészeti suliban, hogy mikor indulnak a szakkörök. Marika szeretett a városban lenni, még akkor is, ha nem maradhatott egyedül – tanév közben reggel leszállt a buszról, átment az úton és a parkon az iskola épületéhez, ahonnan iskola után rajz- vagy táncórára szaladt, és végül gyorsan a buszra vagy a vonatra. Csak akkor késhetett, ha azok is késtek. Az apja a krémes felett egy érintőképernyős mobilt is átnyújtott neki az asztalnál egy tokban, egy kolléga vett egy ilyet másodkézből a gyerekeinek, kért hát ő is egyet, hogy Marika felhívhassa, ha fuvarra lenne szüksége. A cukrászdából át-sétáltak a papírboltba, Marika lábát szorította a nejlonharisnya és a lakkcipő, de nem adta jelét, mert ritkán kapott ennyi figyelmet az apjától, csak a tanévkezdés hatotta meg, talán azért is, mert másnap volt az apja születésnapja.

Vettek füzeteket, rajzköpenyt, mappákat, még gyerekparfümöt és sampont is a drogériában, a cipősboltban az új tornapapucsnál az apja már kezdte fogdosni az ingallérját, ezért Marika kijelentette, hogy egyelőre mindene megvan, mehetnek haza. Az apja leparkolt a kerítés előtt, megpillantotta a szomszédot, és szóba elegyedett vele. Marika eközben büszkén cipelte be a megvásárolt tanszereket, várta az iskolát, Kikát és a táncórás barátnőit, sőt azt is, hogy valódi agyagot használjanak a fazekaskorongon. A tanító néni súgta oda neki néhány órája a rajzórán. Marika a hétvégén azt álmodta, hogy a körmei mögött agyag van, és ez az álom jutott eszébe a művészeti iskolában – kicsit beleborzongott, de azt mondta, fog járni és nagyon várja.

A nagyanyja a malacnak készítette az ételt, felemelte a fejét a fazékból, de csak egy pillanatra.

– Hol voltatok ennyi ideig? – szólt. Marika mosolygva tette le a bevásárlást a bejárati ajtó mellé, és elindult a házikóba, hogy elhozza a palettáját és az ecsetjeit, amikkel a hétvégén a léceket festette. Ma azt tervezte, hogy a vázlatfüzetben az állatok rajzolását gyakorolja. De a házikó bejáratáról leszakították a régi szőnyeg rojtjait, a sarokban üresen találta a mázolt polcokat, csak az agyagedények és a babás ébresztőóra maradt rajtuk. A parfümös dobozt kihúzták, az edények üresen, felborítva heverték.

– Penészedett minden, azt akarod, hogy patkányok költözzenek be? Aztán áterjednek a házba! – vetette oda a nagyanyja, miközben a fészerbe ment csalánért. Marika belenézett a nyárikonyha előtt a fazékba, amiben forró massa főtt – a nagyanyja egy vastag fával apró, vágott vagy göröngyös krumplikat nyomkodott szét, de nem volt ideje befejezni, és Marika krumplikapanéja ágaskodott a tetején.

A nagyanya imbolygó léptekkel tért vissza a fészerből. Markában egy zsák vágott csalánt hozott, izzadt a gőztől, ami a fazékból áradt mindenfelé. Marika a gőzön keresztül is tisztán látta őt, és gyülemlett fel benne a harag. Ahogy közelebb ért, teljes erőből fellökte. A nagyanya a döbbenettől meglendítette a csalánnal teli zsákot, ami elég nehéz volt ahhoz, hogy miután nekicsapódott, Marika elveszítse az egyensúlyát. Ahogy a jobb lábával támaszt keresett, hogy állja az ütést, irtózatosszerű érzés hasított a talpától a térdéig a lábába, mintha a bőrét ezer méh szúrta volna meg egyszerre. Még hallotta az apja üvöltését, és az orrát megcsapta a bőrére égett nejlonharisnya szaga. Mielőtt győzte volna kihúzni a lábát a fazékból, elvesztette az eszméletét.

A kórházban csupa kedves ember dolgozott, Janka nővér hordta az órákra, az apja behozta az összes olyan színes ceruzáját, amivel nem piszkíthatta be az ágyát, így hát rajzolt, ami a doktornő szerint nagyszerű dolog, legalább leköti a gondolatait. Éjszakánként égett a lába, izzadt, a nővérek cserélgették az infúzióit és az ágyneműjét, nyakatekert nevű gyógyszereket kapott, de mindenki dicsérte a hősiességét. Az apja csak hétvégén járt be, mert Marika a körzetes kórházban feküdt. Minden alkalommal elmondta, hogy a nagyanyjának nehezebb esik az utazás, egyébként jól van. Egy kicsit maradt csak, krémes fánkot és bonbont vagy kávét hozott a nővéreknek, hétközben minden nap felhívta Marikát legalább egy percre, bár néha a háttérben hallotta a hívásokat. Addigra már az egész kórteremben lekapcsolták a lámpákat.

Gyerekek váltották egymást a szobájában, együtt rajzoltak, és Marika élvezte, bár néha inkább szomorú volt, és esténként az anyjára is gondolt, vajon tud-e róla és aggodíks-e érte, mire gondol a nagyanya, hogy nincs, aki segítene a farakásban és a nyulak, a csirkék és a kacsák körül.

A mentősök a mentőautóból egészen az ágyához vitték, pedig már tudott járni, de a házhoz vezető járdát víz és sár borította, és csak a nagyanya volt otthon, apját nem engedték el a munkából. Marika futólag észrevette, hogy a fészében a talajtól a plafonig felhalmozták a fát, sőt túl is lógott, felül pedig letakarták ponyvával.

Amikor a mentősök elmentek, nagyanya a bejáratnál a folyosón át egészen a szobáig felmosta egy ronggyal a padlót, aztán kiöntötte a vizet, majd még egyszer áttörölte.

– Ha felszáradt, gyere ebédelni – ennyit mondott csak, és eltűnt a sarok mögött a konyhában. Marika el akarta mesélni, hogy a kórházban is jól főztek, de hiányoztak neki azok az ételek, amiket itthon megszokott, a kenyérlángosok, a tócsnik és a sűrű gombás levesek.

Ebédre olyat kapott, amit otthon még sosem látott – rántott sajtot hasábkrumplival. A nagyanya megfőzte a házi burgonyát, három rétegben bepanírozta a sajtot és mindent egy serpenyőben sütött meg. Marika csendben evett, és lassan felengedett, magába szívta a konyha ismerős szagait, nézte a berendezési tárgyakat, a tűzhelyet és a törött ajtajú kemencét, a nagyanyját a kötényében és a birkagyapjú-mellényében, ahogy eszi a sajtot, és a tányérját bámulja, és ahogy rágott, három szőrszál remegett a szája fölött a szemölcsén. Marika sérült lába duzzadtan és bekötözve lógott a székről, és bár maradnak rajta hegek, az orvosok szerint fogja tudni használni.

Apja egy doboz sütivel, színesceruzával és kifestővel érkezett haza, vett egy állatlelikont és néhány kalandos olvasmányt is, a nagyanyja kissé ferde szemmel nézte az asztalra rakott sok műanyag szatyrot, Marika azonban, torkában gombóccal, megköszönte, és mindkettőjüket megölelte.

Amikor október elején nagy esők jöttek, és egy hétig zuhogott, Marika belázasodott, sajgott a lába, és szinte minden éjjel azt álmodta, hogy nincs lába, vagy van, de a hóna alatt hordja, és azzal veri a többi gyereket. Az apja elvitte orvoshoz, kapott gyógyszert, és azt javasolták, pihenjen. Lacko hordta neki a házi feladatot, aki a falu másik végén lakott. Az osztályban amúgy nem barátkoztak, de most rendre eljött iskola után, és megmutatta neki, mit csináltak az iskolában, evett egy buktát vagy aprósütit, és elment.

Pénteken csak üzent, hogy nem tud jönni, keletre megy a szüleivel, és egy másik üzenetben leírta Marikának, hogy mit csináltak és mit gyakorolhat a hétvégén. Alig rakta le a mobilját, máris elfeledte, mi áll az üzenetben, a láz kimerítette. Figyelte, ahogy a függöny mögött foszladoznak a sűrű felhők. Bejött a szobába a nagyanyja, és kinyitotta az ablakot, a levegő nedves volt, de meleg, és Marikának jólesett belelélegeznie.

Figyelte az öregasszonyt, ahogy óvatosan kinyitja a szekrényt, kiveszi a fekete ridiküljét, egy tiszta zsebkendőt, egy alsószyoknyát, amit egyenesen szertartásosan vett fel, a sötét csíkos kosztümot, megfésülködik, fogja az övét, felhúzza az óráját, és kimegy az előszobába. Marika kikászálódott az ágyból, az ablakpárkányra könyökölt és a nedves utat bámulta – az autók olyan hangot adtak ki rajta, mintha erős ragasztószalagról tépnék le magukat. Az ajtó mögül az apja hangját hallotta:

– Készítsd el Marikát is, elviszlek a titokba.

– Minek? Mihez kezd ott? Még valakit megfertőz!

– Nem fertőző, és egyedül nem maradhat. Be kell mennem a városba. Készítsd el, mondom, aztán visszahozlak. Kinél vagytok ma?

– A Valikánál – hallotta Marika a szenttelen választ, és alig győzött fejest ugrani az ágyba, amikor nyílt az ajtó.

Valika néni házának más illata volt, mint az övéknek. Csak egyszer járt itt, akkor Valika a hatvanását ünnepelte, az udvaron asztalokat és plédeket raktak szét, a nagyanyjával habrolót hoztak neki. Egy darabig ültek a virágba borult szilvafa alatt, aztán Valika beengedte pisilni. Ez volt az első alkalom, hogy magának kellett megtörölnie nagydolgo után. Valikánál még a vécépapírnak is más illata volt, édes.

Most a kinti nedvesség a házba is beférközött. Marika és a nagyanyja bementek, apja autójának kerekei megcsikordultak az úton. Az előszoba tele volt egyformán fekete, széles, nemrég megtisztított, de felfröcskölt cipőkkel. A nagyanyja elmagyarázta, miért van vele az unoka, és odaadta neki a ridiküljét. Marika leült a kárpitozott zsámolyra, és figyelte, ahogy a nagyanyja kibújik a cipőjéből, és kabátját a többi nedves, sötét kabát mellé akasztja a fogasra. Marika várta, mikor rukkol elő a nagyanyja a titokkal, ami után rendszeresen eljár, és megdermedt, mert rádöbbsent, hogy bizonyára a ridiküljében rejtőzik, és megremegett a keze.

– Nézd csak, lázas, minek van itt, még imádkozni sem tud – mondta a nagyanya a barátnőjének. Marika szégyenkezve lépdelt utánuk. Miért hozakodik vele elő megint a nagyanya, hogy nem tudja a Hiszekegyet, elvégre már majdnem megtanulta, csak néha hagy ki egy-egy sort, ha nem koncentrálna, ez nem egy dal vagy környezetismeret-jegyzet, nem érti, és a nagyanya nem hajlandó elmagyarázni, azt mondja, majd hit-tanórán megtudja. Marika már egyszer titokban ellőgta, mert egybeesik a művészeti-ben a rajzzal – egyáltalán nem latolgatta, mit részesítsen előnyben.

– Hagyd csak, elüldögél itt csendben, majd ropizik – mosolygott rá Valika, és intett nekik, hogy menjenek le a lépcsőn, a nagyanya óvatosan, mintha havas lejtőn ereszkedne lefelé, a falakat fedő lécekre kapaszkodva, egyre lejjebb mentek, és Marika hangokat hallott. Vagy egy tucatnyi nőét, jobbára idősebbekét, nagyanya korúakét, látásból ismerte őket, de nem tudta megkülönböztetni egyiket a másiktól. Ugyanabban a két templomi padban szoktak ülni, mindig ugyanúgy, Marika nagyanya a második pad bal szélén, ők énekeltek a leghangosabban, többnyire hamisan és cincogva.

Néhány fejpaskolgatás, lábának és sápadt arcának megmustrálása, egy marék ropi, és az asszonyok lassanként elfoglalták a helyüket. Marika körülnézett – egy konyhában ültek, a falak mentén három nagy válenda, tudta, hogy fent is van konyha, ez a régi lehet, talán sütésre szolgál, vagy a titokkal való találkozásra. A méretes gyertyán a kisasztalon és a rádió piros szemén kívül nem világított semmi. A nők rózsafüzéretet vettek elő a retikülökből, némelyek rózsaszínt, mások fehérét, feketét vagy egyszerű fából készültet, rátekerék az ujjakra, és lehajtották a fejüket. Valika felhangosította a rádiót, lágy orgonazene szólt, és egy nőkörus csendes éneklésbe kezdett. Amikor az elhalkult, a nő a rádióban imádkozni kezdte a rózsafüzért, Valika egy másodperc késéssel csatlakozott hozzá.

Otthon Marika szokta figyelni a nagyanyját, ahogy az ágyon ülve a rózsafüzér gyöngyeit-morzsolgatja, és az orra alatt mormolja a rádióból felhangzó apácákkal együtt. Az asszonyok most ugyanígy tettek, a megfelelő részeknél csatlakoztak az imádsághoz, Marika kezében morzsálódott a ropi, de moccanni nem mert, csak a piros pontot és a gyertya fölé hajló sötét asszonyokat figyelte, a gyertyaláng fénye szürke és kék loknijukon villódzott, csak Valikának volt normális színű, hosszú hajfonata.

Marikának olyan érzése volt, hogy a konyha mennyezete lassan lefelé ereszkedik, hogy a tapéta mintázata az oldalfalakon a nők mormolásának ritmusában zsgorodik. Így képzelte el a tizenkét hónapocskát a tűz körül, ahogy ott ülnek és tudják, hogyan vette kezdetét a világ, és hogyan fog véget érni, de megtartják maguknak és teszik a dolgukat.* Óvatosan megvakarta a lábát a mackónadrágján keresztül a ropi végével, felváltva figyelte az ereszkedő mennyezetet és a koros ajkakat. Várta az áhított titkot, elvégre az apácákkal való imádkozás nem lehet akkora csoda, ha a nagyanya nap mint nap műveli odahaza. Úgy gondolta, akkor jön el, amikor a mennyezet leereszkedik a jelenlevők fejére – vagy megáll, vagy lejjebb megy. Nem tudta megmondani, hogy a füst gomolygott-e és emelkedett-e olyan magasra, vagy a mennyezet sülyyedt vészesen mélyre, de a keze elernyed, és a ropik nesztelen a szőnyegre hulltak. Marika a falnak döntötte a fejét, és elaludt.

* Utalás Pavol Dobšinský XIX. századi szlovák népmesegyűjtő által közreadott meséire.

Először azt hitte, hogy piacon van, ahol gyümölcsök és zöldségek helyett szervekre szedve őt árulják, kitépik a végtagjait, méretet vesznek róluk, a minőségüket véleményezik. Gyorsan felült, senki sem ért hozzá, de éles fény nyilallt a szemébe, és szédült. Az asztalon sütemények és szendvicsek sorakoztak, kolbászos katonák után maradt használt fogpiszkálók heverték, gyűrött szalvéták, megszürcsölt kávék és teák kis bögrékben. Az asszonyok fesztelenül ültek, a csillár, a bekapcsolt páraelszívó és az újságasztalon álló kis lámpa fényében rücskösnek tűntek, ettek, ittak, és túlkiabálták egymást, miközben a tojáskrém megtapadt idős bajszukon és a fogaik között.

– Mindig is mihaszna volt, és az is marad! – kiáltotta az egyik, fogpiszkálójával apró kardként hadonászva. Marika gyorsan a nagyanya felé pillantott – az ajtó mellett ült, és éppen egy papírra írt valamit, amikor találkozott a tekintetük.

– Biztosan megfertőzött a kicsi, lemásolom a receptet, és megyek is, ég a gyomrom.

– Minek mennél, a tojáskrémtől van, már csak teát igyál, és maradj még – biztatta Valika, odament Marikához, újabb ropikat nyomott a kezébe, miközben végigment a földre hullott ropikon. Halkan megreccsentek.

– Majd felporszívózom – legyintett, és a mosogatóhoz ment, beletörölte a kezét a kötényébe, és újabb katonákat rakott a tálcára. Alighogy letette az asztalra, az idős nők máris mohón rávetették magukat – minden oldalról dicséretet, csámcsogás, kolbászszag és savanyúborka-ropogás. A fogpiszkálókardos nő úgy belelendült, hogy az egész válenda beleremegett, lengésbe hozta a rugókat, és Marika megint megsédült. Együttérés után kutatott valamelyik arcon, a rádió sem világított úgy, mint korábban, népdalok csendültek fel belőle, ilyeneket hallgatott időnként az apja is a tévében és játszottak a falusi hangosbemondóban.

– És a titok? – mukkant meg Marika. A kardos asszony megtorpant, a nyelvére rakta a fogpiszkálót, és néhány asszonnal együtt Marikára nézett. Nagyanya a mellkasát dörzsölgette, és szintén őt nézte.

– Mi, Marienka? – szólalt meg Valika.

– A titok, hol van? Megnézhetem?

A mellette ülő nő lehajolt, a lábánál heverő ridikülből elővett valamilyen kártyát, és átnyújtotta neki. Marika az egyik oldalán írást látott, a másik oldal érdekelté azonban, ahol egy nő mosolygott egy kiseddel. Ezerféle formában látta már képeken, a tévében, a templomban, a naptárban, amit az apja szokott venni évről évre a nagyanyjának karácsonyra. Tudta, hogy Szűz Mária az, de nem tudta elfojtani magában, a képen látható nő olyan áthatóan nézett rá ismerős szemével:

– Az anyukám.

– Ez Istenkáromlás! – förmedt rá a nagyanya úgy, hogy néhány nő felszökkent, de aztán megrázták a fejüket, és keresztet vetettek, egyikük megcsókolta a keresztet a rózsafüzéren. – Na még mit nem! Az a Sátán, nem a Hétfájdalmú Szűzanya.

– Ne beszélj így a saját anyjáról, Maruška – mondta Valika szelíden, és Marikának ekkor jutott eszébe hosszú idő után, hogy ugyanúgy hívják őket – a nagyanyjának ugyanaz a kereszt- és vezetékneve, mint neki.

– Ezt itt a nyakunkon hagyta, és újabbakat csináltatott, a fiam meg még a pártját fogja – csattant fel a nagyanya, böffentett, mentegetőzni kezdett, és megveregette a hörgőit. Ettől egyszeriben megváltozott a hangulat a szobában – az asszonyok tanácsokkal árasztották el gyomorégésre, teli gyomorra, idegekre. Marika letette maga mellé a kártyát, és olyan érzés kerítette hatalmába, amilyen a növekvő vakondtúrások

főlött, hogy azt, amit érez, mindig érezni fogja, hogy örökre megreked ebben a napban, az idős bűdös nők körében.

A nagyanya felállt, és kiment a konyhából, Marika lába magától követte. Felöltöztek, és felvették a cipőjüket, Valika és a többi nő csatlakozott hozzájuk. Kivonszolták Marikát az elülső kertbe, nem esett az eső, de a fű nedves volt. Nem látta a növényeket, amikről az asszonyok beszéltek, és amikre mutogattak, a szeptember esti sötétben nyirkos köd gomolygott. A nagyanya felhívta Marika apját, bent maradt a városban, haza kellett hát sétálniuk.

– Legalább lejáród – mondta Valika, és Marika egy szatyorban tököket és cukkinit kapott tőle. Végigcipelte a falun, a szövetkezet melletti kavicsos úton rövidítve. Mindig egy méterrel a nagyanya mögött haladt, aki rövid léptekkel sietett, időről időre megfogta a nyakát vagy a mellkasát, vagy hangos találgatásokba bocsátkozott, melyik vénasszony mit irigyelt tőle, és melyiknek adódott a legjobb alkalma arra, hogy szemmel verje.

– Otthon majd átdörgölöm magam a pólómmal – nyögte, és Marika azon tűnődött, vajon őt is megigézték-e, és rajta is segítene-e, ha levenné a pólóját, megdörgölné vele az arcát, és azt mondaná, „vriciocsi, vriciocsi, vriciocsi”.

– A csirkék! – kiáltott fel a nagyanya az udvaron, amikor a kaput sem sikerült rendesen kinyitnia. Elrohant, hogy átdörgölje magát, és joghurtot egyen a gyomorégésére, a csirkeólhöz az unokáját küldte. A tyúkok és a kakas ott ültek a helyükön, csak be kellett zárni őket, az apja majd ellenőrzi a többit, ha visszajön, vagy a nagyanya, ha jobban lesz. Marika belehallgatott az egyik és a másik szomszéd zajaiba, és amikor nem hallott semmit, gyorsan lekapta magáról a kabátját és a pólóját, és megdörgölte vele az arcát, háromszor, a varázsígével. Megkönnyebbülten járatta végig tekintetét a kerten, amit megvilágított a fészér lámpája, a levelek remegtek, nagy cseppek csepegték róluk.

Nagyanya nemrégiben császárkoronákat ültetett, hogy elűzze a vakondokat. Marika nem tudta, felbukkant-e még vakond, miután nagyanya megölte az elsőt. Vakondtúrát nem látott, nem járt sűrűn a kertbe.

Az udvaron teljes sötétség honolt, csak a konyhaablakból szűrődött ki fény. A fészérben valami megrézzent, Marika megszeppent és megtorpant. Valami elfutott a farakás mellett, tipegést hallott, arra gondolt, hogy a nagyanyjának igaza volt, befészkeltek magukat a patkányok, és rossz vége lesz. Közelebb ment a fészérhez, a zörgés kicsit abbamaradt, de a sarokban kétségkívül egy állat mocorgott. Marika leguggolt, olyan hangokat hallott, mintha valami azon igyekezne, hogy bejusson. A szeme hozzászokott a sötéthez – az állat, amelyik a levelek és a fűrészpor között kaparászott, nem patkány volt, hanem sün, látta teste körvonalait, a tüskéket.

Az apja hazaért, a kocsi fényében megpillantotta, hogy a sün kicsi, egy másik gubbaszt mellette és két méterrel arrébb pedig egy harmadik orroccka bukkant elő két deszka közül. A motor hangja megrémisztette őket, és nagyobb lendülettel próbáltak bejutni. Marika a jobb lábát nekivetette a fának, ami egy kicsit odébb mozdult, és a nagyobb résen keresztül kényelmesen átsurrantak. Marika megkönnyebbülten állt viszsa a lábára, és elhatározta, hogy nem szól senkinek a sünökről.

Az apja lehuppant a tévé elé, meghallgatta a nagyanya panaszkodását az unokájára és a szétszórt ropira, meg a szólamot a szemmel verésről. Marika magára hagyta őket,

elment olvasni, és szó nélkül letette a könyvet az éjjeliszekrényre, amikor a nagymama bejött a szobába.

– Nem fogok imádkozni, ma már eleget imádkoztam – nyögte a nagymama, és lekapcsolta a villanyt.

Marika lehunyta a szemét, de néhány másodperc múlva olyan érzése támadt, hogy zuhan lefelé a földre, ezért ijedten kinyitotta. Ez még néhányszor megismétlődött, amikor a nagymama felkapcsolta a lámpát az ágy végénél. Marika félelmében visszatartotta a lélegzetét, hogy felébresztette, és megszidja. Csak annyit hallott, hogy a nagymama az éjjeliszekrényen tapogat, kihúzza a fiókot, és egy dobozban kotorászik. A légzése ugyanolyan szapora volt, mint Marikáé. Gyógyszerhólyag pukkant, a nagymama cuppogott, mélyet sóhajtott, lekapcsolta a villanyt, és visszafeküdt. Marika kinyitotta a szemét, a redőny réseit számolta, amin keresztül beszűrődött az utcáról a fény, és nagyjából az ötvenediknél elaludt, már nem zuhant sehova.

Reggel az orvos teljes egészében vette ki a halott nagymama nyelve alól a tablettát.

Pénzes Tímea fordítása

(elbeszélés Soňa Uriková: *Dôvod na radosť / Ok az öröme* című Anasoft litera-díjas kötetéből)

Soňa Uriková (1988, Vágbeszterce – Považská Bystrica) a pozsonyi Színház- és Filmművészeti Főiskolán szerzett forgatókönyvírói és dramaturgiai diplomát. 2015-ben jelent meg *Živé ploty (Élősvények)* című első novelláskötete, 2020-ban a *Jašo na jarmoku (Jašo a vásárban)* című gyermekkönyve, 2022-en pedig a *Dôvod na radosť (Ok az öröme)* című novelláskötete. Több irodalmi versenyt nyertese, ő szervezi a Medziriadky néven futó irodalmi projektet, illetve kreatív írás foglalkozásokat tart. Legutolsó könyve bekerült a 2022 könyvei közül válogatott Anasoft litera 10-es, majd 5-ös mezőnyébe, végül megnyerte.

Pénzes Tímea (1976, Érsekújvár) író, költő, műfordító. Magyar nyelv és irodalom, illetve német nyelvtanári szakon végzett az ELTE-n, doktoriját ugyanott fordítástudományból szerezte. Németből, csehől és szlovákból fordít, tizenkét saját könyve és tizenkét műfordításkötete jelent meg. Legutóbb Monika Kompaníková *Az ötödik hajó*, Svetlana Žuchová *Jelenetek M. életéből*, Maria Modrovich *Flesbek*, Dominika Madro *Szentélyek*, valamint Eva Urbánová *Agancsi és Nyakkendi* című kötetét fordította. Több műfajban próbálta ki magát: ír verset, elbeszélést, drámát, továbbá útinaplókat. Legutóbb megjelent saját kötete az *Ikeranyaverek és a Megnyúlások*.

Elégtétel

Ragaszkodtak hozzá, hogy gyónj keresztelő előtt.
 Soha nem vetted komolyan istent,
 kiváltképpen társaságban.
 Holott gyermekkorodtól a Miatyánkkal aludtál el.
 Meg egyéb fohászokkal.
*(Tartalmuk, céljuk csakis rád tartozik.
 Mondhatni titkosak.
 Miért is vallana az ember egy idegennek.
 Miért nem te vagy
 a saját cselekményeidet igazoló idegen?)*
 A csuhás megveregette a válladat,
 félrevont és annyit mondott csak, gyújtsunk rá.
 Félrevonultatok a sekrestye árnyékába.
 A nyár ugyan még csak sejtés volt,
 épp csak elvirágoztak a szőlőtőkék,
 de megkérdezte, lesz-e belőlük misebor.
 Azt válaszoltad,
 sokáig alszanak még kint isten ege alatt.
 Ennyi volt, mondta, meggyóntál,
 kielégítettük a családot...
 Ilyen hangulat sejlett később,
 házszentelő szolgálatakor is.
 A dícsértésekkel farmerben, feltűrt ingujjal érkezett.
 Kisüstivel fogadtad.
 (welcome drink)
 Hogy aztán diplomatatáskájából előhalássza a procedúrához
 munkaruháját.
 (reverenda)
 Meghintette szenteltvízzel a falakat.
 Tömjént nem hozott,
 nem akart *bebüdösíteni* úgymond.
 A három király nevét sem véste sehová...
 A végén levetette a reverendát,
 jelentéktelenre váltott.
Jelentéktelennek kell lennem, magyarázta,
 hogy egyenrangú felekként koccinthatunk.

Hónapokkal később végleg kivetkőztette a klérus.
Saját kérésére.
Nősülnie kellett.
Nem sokkal a gyermek világrajötte után
titkosszolgának állt.
Többé nem találkozottak.
Eszedbe sem jutott hát mérlegelni,
bizarr lenne-e a boldog véget jelentő feloldozás
ebben a hétköznapi históriában.
Bár a hívők könyvei szerint a teremtett ember
eleve kénytelen lemondani az elégtételről.
Addig bizonyosan,
amíg létezik napirendje, ami nyilvántartható.
Ahogy érzelmei,
minden mondata,
az ujjlenyomatok,
a cselekményei,
és a fotók,
meggyőződésnek álcázott jelentéktelen gesztusaiként.
Csak álmai univerzuma,
a fohászok maradhatnak titokban.

Egy másik én

Vágtató szíved ébreszt,
verejtékben és halálfélelemben fuldokolsz.
Nem tudod,
a hazugság a menekülés eszköze
vagy olyan bódító gyümölcs a szájbán,
aminek sokkal több köze van a fajfenntartáshoz,
mint az elmúláshoz.
(Holott nőnemű élőlény nem illatozik
a visszajáró álomban soha,
nem fésüli haját,
nedves ajkak sem sejlének ijesztő mocsarában.)
Hiába viaskodsz,
a másik én kinevet,
mert tudja,
a hazugság nem más, mint segélykiáltás,
a fajod pusztá létezésének halálos metafórája.

Kiárusítás

Míntha mindig szükséged lenne valamire.
Pláne, ha kiárusítási filingje van.
Amikor árengedménnyel kínálják,
mint hokedliről az Adidas- Martens- vagy Jordan-hamisítványokat
a csingcsungok.
Akár himnuszokat is.
Ha valamit jelentenek neked.
Ha nem utálsz értük sorbaállni!
Nem baj, hogy távolról sem életformád a pangó sör felbőfögése,
a közösségi koreó!
Ahogy agyonhasznált himnuszok birtoklása sem.
(A krokodilkönnyes imádatról nem beszélve.)
Hogy bolondulhatnál hát értük?
Mégis akarod, mert szükséged lehet arra,
ami, míntha valami lenne.
(Kocsmákban.)

Lehet, hogy mindezért elégtételt vesznek majd rajtad,
mint makrancos ribancon a csalódott kuncsaft?
Jó, ha megjegyzed,
ha nem is a meccs után lihegnek a tarkódra,
odaszarhatnak a kommentszekciódhoz,
és lefelé tartott hüvelykujjal illetik majd családi fotóidat is.

Kellékek

Imába foglalt szitkok helyett
kutyáját simogatja.
Ennyit oszt meg
nem létező cellatársaival.
Nyitott szemmel álmodja
az átlátszó kombinét is.
Kellék, mint a kutya, a cellatársak.
Ahogy a kutyát,
gyűlölet nélkül sikerül elképzelnie
a cellatársakat,
a kombiné fedte testet.
Mindegyik valóságosabb, mint a sajátja,
melyből elfáradó ütemben pulzál el a vér.

Féregjáratok

A neten jött,
hogy családirtás volt a franciáknál,
négy kisgyermekét meg az anyjukat gyilkolta le egy apa.
Karácsonykor történt,
épp amikor drónok csapódtak hadihajókba,
bombák robbantak sötét alagutakban
(féregjáratok?),
hangtalanul imádkozó embereket felnyársalva,
akik istent keresték a sátán nyomában.
Cafatokra szaggatva harcoltak szemért,
fogért.
Ugyanakkor siratta kutyáját egy brazil kisgyermek.
Kullancsfertőzés vitte el,
nem a hetedikről hajították a fagyos aszfaltra,
mint két vulkánkitörés között az adós izlandi narkózt.
A gyermek nem tud majd elaludni,
mert még nem igazi férfi.
Pedig aligha úszhatja meg.
Hacsak nem lesz szerencséje,
és nem ismeri meg
a szabadság, a birtoklás meg a hit fogalmát,
nem uralja őt le az ösztönök meztelen kísértete.
Közben élőlények milliói szaporodnak,
enyésznak el spontán
a szerelem és az erőszak revolúciója,
vagy az evolúció időtlen szabályai szerint.
Egyáltalán nem számít,
hogy valaki
(például Közép-Európában)
épp most álmodja azt,
ha eleve a túlvilágra születesz,
úgysem tehetsz semmit.

Barak László (1953, Muzsla) költő, publicista, szerkesztő. A Paraméter hírportál társtulajdonosa. Dunaszerdahelyen él. Legutóbbi kötetei a Vida Gergelyjel közösen írt *Feedback* (Books & Goods, 2021), amelynek dráma változata az Eurodram pályázat dobogós helyén végzett, illetve a Madách Imre-nívódíjjal kitüntetett *Arccal a falnak* (Kalligram, 2022).

Malomkerék

Nagyapám semmit nem tudott arról, miért és mire kell a háború. Neki nagyon nem kellett, jól elvult, nem kereste a bajt, a nagypolitika nem csupán nem érdekelte, de nem is értett belőle semmit. Miért értett volna? Amikor olyan okos emberek, mint Norman Angell vagy David Starr Jordan egy évvel a Nagy Háború kitörése előtt magabiztosan kijelentették: a háború Európában elképzelhetetlen, mivel a világgazdaság annyira összenőtt, hogy a pénzemberek nem fogják engedni, hogy egy háború rontsa az üzletet, ezért a háború Európában maga a képtelenség. Bizony, bizony. Ebben a hitben osztozott a kor, és ünnepelte az új századot: Picasso festett és bagzott, Klimt úgyszintén bagzott és festett, Mann a Varázshegyen üdült, Malevics megbotránkoztatott, Freud rendíthetetlenül analizált, miközben a már idős, de még mindig vonzó Lou Andreas Salome mellét nézegette, aki korábban gyorsan elvette Rilke szüzességét, miután kiadta Nietzsche útját, és öngyilkosságba kergette szegény Paul Réé-t. Rendíthetetlenül csak mentek maguktól a dolgok, ott, a vén kontinensen. Tényleg minden mindennel, mindenki mindenkivel összeért. Nem lesz háború – vélték nagy bizonyossággal.

Nagyapám nem tudta, hogy a K.u.K. hatalomnak milyen aspirációi vannak az európai-, de főként a világpolitikát illetően, azt sem sejtette, hogy mit kíván a magyar nemzet, még arról sem volt fogalma, hogy mit kíván ő. Arról legkevésbé, hogy mi az az „aspiráció”. Így nem nagyon hatotta meg, amikor Ferenc Ferdinándot meggyilkolták, csak a háborús készülődés zaklatta fel, és az össznemzeti falzett, amely egyöntetűen hazafiás tettnek állította be mások legyilkolásának mohó és vissza nem fojtható vágyát, és, persze, a soha vissza nem térő alkalmat, lehazaárulózva azon keveseket, akik nem hittek az évezredes magyar álom újjászületésében, hogy ismét három tenger mossa nagyonszentistvániszentföldjét, és dögöljön meg az összes szőröstalpú oláh, meg nyamvadt tót, takony szerb, persze, legelőbb a büdös zsidó, meg mit tudom még, ki. Ja, a talján.

A történész talán kissé másképp fogalmazna, de egyszerűen szólva, történetietlenül: a derék főherceg, a trón felkent várományosa, aki miatt az egész kirobbant, egy hatalmas, kapitális barom volt.

A jó Ferdinánd a 15. és a 16. hadtest boszniai hadgyakorlatát akarta személyes jelenlétével megtisztelni, miközben a tartomány éppen forrongó fővárosát egy forró napon nem csupán meglátogatta, hanem díszszemlét szerveztetett magának.

A majdnem teljes nevén Habsburg Lotaringiai Ferenc Ferdinánd őfőméltóságú főhercegsége családszerető, vallásos ember volt, mértéktelen szorongással, amit csak azok a gyér képességű emberi lények éreznek, akiknek a hatalom több lehetőséget adott, mint amennyire képességei feljogosították. Nagy volt rá a ruha. A magyarokat gyűlölte, a csárdást be akarta tiltani, egy ezredparancsnokot nyugdíjaztatott, amikor a rebellis Rákóczi-induló dallamára vonultatta a katonákat. Nem rejtette véka alá a véleményét, velősen megfogalmazva ellenérzéseit: „az úgynevezett nemes, finom modorú magyar a legaljasabb, legdinasztiaellenesebb, leghazudozóbb, legmegbízhatatlanabb népség”. A délszlávokat nemes egyszerűséggel disznóknak tartotta, korrektebbül fogalmazva: másodrendűeknek. Kackiás bajsza hetykén felfele kunkorodott, katonai sipkáját mélyen lehúzta, talán azért, hogy takarja az értelem legcsekélyebb szikráját sem hordozó tekintetét.

Ferenc Ferdinándot a feleségén kívül nemigen szerette senki. Legkevesbé az akkor már hatvanöt éve a trónt elfoglaló „Ferencjóska”, aki folyamatosan Sissi, és szeretett fia, Rudolf halálát gyászolta, miközben az istennek se akart meghalni. Az ötvenéves, testes főherceg azt követően vált a Habsburg Birodalom hetven főhercege közül a trón várományosává, hogy unokafivére, Rudolf koronaherceg 1889-ben, Mayerlingben volt oly kedves föbe lőni magát és szeretőjét, Maria von Vetsérát. Persze, nyilván fordítva: szeretőjét és aztán magát. Hogyan hatott vagy nem hatott volna a készülődő fejleményekre, ha Rudolf (túl)él, senki nem tudja. A szoknyabolond Rudolf, a nők bálványa falta az életet, házasságán kívüli kapcsolataiból a legendák szerint csaknem harminc gyereke született. A Monarchia legnagyobb vadásza, a derék Ferdinánd, ekkor került olyan helyzetbe, amelyre sem a származási sorrend, sem a képessége nem predesztinálta. Míg Rudolf túl liberális volt „Ferencjóska” papa ízlésének, addig Ferdinánd megnyugtatóan ostobának és vaskalapos konzervatívnak számított.

Teljes neve szép és sokatmondó: Franz Ferdinand Karl Ludwig Josef von Habsburg-Lothringen, Erzherzog von Österreich-Este. Ez az „Este” a végén azért jelentett egy s más: mint Este hercege a birodalom leggazdagabb embere lett. Felesége viszont, Chotek Zsófia grófnő, kétségkívül rangon aluli kapcsolatnak számított. Mesalliance volt a javából.

A drága Zsófia szívott miatta eleget, de nem volt mit tenni, hisz bármilyen magas polcon ült vagy állt az ura, ő mindezek ellenére rangon alulinak számított. Bécsben senki sem kereste a társaságát, még a Burgtheaterben sem ülhetett a férje mellé a császári páholyba. A derék, férjénél mindenképpen értelmesebb matrónának a sértések és megaláztatások tömkelegét kellett elviselnie. Akarta, nem akarta, nyilván nem, de kellett. A cseh származású asszonyka mindenben egyetértett a férjével, leginkább a magyarok elleni kirohanásaiban. Nem volt se szép, se csúnya, enyhén elhízott, így termete kissé ellensúlyozta rangbeli súlytalanságát. Kicsiny tokája talán még némi felsőbbrendűséget is kölcsönzött lényének, főként, amikor dinasztikus kötelességeinek kellett eleget tennie. Férjét azok gyilkolták meg, akiknek némi szerepet próbált juttatni a magyarokkal szemben, hogy kiépítse a dualizmus helyett a szlávok bevonásával a „trializmus” rendszerét.

Nagyapám néhány dologról értesült ugyan az újságból, de nem érdekelte, és neki volt igaza. Nem sejtette, hogy ez a nap fogja elrepíteni messzire, egészen Taljánországba, ám ha sejtí, akkor sem tehetett volna semmit.

A baromarcú herceg roppant nagy mellénnyel állt a nagyon ünnepi csuklóztatási terv mellé. Nem fogta fel, mennyire népszerűtlen, ő és lompos felesége, aki a gyerekek születését követően lassan kezdte elveszíteni minden formáját. A trónörökös útját az udvar ambivalenciával kezelte: egyszerre támogatta, egyszerre gátolta. Diplomáciai szempontból aztán mégis inkább előnyösnek tartotta, mintsem veszélyesnek. Amikor a baromarcút a császár, nagyjából egy évvel korábban, kinevezte a fegyveres erők főfelügyelőjévé, elsőként utasította vissza Graf Conrad von Hötendorf vezérkari főnök tervét a Szerbia és Montenegró elleni előzetes csapásra. Azaz a herceg egyáltalán nem volt háborúpárti, nem volt ő semmilyen párti, egyszerűen sodródott, ahogy az jellemző volt rá és családjára, ám ha választani kellett volna, nem keveredik háborús konfliktusba. Sodródott, ahogy a tehetségtelen emberek sodródnak. Örök másodiknak lenni nem éppen a legkellemesebb. Óvatlan volt, mindenféle értelemben. Háborút biztosan nem akart. Ironikus, hogy éppen őt gyilkolták meg, így hirtelen ok lett, pedig született okozat volt.

Azt sem vette figyelembe, hogy alig néhány év alatt három merényletet követtek el ellene, noch dazu: az áruló Redl titkosszolgálat ezen kívül legalább tucatnyit akadályozott meg. Alfred Redl, a legfőbb titkosszolga, a férfiakat szerette; ezzel zsarolta a hírhedt cári titkosrendőrség, az OHRANA. Az ezredes a látogatás előtti évben a Hotel Klomsterben lőtte föbe magát, a szolgálat vele, ő meg a szolgálattal együtt múlt ki. Az első hivatalos közlemény szerint „ideggyenge volt és álmatlanságban szenvedett”. Csak ne tudta volna meg Egon Erwin Kisch, aki jó időben éppen jó helyen volt, hogy a szobájában női ruhákat találtak, amiket a derék ezredes légyottjain magára öltött. Kiderült az igazság, Perszephoné meg méltán mosolyoghatott. Az eset viszont helyrehozhatatlan károkat okozott a gépezetben.

A főherceg még azt sem vette figyelembe, hogy Boszniában enyhén szólva nem éppen baráti érzelmeket táplálnak a Monarchia leendő uralkodója iránt. A beszédes nevű „Egyesülés vagy Halál” szerb titkos szervezet ekkor már igen aktívan működött. Az összeesküvés népszerűségét a nacionalizmus édes mákonya emelte magasba. Nacionalizmus, éljen a nemzet – bárhol és bármikor. Minden félresikerült roppant fogékony erre, hisz így leplezheti életének nyomorúságát, saját kicsinyrendűségét, és méltán érzett öngyűlöletét. Minden szélsőséges helyzetben jól jöhet egy kis kábulat, adagoljuk módszeresen, és akkor a tehetséges és megfelelő módon gátlástalan szédelő az emberekkel azt tehet, amit akar. Zászlók, kokárdák, himnuszok. „Meg nemzeti lófasz a segítetekbe”, gondolta nagyapám.

Öfenségének a sok figyelmeztető jelet nem lett volna szabad figyelmen kívül hagyania. Volna. Felesége és orvosa is figyelmeztette, ne menjen. Kezdetben hajlott rá, hogy lemondja az egész cirkuszt, de mások, mint például Montenuovo herceg, arról győzködtek, hogy egy hatásos hadgyakorlat, és a hozzárendelt színpompás, meglehetősen kardcsörgető felvonulás hatásos eszköz az erő fitogtatására, valamint a fent említett titkos és féltitkos csoportok féken tartására. Az erő pedig azért van, hogy fitogtassák. Az egyenruha meg azért, hogy felvegyék. Egyébként sem viselt mást, csak egyenruhát. A cezarománia és az egyenruha-őrület kéz a kézben jár.

Nagyapám erről nem tudott semmit, őt ekkoriban inkább a szomszéd mellyes lány érdekelte, jobban, mint a baromarcú, őt üldözte nemes gerjedelmével, míg nem, nevésségesnek érezve a helyzetet, lemondott e gerjedelem halovány lehetőségéről. A baromarcú követhette volna nagyapám példáját, de amit a konok fejébe vett, azt nem lehetett kiverni.

Nagyhirtelen fatalista lett. „Mindig életveszélyben vagyunk, de bízni kell Istenben.” Bölcs mondás. Bár a fatalista egyben ateista, és leginkább kétségbeesett. Kétségbeesett, mint a mesebeli király, aki egy pillanat alatt elvesztette birodalmát, de kétségbeesése nem terjedt tovább a királyi kamra befőttejének eltűnése miatt érzett keserűségén. A patkószeg elveszett.

A hadgyakorlat még rendben lement. Célja a szerbek megfélemlítése volt, és vagy elérte a célját, vagy nem. Ez a dialektika igazi lényege. A látogatást mindemellett nagy okosan a szerbek nemzeti gyásznapjára, a törököktől elszenvedett vereség időpontjára tették. Talán véletlenül. „El is baszták rendesen” – mondta később nagyapám.

Már az utazás is rossz előjelekkel kezdődött. A vasúttársaság a szokásos szalonkocsi helyett csak egy elsőosztályú vagonot tudott a főrangú pár rendelkezésére bocsátani. Abban meg nem működött a világítás, ezért gyertyákat kellett gyújtani. A huszadik század kapujában! Skandalum! A herceg előbb hajóra szállt, majd ismét vonatra, így ért Mostarba.

A hadgyakorlatozást követte a végzetes parádé. A programot előbb törölni akarták, nyilván a biztonsági kockázatok miatt, azonban egy másik nagyeszű katona, Potiorek tábornok hevesen ellenezte, mi másra, mint a katona „kötelességére” apellált. Nem tévesztette el a hatást. Ferdinánd ugyanis mindig katonának akarta tudni magát, csak aztán trónörökösnek. Egy katona pedig nem fél. A nyúl fél, a kiséger fél, a vad-oláh fél, a tót fél, a nomád-magyar fél, de egy főherceg nem. Szarajevó fellobogózva várta a párt és a kíséretet.

Halott főherceg nem főherceg, hanem casus belli. Mit tehetne ellene? A történész megmondta: ez szükségszerű volt. Gavriło, miután megitta a kávéját a sarki kisboltban, a járdára lépve megtörölte a száját, kissé meglepedkezve arról, hogy kávéfoltos lett a zakója, és, persze, süttött a nap, az áldott júniusi nap... vagy esett az eső, az áldott nyári eső... Mindegy. Talán nem esett, mert a baromarcú a nejevel nyitott kocsiban ült, és annyira még egy Habsburg sem hülye, hogy szándékosan eláztassa magát – szóval akkor ez a Gavriło színre lépett.

Nem tartunk még itt, érdekes események előzték meg a ravasz meghúzását, amiről nagyapámnak fogalma sem volt, de miért is lett volna, ő csak baka lesz majd abban a seregben, amit hősieken feláldoznak.

A hat automobilból álló konvoj az állomás mellől egyszerre indult. A terv a következő volt: először megtekintik a helyi kaszárnyát, aztán a kocsisor továbbhajt a Miljacka menti úton, hosszan el a folyó mentén, majd az Appel rakparton befordul a városháza felé, ahol a polgármester úr fogadja a tekintélyes vendégeket. A herceg eztán, malacképu felesége nélkül, a múzeum épületéhez hajtat.

Az Appel egyik oldalán lobogók százai, a másik oldalon a gát, és végig sok-sok ember. Tömeg. Mindössze néhány tucat rendőr vigyáz a rendre és a trónörökös életére, egészségére, biztonságára.

A hét fiatalember, mindannyian a mozgalom tagjai, kissé idegesen, ámde elszántan léptek ki abból az épületből, amely az előzetes találkozó színhelye volt. Gavriło kis-

sé sápadt volt, öltönye változatlanul kávéfoltos. Rosszul aludt. Eddigi életére gondolt, és ettől nem lett boldogabb. A kilenc gyerek közül csak az egyik volt, egy a sok közül, nem a legkedveltebb, nem a legvisszataszítóbb, egyszerűen átlagos, szürke, az égedta világon senkit nem érdeklő unalmas niemand. Még utálni sem volt miért. Cserébe már szinte gyerekként magába szívta a Monarchia iránti gyűlöletet, mivel sokkal egyszerűbb gyűlölni, mint okot keresni az öngyűlölethez. Bár talán a kettő együtt jár, egyik leplezi a másikat. Az első balkáni háborúban a szürke kis fickó a szerb hadseregben harcolt, ott sem szerette senki. Önmegvetése megmaradt, ellen-gyűlöletbe fordítva. És nem volt elég lelkiereje, hogy kiloccsantsa a saját agyát, ahhoz némi bátorság kellett volna. Kis nyomoronc, idéten kis bajszocskájával, kefehajával, beesett szemével. Igazi málészájúnak tűnt, tényleg az volt: nem tudta becsukni a száját, ismeri ezt mindenki, lefittyent alsó ajak, a nyál kissé mindig kicsordul. Málészájú minden szemlélő számára. Már, ha valaki szemlélte – volna.

Aztán, hogy elhiggye, mégiscsak valaki, belépett a Mlada Bosna terrorszervezetbe. A terrorista általában is egy félresikerült, akinek nem jött össze, egy kiterjedés nélküli színtelen, szagtalan, aki vagy ami abban a pillanatban, amikor öl, istennek képzeli magát, és, ha tehetné, boldogult vigyorral nézné tette után saját, szertesztét fröccsenő agyvelejének darabjait. Árnyékegyszisztenciák, csupán úgy élnek, mint a szobapáfrány, mindössze fotoszintetizálnak, és csak ösztönlényként érzik otthonosan magukat, esznek, isznak, üzekednek; egyéb cselekvések számukra túlon túl fárasztóak. Önmagában a létezés több, mint problematikus. Vannak, de senki sem veszi észre őket. Tehetségük nincs, gondolatuk sekélyes, személyiségük elporladt; vagy nem volt, vagy semmi-vé lett, így marad a kés, a puska, esetleg a bomba. A félresikerült annyival rosszabb az ösztönlénynél, hogy olyan, *mintha*. Mintha ember lenne, van két keze, két lába, orra a fülei között nagyjából középtávon helyezkedik el, mintha beszélne, mintha látna és érzékelne, mintha érezne, mintha gondolkodna; jár-kel, öltözködik, az utcán, a téren a kupleráj előtt, bemenni ugyan nem mer, mégis *mintha*. Az árnyék maga a mintha. Olyan, mint a mintha-szabadság, az sokkal veszélyesebb, mint a zsarnokság. A mintha elbágyasztja az ember józan immunrendszerét, védekező képességét, elálmosítja, elaltatja, végül az illetőt magát, akár egy vasárnapi ebédet, elfogyasztják. „Ezek” ugyancsak azt a látszatot keltik, „mintha” emberek lennének. A mozgalom kereste és megtalálta ezeket. A senkiket, a minthákat, akik vagy amik a valami bűvöletében élnek. Egyikük sem volt több húsznál. Hat boszniai szerb és egy muzulmán. Ő, vagyis Mehmed ment elől, rá várt a feladat, pontosabban övé volt az első lehetőség, az első dicsőség.

Amikor kiléptek az épületből, a kávé mellett még a szájukban volt az esti, bátorságot adó rakija kesernyés íze. Legtöbben a középiskolai mozgalomban léptek kapcsolatba a felnőttek világával, előbb, persze, egymással. Az ország telis-tele volt titkos diákszervezetekkel, különféle ügyekbe kapcsolódva, amelyek közül a „felszabadítás” és a „hazával való egyesülés” kiemelt szerepet kapott. Pusztuljanak a Habsburgok meg a magyarok! Esetleg a horvátok, digók és albánok. A zsidókról se feledkezzünk meg. Dögöljön meg mindegyik, ahol van, csak ne legyen ott, ahol a szabad szerbiaiak saját hazát építenek. „Egyesülés vagy halál!”

Mehmed, az első merénylő, a Cumurja-híd mellett állt. Hozzá érkezett meg a konvoj. Kibiztosította a kezében tartott kézigránátot, hirtelen mozdulattal arra a kocsira dobta, amelyikben a trónörökös és a felesége ült. A gránát azonban nem robbant fel, egy pillanatra fennakadt az autó lehajtott ponyváján, majd legurult a földre, végig-

kopogott a járdán, gurult, gurult egy kicsit, mint a mesében, majd a következő kocsni mögött explodált. A trónörökös nem csupán megmenekült, hanem, a díszsortüzek és a zsvaj miatt, nem is hallott semmit az egészből. Aztán a sofőr mégis észrevett valamit, megállt, gyalog visszament, és megnézte, mi történt. Látva, hogy nincs nagyobb baj, a konvoj folytatta útját. A merénylőt elfogták, de mivel semmit nem lehetett kiszedni belőle, magányos terroristának vélték.

A trónörökös kocsija, egy pompás Gräf und Stift közben az Appelen a városháza közelébe ért. A polgármester kissé ideges beszédben köszöntötte az uralkodópárt, mire a herceg nem kevésbé idegesen felolvasta előre gondosan megírt beszédét, majd mindannyian bementek az épületbe, elég zaklatottan, minthogy már tudtak a merényletről. Felmerült, hogy lefújják az egészet.

Aztán mégis úgy döntöttek, ki tudja, miért, hogy folytatják a programot, mégpedig az előre eltervezettek szerint, gondolván, hogy egy sikertelen merényletet nem követ egy második. Még azt az ötletet is elvetették, hogy a közelben tartózkodó sorkatonaságot vegyék igénybe a biztosításhoz. Az egész terv és kivitelezés olyan volt, mint az egész Monarchia. Szánalmas. Amatőr. Szánalmasan amatőr.

A kocsisor sebesen újra nekilódult. Most már mindenki leginkább túl akart lenni az egészen. Mintha a leghosszabb nap lett volna. Für alle Fülle kissé megváltoztatták az útvonalat, „csak” a sofőröknek felejtettek el erről szólni. Az első kanyarnál az egyik autó rossz irányba fordult, rákiáltottak, hogy álljon meg, forduljon vissza. Az egész sor lestoppolt, köztük a trónörökös kocsija rögtön másodikként. Éppen ott, ahol szegény nyomorult „mintha” állt. Pedig Gavriło már nem remélt semmit, igazából csak nézni akarta a menetet. Most azonban hirtelen elővette a pisztolyt, kicsit szerencsétlenkedett vele, ezt egy civil rendőr észre is vette, de már nem tudta megakadályozni a ravasz meghúzását. A fegyver nem szólt nagyot. A lövés a trónörököszt a nyakán érte. Egy másik a feleségét. Amikor a kocsni újra elindult, senki sem tudta, mi történt igazán, mindketten éltek. Már nem sokáig: a leghosszabb véres nap véget ért.

Nagyapám, talán éppen abban a pillanatban, amikor a lövés eldőrdült, vizet hozott a kútról, fejére locsolta, hogy lehűtse magát, mert meleg volt, „mocsadék meleg”. A kis alföldi faluban senki nem gondolt semmire. Legfeljebb a vacsorára. Valami hirtelen meglebbentette a leveleket, egy szellő, vagy csak egy fuvallat. A madarak felrebentek, ettől a kutyák, akik addig alétan heverték a porban, felugrottak és csaholni kezdtek, a csirkék megzavarodtak, a most kikelt sárga kiskacsák ijedten hápogtak. Valami elkezdődött, csak senki nem tudta, mi. Vagy csak utólag magyarázta bele. ■ ■ ■

■ **Gyenge Zoltán** filozófus, író, műfordító, a Szegedi Tudományegyetem egyetemi tanára, az MTA Doktora. A JATE-n jogot, az ELTE-n filozófia szakot végzett, ösztöndíjas volt a Bécsi és a Heidelbergi Egyetemen. Német idealizmussal, egzisztencializmussal és művészetfilozófiával foglalkozik. DAAD és Széchenyi Professzori ösztöndíjas, Fitz-díjas (2007), valamint az „Év szerzője” (Typotex, 2014).

Héjában krumpli

Nem akarom, de újra az égetőkemencével álmodom. Nem egészen olyan, amelyet a számozott ruhás férfiak és nők parancsszóra építenek a légerekben, nem, ez egy jóval kisebb, színes-máz-
zas porcelánnal borított kémény alatt áll, épp a városi erőmű aszfaltozott udvarán. Valójában csak a kémény miatt hiszem, hogy halottégető kemencét látok.

Ez itt, a reggeli műszakváltás előtt megszólaló gyárkürt hangjára óriásit szippant az izzó szénből, szűrős szagú füstöt pöffent a parázsszínű égre. A füst szélesen terjeng a város fölött, borongós árnyat húz az erőmű udvarára, a pizskosszürkére festett hópelyhek sietve olvadnak el a bakancsom orrán. Ahogy lenézek, apró gomb- és csontdarabok gurulnak a földön. A szűrős szag ismerős, de hogy mit keres mellettem Szent Péter, és miért faggat arról, mit gondolok, mennyit nyom a lelkem a kezében tartott karos mérleg tálcáján, sehogy sem értem. Közben mosolyog, szemöldökét húzgálja, én meg legszívesebben elszaladnék, de nem merek. Pontosan tudom, ő nem lehet itt műszakváltáskor, hacsak azért nem, hogy az oldalán lógó hatalmas kulccsal kinyissa a nagykaput. Ha kinyitná, szaladnék, végig a város szűk utcáin, ahol mozdulatlan turbánkupolás óriások a házak, üveglak szemükkel lesnek utánam, figyelik egyre szaporodó léptem, amíg elhagyom a várost, átjutok a vasúti töltésen, át a kiserdőn, míg végül hazajutok, haza, a mi kis falunkba. Ha odaérnék, meg sem állnék egészen a templomig, ahol Kőnig Atya vár a hittanteremben. Az asztalnál ül, ahogy szokott, int, hogy üljek le a sparhelt mellé. Épp illatos krumplit süt héjában. Az édeskés, meleg illat bekúszik a gyomromba, ami egészen apróra zsugorodott a krumpli utáni vágyakozástól. Kőnig atya pizskavassal kaparja ki a parázból a szenes bőrrű gumókat, egyenesen a konyharuhával bélelt fatáliba, látom, ahogy a krumplihéj repedései alól, mint érett vajkörtebél, fordul ki az omlós krumplihús. Az atya tányérra tesz egyet, finoman lekapargatja róla a hamut, félbevágja, késhegynyi vajjal keni meg a tetejét és nekem adja. Azt sem bánom, hogy forró, és megég a nyelvem, azt sem, hogy a héja keserű, csak érezhessem

az ízét. Néhány falattal eltűntetem, csak egy ujjbegynyi égett héjdarabkát hagyok belőle. Istenem, mennyire vágyom most arra a héjában krumplira!

Hideg verejtékben ébredek, szomorú vagyok, hogy megint az égetőkemencével álmodom. Először akkor esett meg velem, amikor Kőnig Atya a templom alatti pincébe bújtatott a falubeli gyerekekkel. Azt mondta, maradjunk ott, amíg visszajön, és Isten bocsásson meg az emberiségnek a tetteinkért, azzal ránk zárta a vaskos faajtót. Én ugyan nem értettem pontosan, mit tettünk, és hiába vártuk, az Atya sehogy sem akart értünk jönni. Összebújtunk, egészen különös volt, ahogy a nagyobb lányok hozzánk értek, olyanféle melegség öntötte el a gyomromat, mint amikor vajas krumplit ettem. Az ezeréves, nyirkos pincefalba fekete óriáspókok kapaszkodtak, néztem őket, ahogy sötét szemükkel figyelnek, és akkor, igen akkor álmodtam először azzal a kemencével, amiről nem szabadott beszélni. Emlékszem, álomban Kőnig atya a kemence előtt állt és csak annyit mondott, a szív ég el utoljára, ezt jól jegyezzük meg. Amikor felébredtem, nagyon éhes voltam. Végül a sekrestyés nyitotta ki az eltorlaszolt ajtót, azt mondta, az Atya nem tud jönni.

Hát ezért félek én elaludni, mert akkor jön az égetőkemence, és utána mindig valami rossz történik. Amikor az Atya nem jött értünk, a sekrestyés összeszedte a templomi ezüstöt, zsebébe dugta a perselypénzt, csak ezután vitte be a tisztékhez az Atya papírjait. Előtte lefürdött, tiszta inget vett, úgy indult a németekhez. Vasárnap volt, mi a templomban maradtunk a gyerekekkel. A sekrestyés a hívekkel jött vissza, azt mondták, meg kell tartani a misét, vagy legalább imaórát, a tiszteletes kedvéért. Aztán elfogyasztották a kamrában fellógatott fél szalonnát, amiből az Atya nekünk szokott apró falatokat osztani. A pincéből felhozták a misére tartogatott borokat, a sekrestyés énekelt, volt, aki megsíratta Kőnig Atyát.

Én most már biztosan tudom, hogy nem jó jel, ha az ember égetőkemencével álmodik, mert ma reggel a sekrestyés azzal rontott be a szobánkba, hogy Feltámadás van, menni kell a körmenetre az Atya miatt. Mondani akartam, hogy nem akarok, mert folyton az égetőkemencéről álmodom, és az rosszat jelent, de nem mondtam, mert a sekrestyés egy meleg, héjában sült krumplit nyomott a kezembe. Jó illata volt. Nem egészen olyan, mint amikor az Atya vajazta nekem, de jó. Azt is tudom, hogy a szíve mélyén mégsem olyan rossz ember a sekrestyés, még ha a kabátzsebébe el is dugta az ezüst gyertyatartót. Végül szót fogadtam, mentünk Feltámadásra. ■ ■ ■

Braun Ilonka

Arózsamárvány vöröslő erei úgy futják körbe Braun Ilonka ovális keretbe foglalt fakó portréját a temető félreeső sarkán, ahogy apja szemének bogarát az őrlőlet pókhálója. A férfi hinni akarja, hogy a tizenhat éves Ilonka egyszer majd megpihen ebben az elátkozott falusi temetőben, hogy nem hiába hozatott Erdélyből lovaskocsin márvány sírkövet, verette rá az *Élt tizenhat évet* betűit kovácsoltvasból, nem hiába megy a főbíróhoz hetente, hogy újra és újra elmondja, a lánya nem szökött el, higgyenek neki, ő biztos benne, hisz épp szomszéd faluban lakó nagynénjéhez indult a hajnali vonattal, hogy mikvébe kísérje, azóta semmi hír felőle.

A temető felé vezető út fái szemük elé tartják csupasz karjukat, magasra emelik állukat, kopasz fejüket oldalra fordítják, ahogy a faluban biciklit toló asszonyok, ha az öreg Braunt látják közeledni. Bolond zsidó, a vén zsugori, suttogják a háta mögött, még az is lehet, hogy ő tette el láb alól a saját lányát, nehogy egy fillért is rá kelljen költenie. A márvány is biztos csak műmárvány, hogy ámítsa az egyszerű falusi népet.

Az öreg vastag cipőtalpára hó tapad, a recék között az elmúlt év sár- és agyagtörmelékébe száraz levéldarabok, jégbe fagyott bodobáctetem tapad. A világon minden születésnek és elmúlásnak nyoma van, így tanulta az apjától, az meg az ő apjától, és sehogy sem érti, hogy tűnhetett el az ő szépséges nagylánykája nyomtalanul, magyarázza hetente a főbírónak. Talán szerelem van a dologban, tiltott szerelem, mondja amaz. Majdcsak hazajön egyszer. A fiatal lányokkal előfordul az ilyesmi, ki tudja, meglehet, hogy túl szigorúak voltak vele odahaza.

Néhányan látni vélték Ilonkát aznap hajnalban a vasúti töltésen sétálni az állomás felé, de a jegycsípő, a nagyvárosi állomásfőnök sem emlékszik rá. Az apa biztos benne, a lányát megölték, a nagynéni kezdetektől mondja, csakis véráldozatról lehet szó, hiszen mindenki tudhatta, Ilonka volt az egyetlen szűz lány a faluban. Egy ideig az újságok is felkapták a véráldozat eshetőségének hírért, de bárminemű nyom és bizonyíték híján a főbíró elvetette a perindítás lehetőségét. Tisztesseges vidék ez, nem volt erre precedens korábban, különben is, az egész vérvádaskodás egyszerű kitalációja az emberi elmének, mondja egyre Braunnak.

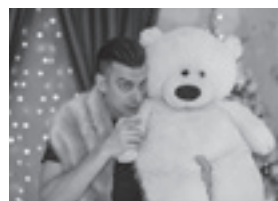
Az útmenti nyárfák megvetéssel kísérik a varjúforma alakot, fekete kaftánt, szőrmés strájmilit visel, mint sábesz idején szokás odahaza. Kalapja alól kilógó pajesza minden sánta lépésnél ferdén imbolyog. Az olvadó hó latyakos leve a fekete cipőbőrbe issza magát, a férfi rövidebb lábán magasabbra kúszik a nadrágszár szabálytalan sárpasszéja.

Egy éve mindennap kijár a temetőbe. A faluban Braunék az egyetlen zsidó család, örüljön, hogy befogadták, mondta a főbíró, amikor zsebébe súlyos aranytól zörgő erszényt nyomott az öreg, cserébe a bíró felajánlott egy távoli sarkot a halottnak gondolt leány temetőhelyéül. Csakhogy a lány se élő, se holt. Talán valami boszorka, találgatták egy ideig a vénasszonyok a falu főterén, még az is lehet, hogy éjszaka jár haza, mostanában sok a fekete holló a házak körül, azelőtt sosem merészkedtek ennyire emberközelbe, most meg sötét foltokban borítják a konyhakerteket. A múltkor az egyik a szomszéd tornácára is felrepült az egyik hajnalban, bekopogott az ablakán, aztán huss, már el is illant. Az lehetett a lány, és az egész temetősi, meg a márvány sírkő csak szemfényvesztés.

Lassan el kellene fogadni, hogy szerelem van a dologban, köztudott, hogy az meg elveszi a lányok esztét. Az is lehet, hogy teherbe esett, ki tudja? Aztán egy napon majd hazajön, karján a kisbabával, mondja a főbíró, azzal egy óriási bíbor színű pecsétet nyom a *Braun Ilonka* feliratú dossziéra. Az öreg Braun szeme előtt vöröslő foltta olvad a nyomdafesték, egyenként oldódnak alaktalanná a nyomtatott betűk: *Az úgy lezárva!*

Bali Anikó Kisvárdán született, Pécs mellett él. Pécssett végzett bölcsész szakon. Verseket és prózákat ír, 2019 óta publikál rendszeresen. Írásai hazai folyóiratokban, antológiakötetekben kerültek közlésre. 2023-ban *Ha megérkezel* címmel jelent meg első verseskötete (Parnasszus Kiadó).

Újpesti Borvíkend

András kiragasztott egy cetlit a kapura: HA NEM SZÓL A CSENGŐ, HÍVJÁL! Alatta a mobilszám, és a biztonság kedvéért még a teljes nevét is kiírta nyomtatott nagybetűkkel. Harminchét éves fiával, Öcsivel élt együtt a kilencedik kerületi kertés házban. Eldugott, magas fáktól árnyékolt kis utca volt. Andrásék előtt egy vadgesztenye állt. Öreg volt már, talán még András apja is leesett róla párszor gyerekfejjel. A környéken lakó családok ősszel mindig rájártak a lepotyogott termésre, hogy a gyerekek legyen mit technikaórára vinni. András nem bánta. Olyannyira nem, hogy tavaly felfűrt a téglakerítésre egy átlátszó kis dobozt, és gereblyezés után abba dobálta a gesztenyét. Valahogy azóta nem fogyott. A dobozba könnyen beesett az eső, bemászott mindenféle undorító bogár, és hamar bebüdösödött.

Az értesítő szerint a futár reggel nyolc és tizenegy óra között érkezik. Szeptember eleje volt, az iskola már elkezdődött, de a napi csúcshőmérséklet néha még megközelítette a negyven fokot. Öcsi erősködött, hogy átkéri magát délutáni műszakba.

– Értsd már meg, hogy behozza a futár! – fakadt ki András. – Kiírtam, hogy szarakszik a csengő. Majd hív!

– Jó, csak ha bénázik, és segíteni kell neki, jobb, ha én megyek.

– Ne idegesíts már, hogy ketten nem bírunk el egy hatvankilós mosógépet.

– Elbírod, csak kettőnk közül, ha valaki megerőlteti magát, nem nekem fog rálógni a sérv a tökömre.

– Na, ezt most befejeztük!

Öcsi elment dolgozni, de úgy felhúzta magát, hogy csak a raktárban vette észre, nincs nála a telefonja.

A szomszédot csak Szomszéd Palinak hívták. Szerszámboltja volt a Soroksári úton. Piros lemezpolcokon sárga műanyagdobozokban kínált csavart, szerszámot, alkatrészt satöbbi. A gesztenyetartó dobozokát is Pali-csavarok rögzítették a kerítéshez. Kocsival járt be dolgozni. Öcsi már fél órája a Kálvinon lévő Tesco Expressz raktárában rendezkedett, amikor Szomszéd Pali kitolatott a háza elé. Pár percig még a telefonját nyom-

kodta. Ha úgy adta volna elő, hogy erőt gyűjtött, mielőtt kigurult az árnyékból a reggel háromnegyed nyolckor is izzasztó hőségbe, Öcsi azt is elhitte volna, de azért mind tudták, hogy Pali megitta a magáét, meg gyakran a másét is. Még kába volt a tegnapi-tól. Gyűltek az esőfelhők, nyomták maguk előtt a füledt, nyálkás meleget. Szomszéd Pali látta, ahogy a futár a fehér kistherrel nyolc előtt tíz perccel leparkolt, kiszállt, és a kapuhoz sétált. Fém pénznyi anyajegy volt a homlokán. A férfi megtalálta a cetlit, de mintha nem nézte volna meg, mi van ráírva. Megnyomta a csengőt. Pali bá ablakai le voltak húzva. Hallotta ő is a ding-dongot. A futár várt fél perccel, aztán megfordult, kinyitotta a teherautó oldalajtáját, leemelte a föliába csomagolt Electrolux mosógépet, és a kapu elé állította. Már visszacsukta az oldalajtót, és nyitotta a vezetőoldalt, amikor Szomszéd Pali rákiáltott:

– Hé! Nem várod meg?

A futár legyintett és beszállt.

– Dolgom van.

Aztán szütyögött egy sort. Pali bá szerint aláírást hamisított az átvételre, majd elhajtott. Még a biztonsági övet sem csatolta be. Aztán az öreg szomszéd is kigurult az útra. Épp csak a szeme sarkából látta, hogy András nyitja a kaput. Pali lefékezett. András koszosfehér alsógatyában, hosszú szárú zokniban és sötétkék crocsban jelent meg a kapuban. Kócos, ősz haja még vizes volt. Éppen zuhanyozott, amikor csöngettek. A fejét vakarta, aztán jobb híján csípőre tette a kezét.

– Segítsek? – kiáltotta Szomszéd Pali.

András intett, mintha nem is nemet válaszolna, csak köszönne:

– Hagyjad!

– Felhőszakadás lesz – erősködött a szomszéd.

– Ez meg egy mosógép. Víz a szakmája.

Szomszéd Pali megadóan biccentett, és kihajtott a kis utcából.

András kerített a garázból egy szürke-lila-rózsaszín csíkos rongyszőnyeget, a doboz elé terítette, és ide-oda fordítva rálépegetett a mosógéppel. Aztán megmarkolta a régi szőnyeg két sarkát, és a géppel együtt végigcibálta a betonozott udvaron a bejárat vonaláig. Onnan még nyolc lépcső vezetett az ajtóig. Ekkor kezdett esni, méghozzá kövér cseppekben. A mosógép oldalával a lépcsőre fektette, aláfogott, és tolt. Rögön benyilallt a hasa, de András azt gondolta, a fene bassza meg, hát pár éve még ennek a dupláját is gond nélkül megemeltem! Képtelen volt bevallani magának, hogy nem pár éve, nem a dupláját, és azt sem gond nélkül. Valahogy a kor egyre több hazugságra készítette magával szemben, de most, amikor a lépcső közepén térdelt, a vállával a mosógépet, markával a hasából kitüremkedő dudort tartotta, végre megértette, milyen öregnek és kiszolgáltatottnak lenni. Felnyögött. Lábbal tolt magát és a mosógépet. Úgy érezte, mindjárt kiszakad a bele. Ordított, de senki nem hallotta. Megint nyomott. A mosógép nekikoccant a bejárat ajtónak. Hát ez az, gondolta. De kurva okos vagy, András! És most?

Az a kevés ruha, amit viselt, már csuromvíz volt. Kifordult a mosógép alól, ami azonnal visszacsúszott a lépcső aljáig. András felkúszott az ajtóhoz. Közben mintha csavarhúzó forgattak volna a hasában. Felnyúlt, a kilincs után tapogatózott. Ebben a testhelyzetben még rosszabb volt. Ráadásul el sem ért odáig. Felkönyökölt. Ettől úgy benyilallt a sérv, hogy András megint felordított. Végre megvolt a kilincs. Kinyitotta

az ajtót. Már csak egy lábbal tolta magát egyre bentebb, a telefonig. Úgy emlékezett, azért állt meg kétszer, hogy erőt gyűjtsön. Valójában mindkétszer elájult.

Délután Öcsit annyira meglepte, hogy nem volt bezárva a kapu, hogy előbb reflexből ráfordította a kulcsot, majd visszanyitotta, és csak utána nyomta le a kilincset. A szemét végig a kerítésre fűrt műanyag dobozán tartotta. Gesztenye nem volt benne, víz viszont majdnem színig, és a felszínen kapálózott valami furcsa, fekete bogár, ami félúton volt a százlábú és a futrinka között. Az eső régen elállt, az ég tiszta volt, a betonozott kocsibehajtó felszáradt, csak a föld volt nedves a gesztenyefa alatt. A kapura ragasztott cetlit lemosta a víz. Öcsi belépett a kertbe, és rögtön meglátta a lépcsőn fekvő mosógépet és a szőnyeget.

A géphez sietett. Rátette a kezét. Kívül száraz volt, de a víz bejutott a csomagolás alá, a garancia is elázott. Öcsi benyitott a házba, de mielőtt belépett volna, megtorpant a kőre száradt sárga folt láttán. Vagy háromméter hosszú lehetett a húgyfolt.

Az étkezőben talált rá a cetlitömbre, mellette kék toll. A hegye kint volt. Ki fog száradni, gondolta, és visszakattintotta, de csak azért, hogy elodázhassa a cetlire firkantott üzenet elolvasását. Nem az apja kézírása volt.

NEM ÉRTÜK EL TELEFONON. AZ APJÁT A SEMMELWEISBE VITTÜK.

Az asztal túlsó sarkán ott hevert Öcsi mobilja. Lemerült. Egyszer nem viszem magammal, gondolta, egyetlen egyszer...

Csöngettek. Öcsi kiment. A szemközt lakó öregasszony várta.

– De nehezen szólalt meg, vagy két perce nyomkodom! Itt volt a mentő.

Öcsi bólogatott.

– Tudom.

– De hát mi történt?

Öcsi rázta a fejét.

– Nem tudom. Most értem haza. Mindjárt bemegyek hozzá.

Ekkor parkolt le a háza előtt Szomszéd Pali is. Nem értette, mi dolga van Öcsinek azzal a hisztis vén kurvával. Covid alatt vagy hatszor hívta ki a rendőröket, mert Pali tilalmi időben sétáltatta a kutyáját. Nem értette meg, hogy úgy szabad.

– Minden rendben?

Öcsinek nem volt ideje válaszolni.

– Andrást elvitte a mentő – mondta a nő, de úgy, mintha már a siratásra hangolna.

Szomszéd Pali intett Öcsinek, hogy jöjjön közelebb, de a nő félreértette, és ő is az autóhoz sétált. Azt hitte, Pali nem akar kiabálni, Pali meg azt, mindjárt letépi a kormánykereket, és azzal veri halántékra a nőt.

– Na? – hajolt Öcsi az ablakhoz.

– A futár letette a csomagot az ajtóba, és lelépett. Volt egy randa nagy anyajegy a homlokán. Apád erősködött, hogy be tudja vinni. Már mint a mosógépet. Nem az anyajegy. Ráhagytam. Tudod, milyen. – Pali bá beszívta az ajkát, és várt, mit szól a másik. Hibásnak érezte magát, ez volt a gyónás, és most tudni akarta, hány miatyánk lesz.

– A kurva életbe! – fakadt ki Öcsi. – Velem is ezt csinálta. Direkt a szájába rágtam, hogy itthon maradok, ha kell.

Megfordult, és visszatrápolt a házukhoz. Pali bá kiszállt, és utánaszaladt. A lelkiismerete nehezen engedte. Kiharcolta, hogy hadd segíthessen bevinni a mosógépet.

Legalább a garázsba, ahhoz nem kell lépcsőzni. Az igazi megnyugvást mégis a napzáró deci törköly és a két kísérő Ászok hozták el.

Andrást látogatási időben műtötték. Öcsi hagyhatott neki csomagot a portán, de aznap már nem mehetett be hozzá. Ezúttal nem feledkezett meg a telefonról. Berakta az apját egy Fila táskába, hozzá a töltőt is, pénztárcát, alsóneműt, papucsot, pizsamát, fogkefét, fogkrémet, műanyag poharat, tusfürdőt és törölközőt. Aztán még bedobott egy régi Bibliát és egy még régebbi Garfieldot.

Miután eljött a kórházból, bekapcsolta a mobilját, és felhívta a kollégáját, Szotyit, hogy találkozzanak a Szöglet Presszóban. Épp végig tudta mondani, a készülék megint lemerült. Szotyí anyja nyugdíjig a Finclub egészségcentrumban dolgozott, amit Szotyí következetesen fíngklubnak hívott az onnan hazahordott Ferrotabs vastabletták miatt. Szerencsére a hiánybetegsége elmúlt, és a pajzsmirigy-alulműködése bő fél év alatt rendbe jött. Azóta bátrabban járt ki a Népligethez meccsre, de legfőképpen piálni. Öcsivel két éve dolgoztak együtt. Előtte lehúzott egy próbaidőt a Tiszánál is. Mindenáron be akarta vezetetni azt az új marketingszöveget, hogy: CIPŐ. A LÁBADRA. Nem sokkal később elküldték. Azt mondták, nem illeszkedett a személyisége a cég profiljába, de sok szerencsét kívánnak neki. Öcsi inkább arra tippelt, hogy a haverja előadott más örült ötleteket is. És bár még nem tudta, de fél órán belül ő maga is hallhatott egy ilyen ötletet. Sajnos akkor még tetszett is neki.

A Szöglet kicsi és olcsó volt. A Facebook szerint a hely *Mindig nyitva*, és száztizennégy ember négy egész kilencre értékelte. Az ablakra azt írták: KÉT SZÓT ISMEREK: MINDIG ÉS SOHA. KÜZDENI MINDIG! FELADNI SOHA!

A légkondi halkan duruzsolt. Öcsi rendelt egy lágert, leült a flippergép melletti asztalhoz, a zsebében kotorászott, aztán feldugta töltőre a telefonját. Rajta kívül ketten iszogattak odabent, mindenki más a kinti asztaloknál ült a ponyva árnyékában. Szotyí egy üveget késett, ezért a másodikat ő állta. Hozott egy csomag napraforgómagot és hamutartót is.

– Na mi van? – felbontotta a csomagot, és már vette is a szájába az első magot.

– Apám van.

– Hol?

– Kórházban.

Szotyí ledermedt, de aztán csak folytatta a ropogtatást.

– Infarktus?

– Sérv.

Szotyí legyintett.

– Abból már fekete öves, nem lesz baja.

– Az a rohadt futár nem vitte be neki a mosógépet.

Öcsi a szájához emelte a sörét. Szotyí gyorsan az üvege után nyúlt, próbált koccintani, de úgy nézett ki, mintha Öcsire akarná önteni a piáját. Kocc. Ittak.

– Megvan a száma? Nem küldtek e-mailt vagy sms-t?

– Mit tudom én!

– Nézd már meg!

Öcsi kikereste az e-mailt, és átlökte Szotyínak a telefont. Ő kiírta a saját készülékébe, és rákeresett a kihivott.hu weboldalon. Olyan kommenteket talált, mint: *gélesfutár*, vagy *Ugytom eg fatur havi egymisit is haza visz... van felvetel van nallatok?*, de a java

csak ezután jött. Egy hosszabb bejegyzés arról írt, hogy a telefonszám a Széki borászathoz is tartozik, akik személyesen is szállítanak ki saját termékeket, és nagy öröme-re szolgált, hogy amikor pár szót váltott a futárral, kiderült, ő is nagy Újpest-drukker.

– Azt vágod, hogy egy lila majom juttatta kórházba az apádat?

Öcsi majdnem kijavította, hogy az örege saját magát juttatta oda, de az nem hangzott volna olyan jól.

– Talán volt rá oka.

– Az biztos. Ma láttam egy Tiktok-videót, ami szerint a koalák a legostobább lények a földön. Szerintem az Újpest-szurkolók. – Szotyinak nem volt erőssége az olvasás, de szeretett okosnak tűnni, ezért az utóbbi hetekben feliratkozott több tudományos Tiktok-csatornára. Be akarta bizonyítani, hogy nem rohasztja ki az ember agyát, sőt, tanulni is lehet rajta. Tovább nézelődött a neten, átment más platformokra is. – A Facebookja alapján ez a faszi hatalmas drukker egy még hatalmasabb anyajeggel a fején – Öcsi bólintott, hogy akkor tényleg ő az –, és a családjának van ez a borászata is – Szotyia a Facebookról a Google-re váltott, hogy megnézzen valamit.

– És?

Szotyia nem felelt rögtön. Előbb átböngészett pár oldalt.

– Mától van az Újpesti Borvíkend. Ezeknek is lesz kint bódéjuk.

– És?

– Mi van, beakadtál? Kimegyünk, és helyre tesszük őket.

– Mert mit akarsz csinálni?

Szotyia elmondta.

Este negyed kilenckor a hármas metróról leszállva Öcsi elbizonytalanodott:

– Te felkészültél az akcióra?

– Nálam minden nap péntek este.

Mindketten hátizsákot viseltek, és mindketten izzadtak a még mindig nagy melegben. Felsétáltak az utcaszintre. Öcsi Szotyihoz hajolt:

– Talán túlzás szétcseszni mindenki buliját egyetlen agyhalott idióta miatt.

– Ez Újpest.

– És?

– Sötétben minden néger fekete.

– Ember!

– Sötétben minden néger ember? Pfh! Hagyjuk már!

A tömeggel átsétáltak a parkosított Szent István térre, ahol végre meglátták a körbekordonozott borvíkendet. A szélek mentén faházakat állítottak, amiken harminckét borászat kettesével osztozott. Szotyia szerint egy jobb és egy bal, de a szervezők nyilván úgy gondolták, egy jobb és egy még jobb. A főbejáráthoz kaput építettek, a tetején felirattal: BOROK, DALOK, JÓ FALATOK. Alatta pedig két ISTEN HOZOTT! köszöntés között: ÚJPESTI BORVÍKEND. A bejárat közelében bódé állt, ahol gyorsan rövidülő sor várakozott. Aztán Öcsi meglátta a kapuban álló két biztonsági őr, akik egyesével engedték be az embereket. Belenéztek minden táskába, és akinél bármiféle italt találtak, azt csak akkor engedték be, és adtak rá karszalagot, ha kidobta egy erre a célra odakészített méretes kék kukába. Valamivel bentebb három rendőr is beszélgetett.

– Erről nem volt szó. Hogy a francba megyünk be?

– Ott – mutatott Szotyia a kapura.

- Öcsi mérgesen fordult felé.
- Bele fognak nézni a táskáinkba.
- Nem, ha nem ott viszed be.

Öcsit egyre jobban idegesítette Szotyri baromsága. Nem szólt semmit, csak nézett a kollégájára, aki kisvártatva folytatta:

– Csak az én táskám para. Cserélünk. Bemegyek, megkapom a karszalagot, és beállok egy sarokba, ahol épp sokan isznak. Az emberek takarásában kintről beadod a tatyómat. Mekkora ez a korlát? Egy méter? Legfeljebb azokat állítja meg, akik a bortól már kúszva közlekednek. Utánam bejössz te is, felveszed a karszalagot, aztán tied a bódé, enyém a budi.

Szotyri elindult a kapu felé, de megakadt a szeme valamin. Öcsi a sarokról nézte.

SOMMELIER POHÁR. LIMITÁLT. 3000 FT. 3 DL BWT VÍZ KUPONNAL – hirdette a kapu melletti molinó. Szotyri nem akart hinni a szemének. Ezeknek az újpestieknek elforr az agyuk a melegtől, gondolta, és a kapuhoz sétált.

A biztonsági őr, aki látta Szotyri elképedését, a protokollal kezdte:

- Jó napot kívánok. Folyadék, szűrő-, vágó- vagy egyéb fegyver van önnél?
- Víz sem lehet bevinni?
- Sajnos nem.
- Hát eléggé sajnós így, majdnem negyven fokban egy alkoholközpontú rendezvényen.
- Odabent egy helyen lehet majd vásárolni.
- Egyetlen helyen?!

Az őr a fejét ingatta, mintha azt mondaná, nem az én ötletem volt, aztán próbált váltani:

- Pohara van?

Szotyri kinyitotta a táskáját, és kiemelte a bekészített két korsót.

- Söröskorsóból akarsz bort inni?
- Szerintem menni fog.
- Hát ez egy elég hülye ötlet.

– Vicces, hogy az intelligenciának két típusa van, folyékony és kristályos – kezdte Szotyri, aki ezt is egy Tiktok-csatornán hallotta. – És éppen a kreatív problémamegoldás tartozik a folyékonyba. Márpedig a kreativitás szoros összefüggésben áll az intelligenciával. Vagyis a tény, hogy rájöttem, hogy ebből is lehet bort inni, okossá tesz engem is, az ötletemet is.

A biztonsági őr másodpercekig szótlánul nézett Szotyira, aztán feladta rá a karszalagot, és intett a következőnek.

Szotyri a sarokba sétált. Szerencséjére egy társaság éppen az ottani bódék előtt állt meg beszélgetni. A takarásukban átvette Öcsi táskáját.

- Hallod, bazmeg! – mondta Szotyri. – Ezek Szomáliából hozzák a vizespoharat.
- Mi van?
- Háromezer egy kurva pohár, gec!
- Jól van, nyugi! Foglalj asztalt! Bemegyek én is.

Szotyri talált egy szabad asztalt, ami nem volt túl közel a Széki Borászathoz, de kiválóan rá lehet látni a bódéjukra. Amíg várt, a sötétbarna asztallap alatt kinyitotta mind-

két táskát. Kivette a két korsót Öcsijéből, aztán a sajátjából óvatosan áttett négy füstbombát az üres hátizsákba.

A meccsekről megmaradt füstgránátokat összedrótózták sütéshez használt, felhúzóható időzítőkkal. A tescós időzítőkön az elfordítható kis kart átlukasztották, és mind-egyiken ugyanakkora damilt vezettek át. A damil másik végére erős rugójú kis fémcspeszt kötöttek, amit szintén a Tescóból szereztek be. Majd egyesével felhúzzák az órákat, a csipeszt rácsíptetik a gránát alaposan beolajozott szárú biztosítószegére, a mechanikus szerkezet pedig apránként kihúzza a szeget. A henger alakú füstgránátokra feketével felírták, milyen színű füst jön majd belőlük: zöld vagy fehér. A lényeg, hogy ne egymás mellett legyenek közvetlenül, mert úgy rögtön összekeveredik a füst, de ha pár méter vagy inkább egy bódényi hézag van a kettő között, akkor szépen elválnak a színek.

Amint Öcsi is odaért, Szotyfi felkapta az egyik korsót, és a két táskát hátrahagyva a Széki Borászat felé sétált.

– Most meg hova mész? – kérdezte Öcsi.

– Csak veszek valamit.

– El fogod baszni az egészet.

– Nyugi! – válaszolta Szotyfi, és a bódé felé fordult. Éppen nem volt előtte senki. Az anyajegyes Futárhoz lépett, és átadta a korsóját. Futár alaposan megnézte.

– Ezt hol vetted?

– Biztos nem itt.

– Enyémmek nemrég tört le a füle.

Szotyfi megvonta a vállát. A férfi nem feszegette tovább a kérdést. A pultra tette a korsót.

– Mit tölthetek?

– Cserszegi van?

– Szerintem az egyik standnál sincs.

– Irsai?

– Az van. Egy deci?

– Ja.

A férfi kimerkte az egy deci bort, majd áttöltötte a korsóba.

– Kilencszáz forintot szeretnék kérni. Készpénz vagy kártya?

– Kilencszáz egy deci bor?

Szotyfi kikotort a zsebéből egy gyűrött ezrest, és a pultra dobta. Most a férfin volt a sor, hogy válaszul vállat vonjon. Elvette a pénzt.

– Drága, de jó célra megy. A mai bevételt felajánljuk a Heim Pál Gyermekkorháznak. Egész héten emiatt rohangáltam, egy szabad percem nem volt. Még most is alig tudom, hol áll a fejem.

– A Heim a nyolcadik vagy kilencedik kerületé?

– Nem tudom. Mindenkié – mondta a férfi, és a korsó mellé tett egy százast.

Szotyfi egy darabig nézte az érmét, aztán intett, hogy nem kell. Elvette a korsót, és elsétált. Leült Öcsi mellé, és lehúzta az egy deci bort. A délutáni sör már kiment belőle, meg aztán sörre bor, bármikor, gondolta.

– Milyen?

– Képmutató seggfej. Azt hiszi, jobb mindenkinél.

– A bor milyen.

– Ja... hát tudod, mint minden, ami jó: fehér. – letette a korsót, összedörzsölte a tenyerét, és a tárgyra tért. – Menj oda. Tegyéél úgy, mintha telefonálnál, aztán hajolj le bekötni a cipődet, és tegyéél a bódé hátsó sarkaihoz egy-egy füstbombát. Ne felejtse el letörölni az ujjlenyomatokat. Én intézem a toitoiokat.

– Kétszer kössek fűzöt?

– Miért, neked hány cipőd van?

Szotyí felállt, óvatosan a hátára vette a táskáját, és elindult megkeresni a toitoiokat. Öcsi tette a dolgát. Előhúzta a mobilját, a füléhez tartotta, éppen csak beszélni felejtett el. Mintha a világ leghosszabb monológját hallgatná. A Széki Borászat bódéja felé ment. Egy pillanatra találkozott a tekintete Futáréval, de aztán eltűnt a faviskó mellett. Fél kilenc volt. A bejárat előtt nyújtózó sor eltűnt, a benti tömeg felduzzadt. Szürkült.

Öcsi megállt a bódé hátsó sarkánál. Izzadt a tenyere. Levette a táskáját, és leguggolt. A cipőjével babrált, aztán kinyitotta a táskát, elővett egy füstgránátot, a sarokhoz tette, a bódé mögé, hogy az italozók ne vegyék észre, felhúzta öt percre, elővett egy zsebkendőt, letörölgette, és átsétált a túloldalra, hogy megismételje a folyamatot. Két perccel később már a keverőpultnál járt, hogy letegyen oda is egy zöld és egy fehér füstbombát.

Szotyínak először az tűnt fel, hogy nincsenek toitoiok. Aztán meglátta a tér melletti házsornál várakozó tömeget. Föld alatti vécé. Szerencsére csak a női sor volt hosszú.

Kicsit a fejébe szállt az a kevés bor. Elsétált a hölgyek mellett, le a lépcsőn, majd odalent jobbra, ahol egy kiszélesedésben egy asztalkánál ülő nőnek felmutatta a karzalagját. A nő nem reagált. Szotyí bement a férfitécébe, kivárta a sorát egy fülkénél, majd bezárkózott, és a csésze mögé rejtette mindkét füstbombát. Ekkor jött rá, hogy ezt nem gondolta végig. Eredetileg a toitoiokhoz akarták lerakni, nyílt terepre, de itt a szűk térben azonnal össze fog keveredni a két szín. Felhúzta az időzítőket, és még egyszer ellenőrizte, tényleg nem látszanak-e ki a füstbombák a csésze mögül.

Kopogtak, de Szotyí még csak össze sem rezzent. Hiszen ő csak brunyál, mint a többi félrészeg lila.

– Tudad, hogy ha adott helyen nyomod meg a húgycsövedet, kijön az utolsó csepp pisi? – szólt be sűrgetőleg egy nő.

– Tudad, hogy ha adott időben fogod be a pofádat, nem baszod fel mások agyát?

Letörölgette a halkan tikktakkoló szerkezetet, és megfordult. Ekkor látta meg az ajtón a feliratot: A VÉCÉKEFE HASZNÁLATA INGYENES. Kilépett a fülkéből. Egy nő állt vele szemben, mögötte másik három. Ügyet sem vetettek a piszoároknál vizelő férfiakra. Szotyí átnyomakodott az egyre sűrűsödő tömegen, és elhagyta a helyiséget.

Amíg Szotyí a vécét intézte, Öcsi a telefonján nézte az időt. Éppen akkor hívta az apja, így azonnal fel is vette.

– Helló! Na, hazaengednek?

– De gyorsan felvetted. Hol vagy? – kérdezte András, de a fia alig hallotta a tömeg zajától. Mire elért a tudatáig a kérdés, már vissza is kérdezett.

– Mi?

– Hol vagy?

– Városban. Menjek majd érted?

– Nem kell.

– De megyek, csak mondd, mikorra!

– Találtak valamit.

Öcsi ledermedt. Rögtön a legrosszabb jutott eszébe, aztán elhessegette a gondolatot. Biztos csak valami fertőzés. De a fertőzést nem találják, hanem összeszedik a kórházakban. Nyelni próbált, de nem volt mit. Kijött a bornapokra, hogy füstbombákat telepítsen, az apja felhívja, hogy találtak valamit, de nem mondja el, mit, és még egy kortyot sem ivott, persze, hogy sík ideg, és száraz a torka. Végre visszakérdezett:

– Mit?

– Majd megbeszéljük. Bejössz valamikor?

Öcsi azonnal megfeledkezett a füstbombákról, a táskájába tömött kábelekről és régi MP3 lejátszóról. Nem tudta, az apja mit nem mond el, de mielőbb ki akarta deríteni.

– Máris indulok.

– Ma már nincs látogatás. Hol vagy?

– Újpest.

– Újpest? Ha most elindulsz, talán holnap ideérsz – de miután hallotta, hogy a fia nem tartotta olyan viccesnek, még hozzátette – Holnap gyere, és megbeszéljük.

– Oké.

– Na. Pusz.

– Szia.

Öcsi letette. Egy darabig csak nézett maga elé, aztán az első gránát kioldott. Öcsi feje lüktetett. Páran felkiáltottak a bódét ellepő füstben. Egy nő sikoltott. Öcsi végre feleszmélt. Felkelt az asztaltól. Ekkor kezdett sziszegni a közelében lévő, DJ-pult melletti két füstbomba. Zöld-fehér. Az emberek először csak pár lépést távolodtak tőle, aztán egyre nagyobbra nőtt a színes felhő, és mindenki futni kezdett. Lökődösdtek, kiabáltak. Elejtették az üveg poharaikat, amik földet érve darabokra törtek. Öcsi beszaladt a füstbe. Fuldokolva tapogatta ki a pultot. Alig bírta nyitva tartani a szemét. Kihúzta a pultból a kimeneti kábelt, a táskájából előhúzta a sajátját, a pult csatlakozójába dugta, és a hangfalak felé hajította, mintha tényleg össze lennének kötve. Ezzel akartak időt nyerni, hogy tovább szólhasson az ő nótájuk. Az a kábel, ami valójában a hangfalakba ment, Öcsi kezében volt. Rádugott egy jack-átalakítót, azt pedig a régi lejátszóba, amit bekapcsolt, megnyomta rajta a Play gombot, az egyik hangfal mögé rejtette, és kirohant a füstből. Örült hangerővel szólt a hangfalakból végtelenítve, hogy:

Megöltek egy lilát, sírnak a parasztok,
 Siratják a buzik és a pedofilok,
 De ha még egy meghal, ne sirassa senki,
 Csak az Újpest ultras paraszt gyökerei!
 álé álé álé álé óóóóóó faszszopóóó Újpest!
 Újpesti cigányok, basszátok az anyátok!
 Újpesti cigányok, basszátok az anyátok!

A villamosmegállóban találkozott Szotyival.

– Hú, téged jól elkapott – röhögött a kolléga Öcsi láttán, akinek a ruháját, haját, de még a bőrét is zöldesre színezte a füst.

Öcsi mondani akart valamit, de ehelyett rátört a köhögés.

Akik a rendezvény helyszínén voltak, azoknak csak egy része szaladt a kordonon túlra. Akik a füsttől messzebb italoztak, vagy már nem tudtak annyira magukról, azok

odabent maradtak. Az a pár rendőr, akit kivezényeltek, próbálta biztosítani a helyszínt. Terelgették az embereket, néha a rádiójukba mondtak valamit. A hangfalakból még mindig bömbölt az induló: Újpesti cigányok, basszátok az anyátok!

– Apám hívott – mondta Öcsi, és közben átfutott az agyán, hogy bár mindig is hidegen hagyta a foci, most megnézne egy meccset. És meginna egy hideg sört.

– És? Mi van vele?

– Találtak nála valamit.

– Mit?

– Nem mondta.

Szotyti nem tudta, mit feleljen. Egy darabig csak nézte a hisztériázó tömeget.

– Hát... végül is... legalább a kórházban van már. Ha nem kerül be, nem találták volna meg... azt a valamit.

– Ja.

Szotyti vigasztalólag vállba bokszolta. Röhögött.

– Sikerült rendesen megköszönnöd a hülye liláknak, hogy apádnál talán még időben elkezdhetik a kezelést.

Ja, gondolta Öcsi, de aztán ki is mondta. Még bólogatott is hozzá.

A tér peremén lévő épületsor egyik ajtajából ömleni kezdett a világoszöld füst. Az emberek egymást taposva, fuldokolva menekültek az utcára. Akik sorban álltak, rémülten szétszaladtak, ahelyett, hogy segítettek volna azoknak, akik a földön maradtak. Az egyik rendőr észrevette a sikoltozó tömeget, és odasietett, de nem tudott mit tenni. Az emberek szinte vakon, lökdösődve futottak fel a vécéből. Egyikük a rendőrnek ütközött, és a földre zuhantak.

– Mi a faszt csináltál? – fakadt ki Öcsi. – Úgy volt, hogy a toitoiokhoz teszed.

– Nincsenek toitoiok.

– Te megőrültél?! Letapossák egymást a füstben! Mi van, ha meghal valaki?

Szotyti elfehéredett. Néhány másodperc után válaszolt csak.

– Húzzunk innen, de gyorsan!

Lefutottak a metróhoz. Szotyti hazakísérte Öcsit. Egy darabig csak találgatták, mi legyen, de azt sem tudták, egyáltalán bajban vannak-e.

– Nem történt semmi – ismételte Szotyti. – Nem. Történt. Semmi!

Bevittek a fürdőszobába a mosógépet, és bekötötték.

– Nem történt semmi!

Öcsi letusolt, bevágta a füstszagú ruhákat az új gépbe, a tartályokba nagy adag mosószer és öblítőt töltött, a dugót benyomta a konnektorba, beállította a programot, és megnyomta az indítás gombot.

Nem történt semmi. ■ ■ ■

Mindenki polcán, – ki volt Kolozsvári Grandpierre Emil? kevesek kezében

Mit tegyünk, ha véletlenül találkozzunk egy-egy a kánon perifériáján elhelyezkedő életművel: van-e értelme foglalkozni vele, utánamenni, precízen megolvasni magunknak azt, amit a szakma – amelynek, természetesen, mi is részét képezzük –, bár folyamatosan vitatott, egyszer mégis ott hagyott, ahol; és ami az olvasók körében mégis nagy népszerűségnek örvendett – habár, ahogy ez a kánonon kívül került szerzőkkel történni szokott, mára az olvasók részéről is megcsappant ez a figyelem. Van-e értelme elmélyedni egy ilyen életműben, amelybe, jóllehet, engem egyetlen regény csalogatott be: Kolozsvári Grandpierre Emil a *Változatok hegedűre* című regényét életének kései szakaszában írta, akkorra terjedelmes életművet tudott maga mögött. Bár olyan szerzőről beszélünk, akinek az életműve kevésbé kutatott vagy egyáltalán nem ismert, a munka folyamán kiderült számomra: majdnem biztos, hogy minden háztartásban van legalább egy Kolozsvári Grandpierre-könyv, még akkor is, ha sohasem olvasták el, vagy nem is tudják, ki ő.

A *Változatok hegedűre* című, 1967-ben megjelent regényére már első olvasásra felfi-

gyeltem: a szöveg beillett az irodalmi érdeklődésem központját képező – nem csak – irodalmi jelenségbe, a *hallgatás, elhallgatás* különböző megjelenési formáit működtető szövegek közé. A szöveg, megalkotottságában, különleges módon szól hozzánk, meséli a történeteket és illeszkedik egy hagyományba, ez pedig eleve izgalmas kérdéseket vet fel. Egyrészt azt a kérdést, hogy mit jelentett a realizmus a móríci hagyomány után, más politikai rendszerben, más irodalmi intézményrendszerben, más körülmények között. Mit gondoltak róla, mit vártak el e címszó alatt egymástól, a szövegektől, a valóság irodalmi érzékeléséről. Bár megemlítené a regény szerkezetének frappáns felépítése is, mely az idősíkok összekeverésében, a kronológia megbontásában jelentkezik, a legizgalmasabb működések nem csupán a szerkezetben és nem is csak a narratívák vizsgálatában keresendő. Sokkal érdekfeszítőbb az, ahogyan megjelenik a beszéd a szövegben, valamint a szöveg és olvasó között. A regény egészen különös módon viszonyul a beszéd aktusához.

A szerzőt magam sem ismervén ez a regény vezetett be egy olyan életműbe, amelyről nem sok információnk van, de annál több köny-

vet rejtő, terjedelmes pályáról beszélhetünk. Kolozsvári Grandpierre Emil, miután francia származású erdélyi családjával 1924-ben Pestre költözött, elkezdett beszivárogni az irodalmi életbe, és kezdte magába szívni mindazt, amire ehhez szüksége van. Apja törvényszéki bíró volt, az Erdélyi Magyar Párt elnöke. Kolozsvári Grandpierre jogot és bölcsészetet tanult, ezután a pécsi egyetem bölcsészkarán végzett olasz-francia és filozófia szakon, doktori értekezését Pirandellóról írta. Dolgozott a Kisebbségtudományi Intézetben, ahol erdélyi ügyekkel foglalkozott, a Népies Irodalmi Társaságnál, ez utóbbi helyen a román sajtót szemlélte, valamint a Magyar Rádió dramaturgiai osztályán. 1941-től 3 éven keresztül a Franklin Társulat Kiadóvállalatának lektora volt. A II. világháború után szovjet hadifogságba került, onnan visszatérve a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának vezetője, majd helyettes műsorigazgatója lett 1949-ig. Ezután egy évig a Hungária, illetve a Szépirodalmi Könyvkiadó lektora, emellett a Kortárs, az Új Írás, a Jelenkor állandó munkatársa. Kolozsvári Grandpierre a Nyugat harmadik nemzedékéhez tartozik, s miként elődeiket, e nemzedéket is az európai tájékozódás fűtötte: a magyar irodalom szellemi horizontjának kitágítása. Kortársai közül kevesen viseltek nála szívósabb és gyakorta reménytelennek látszó hadjáratot a magyar irodalom és társadalom némely kóros jelensége ellen. Kétszer nyerte el a Baumgarten-díjat (1939, 1944), és a József Attila-díjat (1964, 1975), valamint 1980-ban Kossuth-díjat kapott. Életműve a Magvető Könyvkiadónál jelent meg.

Nem célozom olyan kijelentéseket megfogalmazni, miszerint a szerző egész életműve teljesen indokolatlanul helyezkedik el valahol a kánon perifériáján, ugyanakkor úgy gondolom, hogy az említett regény, az életmű jó pár darabjával együtt, izgalmas poétikai célokat tűz ki és valósít meg, amelyek több figyelmet érdemelnének. A szerző erőteljes vitát keltő gondolataival együtt, amelyek között szintén húzódnak izgalmas meglátások is, még ha bíráló

hangvételő esszéiben sokszor sarkosan formált véleményyt irodalmi hagyományainkról.

Olyan értekező, illetve elemző írást, amely Kolozsvári Grandpierre Emil teljes életművével foglalkozik, igencsak keveset találunk. A legrészletesebb ilyen munka Wéber Antal könyve,¹ amely az életmű értelmezésével együtt a kortárs kritikát is összefoglalja a szerző munkássága kapcsán. Szintén hosszabb és részletesebb elemzés Béládi Miklós írása,² amelynek egy részlete az Alföld 1969/5-ös számában is megjelent. Ezekon kívül leginkább a korabeli folyóiratokban megjelent kritikákra, szemlékre, köszöntő írásokra és interjúkra tudunk támaszkodni, ha az életművet szeretnénk áttekinteni – a kortársak folyamatosan reagáltak Kolozsvári Grandpierre írásaira, munkásságára. A szakirodalom nagy része életében, a kortársak tollából született, s ezek a szövegek a korszak többi regényének kontextusában vizsgálták munkáit. De a mai olvasónak egy ettől teljesen független olvasata is megvalósulhat – ez is izgalmas elemzéseket eredményezne.

Elsősorban ironikus, humoros lélektani regényeivel vált ismertté, de társadalmi kérdések iránti érzékenysége éppúgy jellemezte legtöbb művét, mint az ember lelki és érzelmi élete iránti fogékonysága. Már a pályakezdő regényeinek pszichológiai vizsgálódásai is a húszas-harmincas évek társadalmi jelenségeinek feltárásához vezettek. Itt olyan munkákat kell említenünk, mint az 1931-ben megjelent első regénye, a *Rosta*, az ezt követő *Dr. Csibráky szerelmei* három évvel később, majd a *Tegnap*, 1942-ben. Lélektan és közéleti aktualitás, az emberi magatartásnak az általános, közvetlen és elvont tanulmányozása, a mindennapok apró jelenségeinek elemzése mind együtt volt jelen korai munkáiban. Ez a pályakezdés „szerencsés” indulásnak nevezhető, Schöpflin Aladár 1937-es XX. századi magyar irodalomtörténetében szűkszavú, de tárgyilagos, elismerő hangon méltatja a szerzőt, ahogy erről Benkő Ákos beszámol egy 1968-ban írt kritikájában.³ Egyéni hanggal, érett írásműveltséggel jelentkezett, széles körű műveltsége ki-

egészítette a társadalmi problémák iránti fogékonyságát, racionalizmusát. Az életmű első felében, a II. világháború előtti munkáiban leginkább a középosztály életét ábrázolja, kritikus szemmel, igényesen, finom iróniával. Ebből az időszakból a *Tegnap* válik a legfontosabb regénnyé, tartalmi és formai szempontból is újat hoz, a korabeli magyar középosztály egyik leghitelesebb korpépe lesz, fejlődés-regény, önéletírás, amelyben egyszerre ötvözi az esszé és szociográfiai írások műfaját. A személyi kultusz időszakában, a II. világháború végét követő esztendőekben nála is kényszerű téma- és stílusváltás következik. Az ötvenes években ifjúsági regényekből, gyerekmesékből, francia és olasz fordításokból élt. Ennek az időszaknak az egyik legtevékenyebb írója, ennek tere azonban a gyerekirodalom, amelyben megpróbálja érvényesíteni realista hajlandóságát – és talán ez az, ami igazán kiemeli kortársai közül ebben az időszakban: merészen kísérletezik, ezzel ugyanakkor lavírozni kezd a szakma és a laikus olvasó érvényes megszólítása között. Próbálta újraélesztetni a mese-pikareszk regény műfaját: *A csillagszeműben* (1953) a mesét és valóságot, kalandosságot és történelmiséget forrasztotta össze.

Ebben az időszakban úgy reflektáltak rá, mint aki képességeihez nem méltó feladatok megoldására vesztegette az idejét. Ahogy Galsai Pongrác fogalmaz,⁴ életműve így nem lesz egyenletes: a fő téma különböző melléktémáit is kidolgozza – így jellemzi ezen időszak műveit. Ez az egyenetlenség akkor állt helyre, amikor régi témáit az ötvenes évek végén újra előve(he)tte, s visszatért a maga alkotta, szuverén világához. Lényegében azt folytatta, azt próbálta folytatni, amit elkezdett: továbbra is bíralt, ironikus szemmel figyelte a vidéki polgárság idejétmúlt életformáját. Új regényei tematikájukban nem hoznak meglepően újat, hisz már legelső írásaitól kezdve valamennyi művét a társadalmi problémák iránti komoly érdeklődés jellemezte. Ilyen szempontból nem tekinthető újdonságnak a bátor szókimondás, csupán a súlypont helyeződik át, időben, tér-

ben és gondolkodásban, a kísérletező, mindig újat kereső attitűd megmarad, ez körvonalazza írói pályájának „új” korszakát. „*Visszatértem régi hangomhoz, ami csak azért nem teljesen azonos a korábbi munkáim hangjával, mert közben én is változtam, a témák is változtak, megváltozott maga az irodalom. Megírtam néhány régebbi témát, aztán visszatértem a jelenbe*”.⁵

Az ötvenes évek végéről és a hatvanas évekből olyan regényeket érdemes említeni, mint *A boldogtalanság művészete* (1958), *Párbeszéd a sorssal* (1962), *Változatok hegedűre* (1967) és *A tisztesség keresztje* (1957) címet viselő novelláskötet. Zalán Magda 1976-ban, az *Új Látóhatárban* köszöntötte az akkor hetvenéves író.⁶ Ő említi, hogy az író ezekben az években érte utol önmagát, akkor nyúlt „mai témákhoz”, akkor talált önmagára. Kiemeli, hogy ez más szerzőknél általában fordítva szokott lenni. Előbb írják meg a jelenüket, s az ifjúkori élmények megírása idős korukban kezdődik, a kiaknázható jelen hiányában.

Tehát innentől regényeinek ideje és helyszínei már a jelen mindennapjaihoz kötődnek, hol közvetetten, hol közvetlenül foglalkozik társadalmi, erkölcsi problémákkal – öregek és fiatalok viszonya, az érvényesülés útjai, az ifjúság új helyzete, az új erkölcs. Erről a visszatérésről a korabeli recepció is beszámol, reflektál arra, ahogyan az író újra régi figyelmével vizsgálódik, ír és fogalmaz. Szalay Károly *Az író visszatér* című szemléjében⁷ szintén kiemeli: a hatvanas évektől egyre inkább nyilvánvaló a változás az író tematikájában, érdeklődési körében, felbukkannak régi szereplők, a múltból visszafordul a jelenbe, mesékből, a szórazatásból a mélyebb rétegek bontogatásához. Szalay felteszi a kérdést: van-e valamiféle központi problematikája ennek a pályaszakasznak? S ha van, hogyan kapcsolódik a jelen(é)hez, és a szerző eddig már hagyományossá vált írói magatartásához, írói múltjához. Központi problematikának látja az életmű ezen szakaszában az emberi boldogság mibenlétének a kutatását, a párvalasztás kérdését. Valóban, ezekben a szövegekben jól megrajzolt szociográfiai

figurák jelennek meg, férfi-nő ellentétre épülő szituációk – ez vándorol regényről regényre, miközben bonyolítja, mélyíti, gazdagítja. Más pszichikai, társadalmi környezetben és körülmények között bontakoznak ki a figurák és a kapcsolatok. Különböző formákban vetődik fel a dilemma, és különbözőek a megoldások is – mindegyre később kívánok visszatérni.

Bár „önmagához visszatalálás” történt, ebben az időszakban szép számmal írt szórakoztató írásokat is. Ilyen írásművek például *Az aquincumi Vénusz* (1965) kötet humoreszkjei vagy az *Eljegyzés mai módra* (1966) című kötet szellemes, szókimondó, nyelvi humorral átszótt novellái. Tárgyukat tekintve gyakran „igénytelenül szűk kört bevilágítók”,⁸ ahogy Béládi Miklós fogalmaz. E kötetekből alig néhányat lehet a pálya első szakaszában született kötetekhez mérni. *A burok* (1965) című regénye hiába remekel ismét nyelvi ötletességével, mégis inkább érdekes kísérletként tarthatjuk számon. Sokan úgy vélték, hogy a szerző letért arról az útról, amelyet a *Tegnappal* kijelölt önmaga számára és a *Párbeszéd a sorssal* folytatott. Könynyű feladatokat kezdett vállalni, követte a divatot, elmerült az argó nyelvi világában, egyszerű témák megírására vesztegette az idejét – ehhez hasonlókat kért rajta számon a kritika.⁹

Az említett három regénnyel azonban (*A boldogtalanság; Párbeszéd; Változatok...*) a régi stilisztikai-esztétikai megoldásokhoz nyúl vissza, nem elégszik meg a szórakoztatással, figyelme újra tulajdon eszményei köré összpontosul. Megkockáztatom, ez az életmű legizgalmasabb része: központi témává válnak az erős lélektani összefüggések, a lélek sérültsége, az érzelmi egyensúly megbomlása, a belső széttroncsolódás. Ennek az állapotnak a leírását és elemzését járja körül. Az „életöröm kártevője”¹⁰ pedig maga a főhős lesz – például a *Párbeszéd a sorssal* című regényben – sebeiért úgy szeretne elégtételt venni, hogy nem a tettesen, hanem másokon áll bosszút. Pontosan ilyen típus a *Változatok hegedűre* Walterje is, aki az egyik leginkább démoni figura az életműben. A korszerűség és a társadalmi kérdé-

sek iránti nyitottság is magyarázza, hogy némi regényeiben olyan jelenségekkel próbál szembenézni, amelyek később a társadalomtudományokat is foglalkoztatták – például azazal, hogyan roncsolja a pszichét az életben való érvényesülés ellehetetlenítése. Ezek a regények nem egyszerűen szórakoztatni akartak, s ha némelyik meg is tartja a könnyed stílust, komoly problémák szenvedélyes felvetése húzódik mögötte, s ezt a korabeli kritika is elismeri. Mégis azt látni, hiába sikerült a szerzőnek visszatérni a pálya elején szerencsésen kijelölt útra, a korabeli irodalomkritika nem tudott oda visszatérni vele. Béládi Miklós látta ezt a visszatérést, tisztán látta a különböző regények születésének körülményeit, és poétikai, esztétikai céljaikat. Ennek kapcsán jegyzi meg – és magam is egyetértek vele –, hogy Kolozsvári Grandpierre, egyes regényeiben, valóban szívesen enged leleményes mesélőkedve csábításának, ezért epikai szinten nem mind teljesen megoldottak: ez elmondható pl. *A burok* című regényéről. Ettől függetlenül talán látnunk kell külön az életmű egyes darabjait, mielőtt egy címszó alatt tárgyalnánk mindet.

A hetvenes években újra önéletrajzi élmények szolgálnak a regények alapjául, tárgyválasztását újra önnön tapasztalatai motiválták. Különös érzékenységgel fordult a sérült, kizsákmányolt idősök felé – ez időben saját édesanyját gondozta – ez megmutatkozik *Harmatcseppek* című kisregényében. Ugyanabba a családi környezetbe vezet vissza, amely kezdeti önéletírásának is fontos tere volt. A régi emlékek, a család múltjának visszapörgetése – mind arra ösztönözték, hogy visszatérjen ahhoz a műfajhoz, amelyet pályája elején rendkívül sikeresen művelt: az önéletíráshoz. Így született a *Tárguló múlt* (1975) emlékező kötet, valamint az *Utolsó hullám* (1973), amelyben a *Tegnappal* időszakához tér vissza.

Pomogáts Béla szerint,¹¹ bár minden író köré tenyészt legendákat irodalmi életünk, a Kolozsvári Grandpierre-t övező legendák rendkívül kártékonyak, ugyanis nem az életmód köré épül a mítosz – mint ahogyan Ady alko-

holizmusát emlegetik – ezek a legendák a művek körül húzódnak, és a művekben testet öltő írói magatartást és szándékot vesznek célba. Kritikáról-kritikára ismétlődött a kortársak körében az vélekedés, miszerint Kolozsvári Grandpierre írói magatartása fagyos közöny, „Flaubert-től ellesett impassibilité”:¹² mintha szövegeiben távol tartaná magát attól, amit felfedez, megjelenít, életre kelt, mintha egy „bogargyűjtő érzéketlenségével”¹³ figyelné alakjait. Pomogáts szerint ez a mítosz a legártalmasabb, mert Kolozsvári Grandpierre írói egyéniségének, munkájának végső értelmét hamisítja meg, s valójában a kritikusok voltak azok, akik úgy próbálták megtakarítani a mérleget és ítéletüket szellemi erőfeszítéseiket, hogy átvették és közhellyé formálták valamely elődjük hipotézisét: az író közönyének, érzéketlenségének csak félreértéssel magyarázható tételét. Pomogáts kiemeli: az író egyáltalán nem közönyös. A közönyösnek mutatkozó elbeszélés mögött szenvedély húzódik, valójában polemizál a hagyománnyal. Esszéiben kritikus módjára vizsgálja és elemzi prózáink hagyományait. Elveti az anekdotikus ösztönösséget, módszerre a folyamatos kérdés, elemzés, mérleget és ítéletet. Prózai alkotásaiban a kísérletező kedv, az új dolgok megértésének igénye, az élet ritmusának és az emberi kapcsolatok változásának az érzékeltetése mutatkozik meg. Középpontban a mindenre kiterjedő írói kutatás. Ha ezeket tudatosítva fordulunk az életműhöz, izgalmas és szakmailag érvényes olvasatokat is találunk, és – egyaránt olvasva szépírói, valamint irodalomtörténeti írásait – olyan összefüggéseket is megérthetünk a kánon szerzőivel kapcsolatban, amelyeket csak őket vizsgálva talán nem észlelnénk ennyire élesen.

Hidegtűvel összevarrni az embert és a valóságot

Kolozsvári Grandpierre Emil kísérletező kedvű író volt. A változatos műfajokat, narratív megoldásokat, szövegvilágokat azonban még-

is egyetlen érdeklődés kötötte össze. Az író – bár fókuszában nem a realizmus hagyományának jelentősége állt – mégis arra volt kíváncsi, műfajokat, témákat átívelően, hogy milyen eszközeink vannak a valóság pontos ábrázolására, hogyan tudjuk minél precízebben visszaadni azt, ami körülöttünk van – különös figyelemmel fordulva a magyar társadalom felé. Egyetlen írói attitűd állt nála mindenek felett: azt megírni, ami van – hol iróniával, hol expliciten, mondhatni, naturalisan, és mindig nagy intellektuális erővel. Mondhatnánk, a nagy realista szerzőink után mi jelentősége van mindennek. Kolozsvári Grandpierre munkásságában nem az válik izgalmassá, hogy megtalálta a (számára) megfelelő irányt, amellyel valami újat hozott volna, hanem pontosan a folyamatos ingadozás: polemizál, nem tartozik hagyományokhoz, de azért mindegyiket kipróbálja legalább egyszer. Mindebből pedig a realizmushoz kapcsolódóan is izgalmas művek születtek, amelyek egyszerre nyersek, finomak, vizionálják a valóságot és az elképzelt társadalmi működéseket egyaránt.

Kolozsvári Grandpierre kimozdítja, meghaladja az anekdotikus prózai hagyományt, s mindezt intellektuális irányba szeretné vinni. Mesterei: Babits, Schöppflin Aladár, Huxley, Pirandello, Voltaire, a legfontosabb viszont Descartes. Azaz Kolozsvári Grandpierre a racionalizmus neveltje, legfőbb eszménye a józanság és az értelem. Írói alkatát egyetlen vágy hatja át: az értelem törvényei szerint elrendezni mindent, ami homálynak, érthetetlenségnek, ellentmondásnak látszik. Arra törekszik, hogy bebizonyítsa a kortársaknak, bármit írnak, gondolnak, sejtenek vagy éreznek, az értelem mindent megragadhat, minden felett úrrá lehet. A józanság szenvedélyével közelít az élethez, irodalomhoz, valósághoz, feladataihoz. Pomogáts megjegyzi,¹⁴ bár az író a klaszszikus racionalizmus bizalmával tekint az észre, bizakodása nem az enciklopédisták naiv biztonsgtudata, inkább egyfajta kiküzdött állásfoglalás. Örkény szerint ezt az értelem-

be vetett hitét munkássága teljes mértékben magában hordozza: „van türelme elmélyülni, szívóssága ízekre szedni, türelme összerakni, ereje mindent újra szétdobni, s nem nyugodni, míg meg nem nevezte [...] azt a jelenséget, melyet tollára vett”.¹⁵ Kolozsvári Grandpierre világában a racionalista haladás egyenlő az emberi értelem lassú, fokozatos behatolásával az ismeretlenbe, a jelenségek mögötti változatlan rend önkéntes megközelítésével, így lesz maga a gondolkodás is cselekvés. Természetesen ezeket az eszményeket nemcsak ő vallotta magának, hanem egy egész generáció, amelyhez ő maga is tartozott: az úgynevezett esszéíró nemzedék. Ez a nemzedék a két világháború között fogalmazta újra a műfaj feladatait. Kísérletnek tekintették az esszé műfaját, mindnyájan a felismerés és az eligazítás lehetőségeként használták fel, gondolatok próbáit végezték el. Kolozsvári Grandpierre esszéi is ilyen eszmélkedő kísérletek, gondolatpróbák, egy folyamatos alkotói készenlét és érdeklődés termékei. *Legendák nyomában* (1945) című kötetét meglehetősen nagy vita övezte megjelenése idején, s Pomogáts 1967-es tanulmányában rámutat, ha a hatvanas évek végén, a hetvenes években olvassuk e vitának a dokumentumait, kénytelenek vagyunk arra gyanakodni, hogy a kritikusok ismét félreértették a szerző szándékait. Legalábbis olyan ingerlékenyen támadták az esszéekben megjelenő vitázó kedvet, mintha a műfaj nem kísérletezés, kihívás, hanem a végső bölcsességek megfogalmazásának eszköze lenne. Pedig, ahogy Pomogáts is hangsúlyozza, Kolozsvári Grandpierre – mikor a magyar prózai hagyományról, írói legendákról, korszerűségről és racionalizmusról nyilatkozott – valójában vitát kezdeményezett. A kialakuló vita azonban nem az író téziseit vette célba, hanem inkább magát a polemizáló írói egyéniséget.

Tehát racionalista író, témáihoz az értelem fegyverzetében közeledik, megkerüli az ösztönösséget. Éppen ezért folyamatosan edzi, neveli önmagát, vagy, irodalomkritikai fogalmazásban, kísérletezik, hisz „a tudatos író figye-

li és alakítja önmagát”.¹⁶ Legfőbb élménye pontosan saját egyéniségének kibontakozása, emberi formálódásának története, ez az, amit már a *Tegnapban* is szellemes önelemzéssel ír, figyel és nyomon követi önmaga egyénisséggé válásának folyamatát. Az önépítés elve, amelyet követ, az egzisztencializmus alapvető gondolata, de eszméjét nem egészen Sartre, hanem inkább a Voltaire által képviselt klasszikus racionalizmusra építi. Ez az intellektuális program pedig kísérletező műhelyt eredményez: regényei között nehezen találni két egyforma szerkesztésű könyvet. Pomogáts megjegyzi, a folytonos kísérletezés láttán azt hihetnénk, hogy az író életműve egy belső kohézió nélküli, mozaikos világ, de valójában az egész életműben egyetlen vállalkozás ölt testet, egyetlen szenvedély méri ki minden figura és részlet helyét, s ez Kolozsvári Grandpierre-nél az ember és valóság viszonyának vizsgálata lesz. Nem úgy realista, hogy a valóságot ábrázolja: az ember valósághoz fűződő viszonyát veszi célba.

Örkény szerint „úgy gondolkozik, ahogy olaj után fűrnak, néha nagyon mélyre, sok kilométeres mélységbe kell lefűrni, míg rátalálunk a termő rétegre”, s ő lefűr, és arról beszél csak, amiről van mondanivalója. Szenvédélyesen beszélt ki a középosztály „titkait”, fölényes iróniával, az ostobaság közegében élő racionalista felháborodásával tiltakozott. Regényei egy természetrajz részletező figyelmével rajzolják meg egy társadalmi réteg típusait, köznapi különceit. Pomogáts hangsúlyozza azonban, hogy iróniával ábrázolja őket, nem azzal a rideg közönnyel, amellyel a kritikusok vádolták. Olyannak mutatja be őket, amilyenek a valóságban, s Bóka Lászlónak a Kolozsvári Grandpierre munkássága kapcsán elejtett szavait idézi Pomogáts, miszerint az író nem eszményít és nem torzít, csupán ábrázol. „Írói monomániája”¹⁷ e társadalmi réteg hamis tudatának és fonák magatartásának bírálata. De ha szándékainak mélyebb rétegében kutatunk és próbálunk összefüggéseket keresni a társadalomkritikai indulat és

a magyar prózai hagyomány bírálatának szigorja között, ennél is fontosabb „monomániát” találunk. Kolozsvári Grandpierre nemcsak egy réteg kritikai képét mutatja, hanem egy sajátos társadalmi és gondolkodási mechanizmusét is. Egy felderíthetetlen rendszernek az összefüggéseit keresi emlékeiben, és így próbál világos, de szükségszerűen töredékes képet adni. Ez a rendszer pedig a magyar társadalom különleges mechanizmusa: helytelen magatartásformák, emberi kapcsolatok és lélektani reakciók hálója. Pomogáts is kiemeli, hogy az író tisztában van azzal, ez a struktúra nem egy nemzetkarakterológiai képlet, nem adottság, hanem képződmény. Ezt a szerkezetet próbálja felderíteni, megfogni a valóság és ember közti viszonyt, és a józan ész kritikai mérlegére állítani. Stíluslemző esszéi ezért is többek, mint műhelytanulmányok: a prózai hagyomány sajátosságaiban eltorzult társadalmi struktúránk tükrét keresi. Kolozsvári Grandpierre gondolkodása szerint a közélet, a társadalmi mechanizmus logikusan meghatározza a közgondolkodást és ezen keresztül az irodalom szemléleti és stílári tulajdonságait, így tehát szerves, lényegi kapcsolatot lát a társadalmi és művészeti struktúra között. Meglátása szerint társadalmunk az „önmagukat másokként számon tartók birodalma”,¹⁸ amelyet ösztönös passzivitás jellemez, összes emberi változatával együtt, hisz a cselekvés magában hordozza a veszélyét annak, hogy az én fölé álmódott ál-ént összezúzza. Sajátos valóságérzéke nemcsak az ironikus hangvétel miatt más, hanem mert a valóságot is a sorok között, az apróságokban figyeli, s abból rajzol nagyobb képet – „A lelkem mélyén egyetlen téma izgat szenvedélyesen: a magyar élet, ahogyan a köznapi cselekedetekben megnyilvánul”.¹⁹ Galsai Pongrác az író hetvenéves köszöntőjében kitér arra a *beteg valóságérzékre*, amelyet Kolozsvári Grandpierre magáénak vallott. „Távlatot lát abban, ami a szem káprázata csupán”,²⁰ mindenhol jelen van. Ennek hatásos módszere a távolságtartás értelmi fölénye és az objektivitásra törekvő elemző el-

járás volt. Ez az értelmi eltökéltség a polgári rétegek életmódját, gondolkodását és érzelmi világát vette célba, leleplező hangszívallyal.

Ottlik Géza szerint Kolozsvári Grandpierre Emil mestere volt a *hidegtűnek*, segítségével egyetlen tökéletes vonalat húzott, s azzal egyszerre rajzolta meg a háztetőt, a kalapot, a nyakkendő, s anélkül tért át egy másik figurára, hogy felemelte volna a hidegtűjét.²¹ Ez a tű, amelyről Ottlik beszél, pontosan maga az értelem, a racionalitás. Számára is fontos mindez, a regényírás folyamatában a „pontoság, tömörség, az elbeszélés tempója, lendület és biztonság, érzékletesség és szigorú objektivitás egyszerre”.²² Ottlik a regény kapcsán felveti a kérdést: kétféle valóságról beszél. Az élet, „létezésünk egésze”,²³ amelyből az író táplálkozik, megértésre tör, nem azonos azzal, amit valóságnak nevezünk. Eszerint merül fel benne a kérdés: kétféléről beszélhetünk – arról, ami már ki van fejezve valahogyan, és arról, ami még nincs? De, amint beszélünk róla, már csak az előbbiről lehet szó. De valóban ez volt-e Kolozsvári Grandpierre egyetlen eszköze, amikor regényei megírásába fogott? Egyik írói eszközének valóban a racionalizmust tekintette, viszont mégsem bízta magát teljesen a hidegtűre, regényeit nem építette csupán az értelem talpatára. Ottlikhoz hasonlóan a világ abszurd jelenségei láttán rádöbbsent a racionalizmus valamely szintű elégtelenségére. A *Prózában* hosszas fejtegetés után Ottlik kijelenti, nem lehet egyféle és még csak kétféle valóságról sem beszélni. Modelleket, mintákat készítünk a valóság leképezésére, s csupán ezeket a struktúrákat tudjuk azonosítani a valósággal. Ekképpen csak a valóság modelljeiről beszélhetünk, így maga Ottlik is elveti a hagyományos, egyszerűen racionális megközelítést a valóságnak – „*A regény igazi anyaga más, mint amit a megszokás szeretne elhíttetni velünk.*”²⁴ – és hasonlóképp tesz Kolozsvári Grandpierre is. Ugyanakkor esszéiben mégiscsak ezzel az értelemmel vizsgálta és bírálta a magyar prózairodalmat, és annak problémáit. Szépirodalmi műveiben tulajdon-

képpen megkerülte az erőteljes valóságérzék, amely a realista regények alapköve volt, egyfajta valóságtól való idegenség jellemzi regényeinek világát, inkább érdekelte az, hogyan viszonyul a magyar ember a valósághoz. Sáját elmondása szerint ezt sohasem tudta teljesen elmagyarázni, ehelyett inkább iparkodott minél részletesebben leírni. Valójában tehát a valóságérzék eltorzulását, hiányát, és az ebből fakadó cselekvés zavarait vizsgálja műveiben. Középpontba kerül így az ember és világ, ember és valóság, egyén és közösség viszonya. Folyamatosan a társadalmat vallatta, s rajta kérte számon a magyar prózairodalom cselekménybeli és intellektuális szegénységét. Feltárta, ha a regénynek a valóságot kéne tükröznie, és ha ez valóban így is történik, akkor a magyar regényekből hiányozni fog mindaz, ami a műfaj nélkülözhetetlen elemét képezi: a cselekvés és a cselekvő hős. A regény és a cselekvő társadalom szorosan összefügg, így társadalmi cselekvés nélkül nem születhet érvényes realista regény. „Irodalmunk nélkülözi a cselekvő hősokeket, Szerb Antal kifejezésével élve, a *tettiszony* jellemez”²⁵ – mondta egy interjúban. Emellett Babits Mihály véleményére hivatkozik, miszerint a magyar hősoke tragédiái nem cselekvésből, tettekből születtek, hanem pontosan azok elmulasztásából. Azaz a magyar társadalom ritkán teremtett cselekvő hősokeket, a velük történeteket mindig saját passzivitásuk idézte elő, nem pedig vakmerő tettekészségük. Ebből kifolyólag az adott regényalakzat nem felelt meg a magyar valóságnak. Kolozsvári Grandpierre Emil szerint a két világháború közötti időben nálunk társadalmi valóság, az ábrázolhatóság szempontjából, nem is létezett. S ezzel okolható realista prózánk azon csonkasága és megszakadó folytonossága, amely nem tudja tovább vinni a móríci hagyományt, s nem tudja egybeötvözni az ábrázolást és az elemző gondolatot, életszerűen folyó elbeszélést és áttekinthető igényű tudást. Ebből a meghatározó élményből – a magyar polgári rétegek bénult, cselekvés nélküli életéből vont le a következtetést:

a magyar élet legjellegzetesebb vonása a cselekvésnélküliség, így pedig a gondolatnélküliség. Mert számára a bénóság együtt jár az értelemellenességgel, a látszatok, formák és szokások fölösleges védelmével, a „hamis beidegződések álszent megszépítésével”.²⁶ Ezt a már megszokott passzivitást ábrázolta regényeiben, olyan antihősokeket teremtve, akik nem uralják saját sorsukat, életképtelenségük sodorja őket egyik szituációból a másikba, mindezt pedig tétlenül tűrik, közben pedig akarnak, és keresik érvényesülésük útját.

Kolozsvári Grandpierre Emil tanulságos következtetéseket levonva figyelte a társadalmi passzivitást, és azt, mindez hogyan függ össze a regény alkotásával. Hogyan függ össze valóság és irodalom, hogyan lehet ez az összefüggés érvényes, mindeközben pedig hogyan tudná elkerülni a túlzott valóságérzék, így pedig az antihősokeket. De ezek a cselekvés nélküli, mulasztó „hősoke” pontosan az életből valók, ez pedig kiegyenlíthetetlen ellentmondást szül nyersanyag és epikai forma között. Anyag és forma, téma és mű, valóság és regény tehát nem fér össze a fennálló szabályok szerint. Így Kolozsvári Grandpierre Emil, mivel véleménye szerint minden nemzeti irodalomnak ki kell alakítani a maga regényformáját,²⁷ megalkotta a magáét. Miután számonkérte²⁸ a magyar prózán az értelem hiányát és a cselekvésnélküliséget, orvosságot is ajánlott. Regényeiben nem leplezte le ezt a cselekménytelenséget, helyette jellegzetesen ábrázolta. A cselekménytelenség mögött rejlt életet mutatta be. Mindezt persze indirekt módon tette, sajátos szervező elvet választott regényeinek. Nem a hős jellemfejesztő cselekedeteinek logikája szerint építette őket, hanem egyfajta „*mellérendelő*” szerkezetben, amely az ábrázolt élet mélységét csupán egymás mellé rendelt epizódokban mutatja be. A hős cselekvésképtelenségét használta a regény világának, belső arányainak felépítésére – nem tettekből épült, hanem egymás mellé állított életjelenségek sorozatából. Tehát, ebben a „*mellérendelő*” típusú regényben az író egymás mellé fűzi az

eseményeket, epizódokat, kalandokat. Nem fejlődést, hanem panorámát mutat, szemben a hős lelki fejlődésére épített regényekkel. Kolozsvári Grandpierre Emil felismerte, hogy ez a „panorámikus” avagy mellérendelő szerkesztőtechnika rendkívül alkalmas arra, hogy jól ábrázolt legyen egy olyan társadalom, amely nélkülözi a cselekvés alkalmait és az erre képes hősokeket. Eszerint azonban nemcsak a regénystruktúra igényelt átalakítást, hanem a regényhősök felépítése is. A cselekvő hősokek helyett másokat kellett választani és elhelyezni a szöveg világán belül, olyanokat, akik a nem-cselekvés „hősoei”, akik áttöprengik, és pót-cselekvésekkel töltik az életet. Akik nem választanak a valóság kínálta alternatívák közt, mert képtelenek rá, ahogy arra is, hogy maguk irányítsák sorsukat. Passzivitásban élnek, az események kényszerének engedelmeskedve. Így

hősoei kiszolgáltatottak saját értékeiknek vagy csupán a környezet világnak, antihősoek. Mind-ebből látszik, hogy a szerző az irodalmat végül az élet felől közelítette meg, bármennyire is óvakodott a túlzott valóságérzéktől. A magyar antihősoek uralta szövegek számára egyedül az elemzésben látta a lehetőséget, amely képes lehet kompenzálni az cselekményesség hiányait, és ezeknek az antihősoeknek a lényegéhez férközni. Minél kevesebb a tett és a szándék, annál több teret kap az elemzés a regényben. Ezért egymás mellé helyezi az epikus ábrázolást és az értekező fejtegetést. Cselekményesség helyett az ábrázolást és gondolkodást próbálta egyesíteni, s az ebből született összefüggéseket töltötte meg *cselekvés nélküli történettel*. Regényei így a magyar ember valósággal szembeni passzivitásának lenyomatai lehetnek. ■ ■ ■

J E G Y Z E T E K

- 1 WEBER Antal, *Kolozsvári Grandpierre Emil*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1986
- 2 BÉLÁDI Miklós, *Kolozsvári Grandpierre Emil = A magyar irodalom története 1945-1975 III/1-2*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1990
- 3 BENKŐ Ákos, *Mai témák – mai szemmel. Kolozsvári Grandpierre Emil újabb regényeiről*, Jelenkor, 1968/1, 83.
- 4 GÁLSAI Pongrác, *Kolozsvári Grandpierre Emil hetvenedik születésnapjára*, Kritika, 1977, 12.
- 5 BENKŐ Ákos, *Mai témák – mai szemmel. Kolozsvári Grandpierre Emil újabb regényeiről*, Jelenkor, 1968/1, 86.
- 6 ZALÁN Magda, *Egy hetven éves kamasz: Kolozsvári Grandpierre Emil, Új Látóhatár*, 1976/6, 515.
- 7 SZALAY Károly, *Az író visszatér*, Kortárs, 1968/4, 638.
- 8 BÉLÁDI Miklós, *Kolozsvári Grandpierre Emil = A magyar irodalom története 1945-1975 III/1-2*, Bp., Akadémiai Kiadó, 1990
- 9 *Uo.*, 190.
- 10 *Uo.*, 191.
- 11 POMOGÁTS Béla, *Kolozsvári Grandpierre Emil*, Jelenkor, 1967, 325.
- 12 *Uo.*
- 13 *Uo.*
- 14 POMOGÁTS Béla, *Kolozsvári Grandpierre Emil*, Jelenkor, 1967, 325.
- 15 ÖRKÉNY István, *Kolozsvári Grandpierre Emil hatvanéves*, Látóhatár, 1967/3-4., 366.
- 16 *Uo.*, 327.
- 17 *Uo.*, 329.
- 18 *Uo.*
- 19 *Elveszett otthonok: Kolozsvári Grandpierre Emil: Kabdebó Lóránt interjúja*, Jelenkor, 1989/ 7-8., 724.
- 20 GÁLSAI Pongrác, *Kolozsvári Grandpierre Emil hetvenedik születésnapjára*, Kritika, 1977, 12.
- 21 OTTLIK Géza, *Prága*, Bp., Magvető, 2005, 61.
- 22 *Uo.*, 45.
- 23 *Uo.*, 188.
- 24 *Uo.*, 243.
- 25 *Elveszett otthonok: Kolozsvári Grandpierre Emil: Kabdebó Lóránt interjúja*, Jelenkor, 1989/7-8., 727.
- 26 BÉLÁDI Miklós, *Kolozsvári Grandpierre Emil*, A magyar irodalom története 1945-1975 III/1-2, Bp., Akadémiai Kiadó, 1990, 186.
- 27 POMOGÁTS Béla, *Utazás a regény körül: Kolozsvári Grandpierre Emil regényelméletéről*, Jelenkor, 1970, 17-23.
- 28 KOLOSVÁRI GRANDPIERRE Emil, *Irodalom és irodalomtudomány*, Kritika, 1971, 31-37.

Ferencz Hedvig (1998, Kézdivásárhely) irodalmár, író. Tanulmányait a Szegedi Tudományegyetemen végezte magyar nyelv és irodalom mesterszakon. Érdeklődési területe a 20. századi és kortárs magyar irodalom, erdélyi irodalom és a kortárs független színház. Irodalmi és színikritikákat, valamint szépprózát ír.

Trivulzio tekintete

Bori Imre *Fridolin és testvérei* című kötete, amelyben egy-egy tanulmány foglalkozik Cholnoky Viktor, illetve Cholnoky László irodalmi munkásságával, 1976-ban jelent meg Újvidéken. Mindkettő, de már közös bevezetővel és azonos cím alatt (*A két Cholnoky*), a tudós 1993-as, *Prózatörténeti tanulmányok* című kötetében is megjelent. Géczy János *Cholnoky-történetek (a Tiltott ábrázolások könyvéből)* című kötete szempontjából azért lényeges mozzanatok ezek, mert interjúiban beszél arról a vajdasági magyar irodalmi kontextusról, amelyben a veszprémi Cholnoky család története – az irodalmi tematizációk mellett – történeti-poétikai összefüggésben is látható.

A történet tehát nemcsak az irodalomtörténész Bori Imre opusában nyert jelentést és fontosságot. A múlt század kilencvenes éveiben a térségi háborúk miatt Veszprémbe áttelepült vajdasági magyar írók is vitték magukkal a legendát. Ekkor látnak hozzá Fenyvesi Ottóval – a Vár Ucca Tizenhét kiadót létrehozva – a három Cholnoky fivér életművének kiadásához, maga Géczy pedig a *Tiltott Ábrázolások Könyve*-sorozat írásához, amelynek ötödik darabja lett a mostani Cholnoky-kötet. Az ismert család és „írói” anno Hajnóczy Pétert is élénken foglalkoztatták, Ilia Mihály irodalomtörténész is felhívta a szerző figyelmét a jelenségre, s – miként a vajdasági író életművel foglalkozó kutatások-

Géczy János: *Cholnoky-történetek a Tiltott Ábrázolások Könyvéből*. Pesti Kalligram, 2023

ból kiderült – Tolnai Ottó írói világában is számos lenyomata van a Cholnoky-hatásnak és -jelentéseknek. (Mindezeket az adatokat magunk is ki tudjuk egészíteni azzal, hogy Bognár Antal *Türelők* című 1993-as próza-kötetében is felvillan a történet: P. J. Kirschmüller/Prikidánovics János öngyilkosjelölt, az író egyik alteregója – több más látomása mellett – vízió formájában éli át Cholnoky László halálát; „folyóba ugrását” – ahogy az elbeszélésben szó esik róla.)

Bizonyára ezek az újrakiadások és új irodalmi tematizációk is hozzájárultak, hogy a kétezres évek elejétől a Cholnoky-opus életrajzi, irodalomtörténeti és poétikai vizsgálatai is új irányt vegyenek. Faragó Erzsébet 1936-ban, magánkiadásban napvilágot látott Cholnoky Viktorról szóló monográfiája, illetve Bori Imre és Ilia Mihály irodalomtörténeti szemináriumai után – többek között – Cholnoky László posztmodern írástechnikájára, Cholnoky Viktor alakformálásának eljárásaira (például az Amanchich-novellák poétikájára) is ráirányította a figyelmet a recepció. A Cholnoky Jenő születésének 150. évfordulója alkalmából, 2020-ban megjelent *Szédelmékszám* összegező érvényű és átfogó rálátást nyújt ezekre az új

megközelítésekre és értelmezői perspektívákra.

A két író és szerkesztő mellett a harmadik testvér, a földrajztudós Jenő tudományos és ismeretterjesztő munkássága, illetve önéletrajza, visszaemlékezései is szervezik a narratívát. Mi több, mivel hármójuk közül egyedül az ő életműve teljessé tehető, s adhat rálátást nemcsak a családra, illetve fivérék életműveire, valamint a 20. század első fele, különösen a századforduló kulturális és tudományos közéletére is, Géczy János írói habitusa és törekvései szempontjából – a szépirodalom és a természettudós nyelvét egyaránt érvényesítő attitűdjé miatt – mintha épp Cholnoky Jenő életműve volna a legizgalmasabb.

A könyv *G. története* című bevezető szövegében lázálom formájában képződnek meg előtűnk a *Cholnoky-történetek* legfontosabb terei: a Balaton vidéke, a (Jón-)tenger és szigetei, valamint a Távolság-Kelet helyszínei. A keretes novella középső egységében (a hagyományos narratív szerkezetekben ez a tárgyalásnak nevezett rész) lép színre és találkozik a bonyolult műfajú próza-kötet (talán: breviárium) öt szereplője közül az a kettő, akinek tekintete és perspektívája szervezi legerőteljesebben az elbeszélést: G., az író és Cholnoky egy tavernában lelnék egymásra Korfu szigetén. Fontos mozzanat, hogy amíg az író a teljes nevét felfedi, az utazó csak a családnevét. Nem tudjuk meg, hogy a három fivér közül melyikükről van szó, ami azt sugallja, hogy – metaforikus értelemben legalábbis – mindhárom „bejárja” Géczy prózáját, illetve hármójuk közül bármelyikük lehet a találkozás aktora. Csak apró jelekből és utalásokból következtethetünk kiletérére, bár meggyőző eredményre nem

juthatunk. A rendkívül elegáns idegen ugyanis „kínai és japán porcelánkiállítás katalógusát tartotta a kezében”, és egy kínai tanmesét mond az ábrázolásról, ami Jenő távol-keleti utazásaira mutat, de a novellista Viktor egzotikum iránti vonzalmát is jelentheti. A kedvese hűtlenségébe belekeseredett ember maga éppúgy, mint öngyilkosjelölt, korhely, nagyvívó öccse, László is lehet, aki a Balaton-vidékéről írt szeszizós történeteket. A rejtélyt – részben – maga a titokzatos beszélgetőtárs oldja fel, amikor a következőket mondja az elbeszélőnek: „Nagyon örülök, hogy végre, ha nem is ellátsz, de legalább eljétesz hozzámig. És hogy végre érdekellek. Kedves öcsém, én senki más nem vagyok, mint te magad.”

A bevezető szöveg nemcsak a Cholnoky-történetekre vetülő elbeszélői „tekintet”-et mutatja be, ami az Amanchich-történetekre asszociál bennünket, hanem egy pillanat erejéig szó esik a könyv ötödik szereplőjéről is, az alakot váltott „dús hajjú asszony”-ról, a titokzatos rókanőről, ami, vagy aki a japán mitológia ismert alakja, de ígész, „állati becstelenségű” vörös asszony alakjában megjelenő antropomorf lény is az elbeszélésben. A kötet *A város* című második, a Balaton-felvidéket e rókanő perspektívájából bemutató tájelíró elbeszélése éppúgy lehet a földrajztudósé, mint a tudományban ugyancsak jártas Viktor vagy László elbeszélői nyelvét idéző narráció. S így van ez a könyv valamennyi szövegével: nem vagy csak részben lehet eldönteni, ki beszél közülük, mint hogy az író mindhármójuk stílusát rekonstruálja a szövegalkotásban, mi több, az általa bejárt útvonalak és terek is azon a nyomvonalon haladnak és he-

lyezkednek el, amelyet a három fivér is ismert vagy ahol anno megfordultak. A novella lezárásában, áttételesen ugyan, de az elbeszélő is reflektál erre a közös nyelvre és nézőpontra: „A kocsik gördülésének a hangja csak akkor hallatszott, ha a kerék a frissen elterebélyesedett, csillagokkal megtelt pocsetták valamelyikébe gördült bele, máskor az a nesz, amely nyomon követte a három titokban menekülő (Viktor, Jenő és László) haladását...”

A bevezető szövegben élénk tárul, az író-elbeszélő és a Cholnoky-alteregő közötti véletlen tengerparti találkozásról szóló epizód valójában Cholnoky Viktor *Trivulzio szeme* című novellájának remake-je; felhasználja és újraírja azokat a motívumokat, amelyek a pretextusként értelmezhető novellában szereznek a szöveget. Az Amanchich-történetek elbeszélője és főhőse (a magát hol Antonio, hol Trivulzio utónévvvel megnevező titokzatos tengeri medve) is rendre hangulatos kisvendéglőkben, csapszékekben találunk egymásra. Rövid budapesti ismeretiséget követően a szláv (dalmát) és olasz felmenőkkel (ennek megfelelő lelkiállattal) rendelkező kalandorra marseille-i, velencei meg fumei osztériákban lel rá újra és újra az elbeszélő, ahol az „szláv beszélőképeséggel és olasz fantáziával” előadott történeteket mesél keleti utazásokról.

A recepciót – a megjelenéstől kezdve mindmáig – mindig is élénken foglalkoztatta, ki lehetett Trivulzio valóságos mintája, s hol találkozott vele anno az író. Az elmúlt évszázad során számos elképzelés látott napvilágot erről, miközben többen (monográfusa is) felhívták a figyelmet arra, hogy Cholnoky Viktor nem járt a Monarchia határain túl, tehát

a novellákban megjelentett találkozási helyek is a képzelet szüleményei. A legújabb kori vizsgálatok egészen konkrét magyarázattal szolgáltak erre – Cholnoky László publicisztikájában leve vonatkozó adatokra és nevekre. Itt viszont nemcsak azért nem célszerű ezt a kérdést taglalni, mert a kritika tárgya nem elsődlegesen ez a vonatkozás, hanem mert nem érinti a Trivulzio-novella újraírásának eljárásait sem. A korfui osztériában felbukkanó, (Trivulziohoz hasonlóan) erősen italozó Cholnoky-hasonmás – miként maga Trivulzio is – archetípus. A kora jellemző irodalmi beszédmódok letéteménye: a „ködlovag”, nihilista kalandor, a világgal meghasonlott modern ember – kissé parodisztikus – változata. Kuthy Lajos prózaírásában ismerhetők fel előképei, a századforduló modernségének, azaz Cholnoky Viktor világának is kedvelt alakja; későbbi alakmárai Rejtő Jenő ismert regényeiben bukkanak fel. Géczy is elsősorban ezt a típus emeli át és szerepelteti írásaiiban, s nem egyértelműen a Cholnoky fivérek valamelyikéről mintázza szereplőjét.

A *Cholnoky-történetek a Tiltott Ábrázolások Könyvéből* különböző hangulatú, nyelvű, műfajú és tematikájú szövegek gyűjteménye, amelyben nemcsak a három életmű darabjai állnak diskurzusban egymással, de az irodalmi hagyomány felé is kiterjed az elbeszélői párbeszéd-igény. (Nem mellesleg: az európai kultúratörténettel és irodalmi múlttal való párbeszéd Géczy János életművének minden rétegére, a rózsakutató és -nemesítő munkásságára éppúgy, mint költészetére is jellemző.) Ennek reprezentáns darabjait a két *Terepnyakolatok*-ciklus tárja élénk: mindkettő rö-

vidtörténetek és fragmentumok sorozatából tevődik össze, amelyek (és a lájegyzetek is erre mutatnak) épp úgy szólnak Cholnoky Jenő, a természettudós megfigyeléseiről és tanulmányairól, mint ahogy utánpékeljük Viktor és László rövidprózájának eljárásait és sajátosságait is. A szerző is számos módon és alkalommal reflektál az átírás, a szövegátvitel és az idézés alkotói eljárásaira – nemcsak a *Terepnyakorlatok* lájegyzeteiben, de más szövegek írásképe, tipográfiája révén is.

Cholnoky Lászlót (részben a másik két szerzőt is) minde nélkülött sajátos szövegkezelése és alkotói eljárásai miatt tekinti az irodalomtörténeti recepció a posztmodern korai előfutárának a magyar irodalom alakulástörténetében. Géczy is többször említi, hogy a fivérek milyen sajátos módon viszonyultak nemcsak saját, hanem egymás szövegeihez is. Nem állt távol tőlük az átvétel, az átírás, a hivatkozás, de a jelöletlen felhasználás sem odáig menően, hogy László az egyik saját szövegét több mint százszor adta el és jelentette meg módosítással vagy anélkül különböző lapokban, de az sem állt távol egyikőjüktől sem, hogy a másik szövegét sajátjaként jelentesse meg. A *Tiltott Ábrázolások Könyvéből* ötödik darabja, a *Cholnoky-történetek* szövegépítkezése is ezt a módszert követi, amikor egymásra rétegezi és összeolvastja a különböző elbeszélői beszédmódokat, vagy amikor a szövegtrázsbe tipográfiailag elkülönülő (vagy sem) betétszövegeket, töredékeket illeszt. Ilyen szempontból nemcsak a 19. és a 20. század fordulópontján frekvenciát bricolage alkotói technikára, a posztmodern mozaiképítés eljárásaira mutat könyvével, de saját képzőművészeti alkotásai-

ra, a „dekollázs”-technikára és jelentéslehetőségeire is. Az eljárás ugyanis az egymásra rétegződő kép- és szövegfelületek szétszedését és lebontását, majd új jelentés szolgálatába állítását fedi, ami a Cholnoky-könyv fő szöveg-szervező elvének is megfelel. Kulcsfogalmi – nem véletlenül – épp a múlt (a terep) megismerésének régészeti módszerekre idéző eljárásaira vonatkoznak: mélyre ásás, feltárás, rekonstrukció és (töredékekből, mozaikokból) újraalkotás.

A könyvnek, amely novellák és más rövidprózai formák füzére alkotta Cholnoky-regényként is olvasható, van egy jól kivehető „női” jelentésvonulata is, legalábbis olyan értelemben, ahogy a Cholnokyak történetét erőteljesen át-átszövik különböző nőkre vonatkozó narratív szálak, kezdve Cholnoky Jenő második feleségének élettragédiájától a titkos jegyes, a hűtlen kedves és egzotikus szeretőén át a fatális és a misztikus (alakváltó) asszony történeteig. A regény ötödik szereplőjét többnyire – mert ő látható a könyv fedőlapján is – az említett második Cholnoky-feleséggel azonosítja kritika, noha több részlet (például a titokban eljegyzett, de végül másé lett menyasszony epizódja) utalhat Cholnoky Viktor szerelmére is, aki egy „fináncá vedlett katonatiszt”-nek nyújtja a kezét, s akivel az író anno (egy jó kis anekdota hőseként) párbajt is vívott. Az egyszerre keserű és vicces történetet viszont Jenő meséli el ön-életrajzi visszaemlékezései sorában. Mi több, e könyvben, ahol bármi megtörténhet, s bármelyik szereplő azonosulhat szerepével vagy léphet a másik helyére, akár Trivulzio valamelyik maláj vagy maori asszonyának személyéről vagy történetéről is szó lehet.

Nemcsak az kérdéses, hogy mikor, ki beszél ezekben a történetekben, hanem az is, hogy kit, milyen olvasót szólíthatnak meg. Aki ugyanis ezt a Géczy-kötetet olvassa, az a Cholnoky-kultuszt is, vele az irodalomtörténeti múlt egy legendás korszakát is át kell sajátítsa. Épp ezért felmerülhet a kérdés bennünk, hogy a veszpéri család legendája vagy a bevezetőben említett, és a múlt század végén kibontakozott vajdasági Cholnoky-diskurzus ismerete nélkül milyen szinten befogadható és érthető ez a regény. Minden olvasó számára tartogat de-kódolható jelentéseket (például annak is, aki nem hallgatta Bori Imre előadásait a századelő modern magyar irányairól, vagy aki nem ismeri fel – az opus teljes körű ismerete hiányában – a különböző Tolnai-allúziókat a szövegben), vagy pedig okvetlenül egy posztmoderni értelemben vett kreatív befogadói hozzáállásra számított írás közben a szerző? A magam tapasztalatáról annyit, hogy nagy kaland és olvasmányélmény, bár – annak ellenére is, hogy jelen voltam anno a tudós újvidéki előadásain, és a Tolnai-, de a Géczy-opust is jelentős mértékben „átolvastam – időnként többet kutattam az összefüggések és a jelentések feltárása érdekében, mint máskor egy-egy irodalomtörténeti jelenség értelmezése és tanulmányírás során.

■ **Bence Erika** (1967, Bezdán): egyetemi tanár, irodalomtörténész, kritikus. Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszéke által kiadott *Tanulmányok* című tudományos folyóirat főszerkesztője. Legutóbb megjelent önálló kötete: *A Tarkó-rejtély. Elemzések, bírálatok a magyar irodalom köréből* (Újvidék: BTK, 2022).